Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

VIGGO STARCKE

Giertrud Birgitte Bodenhoff's Mysterium

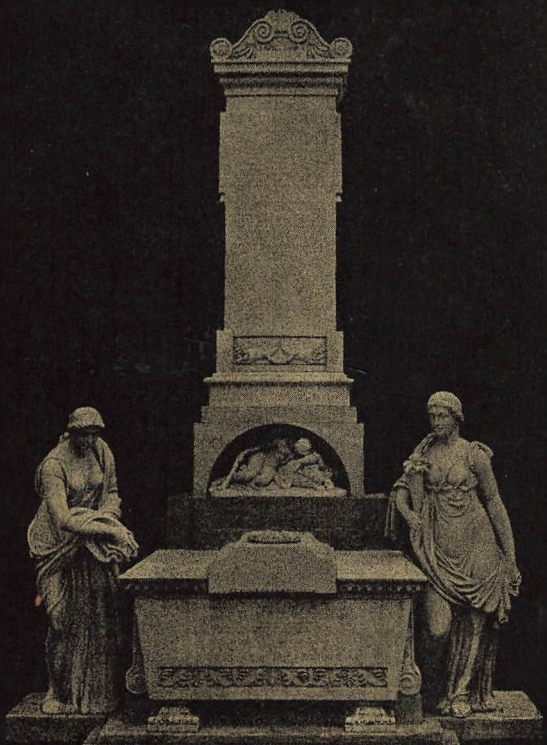

GIERTRUD BIRGITTE BODENHOFF

Miniature af Cornelius Høyer

1795

VIGGO STARCKE

Giertrud Birgitte Bodenhoff's Mysterium

KØBENHAVN
BERLINGSKE FORLAG
1954

UDGIVET MED STØTTE AF
UNDERVISNINGSMINISTERIET
ALLE RETTIGHEDER FORBEHOLDT
COPYRIGHT BERLINGSKE FORLAG
TILRETTELÆGNING OG OMSLAG AF
ERIK ELLEGAARD FREDERIKSEN
PRINTED IN DENMARK BY
DET BERLINGSKE BOGTRYKKERI A.S.
KØBENHAVN

Forord

Forordet vilde blive længere end Bogen, hvis jeg på tilbørlig Måde efter Fortjeneste skulde takke hver enkelt, som jeg har gjort stor Ulejlighed og som har ydet mig værdifuld Hjælp ved mine Undersøgelser. Jeg må derfor nøjes med her at bringe en hjertelig Tak til Professoren i Anatomi Dr. med. Harald Okkels, Antropologen Dr. med. Kurt Brøste, Odontologen Prof. Dr. odont. P. O. Pedersen og Røntgenologen Docent Dr. med. Gregers Thomsen, der har hjulpet mig med den anatomisk-antropologiske Undersøgelse, Arkæologen Dr. med. Vilh. Møller-Christensen, Medicinalhistorikeren Prof. Dr. med. Edv. Gotfredsen, Otologen Overlæge Dr. med. G. V. Th. Borries, Røntgenologen Overlæge Dr. med. Th. Rosendal, Prosektor Dr. Lorentz Heerup, Odontologen Dr. dent. O. Wiggers, Metalurgen Dr. techn. Poul Bergsøe og Politiets kriminaltekniske Afdeling, der har hjulpet mig med mange Specialundersøgelser, afdøde Ordenshistoriograf Dr. phil. Louis Bobé, Københavns Stadsarkivar Svend Aakjær, Museumsinspektør Steffen Linvald, Genealogen Administrator Dr. phil. Alb. Fabritius og Akademisekretær Civilingeniør Vilhelm Marstrand, der har hjulpet mig med arkivalske og genealogiske Problemer, f. Kirkeminister Carl Hermansen, f. Justitsminister Helga Pedersen, Borgmester O. Weikop og Administrationschef O. Rostrup for den Tillid, de har vist mig ved at give mig Tilladelse til Gravens Undersøgelse, Kirkegårdsinspektør A. Christensen for megen Hjælpsomhed og Kgl. Fuldmægtig Willie Bodenhoff og Grosserer Max Bodenhoff for den

Interesse, de har vist Sagen, samt Amatørarkæologen Politibetjent A. Binneballe for hans gode Hjælp ved Gravkammerets Undersøgelse. En ganske speciel Tak skylder jeg Nationalmuseets Konservator Peter Linde for hans uvurderlige Hjælp.

Min ærbødigste Tak til Undervisningsministeriet for den værdifulde Hjælp til Fremstillingen af de mange Illustrationer. De fleste af Bogens Billeder har ikke tidligere været offentliggjort, og en Del af dem har personalhistorisk eller kulturhistorisk Interesse, f. Ex. er Malerierne af Jacob Nielsen Rosted og hans Hustru Mette Bertelsdatter de eneste bevarede Malerier af Bønder fra den Tid.

Hvor der ikke i Billedteksten er anført, hvem de pågældende Billeder tilhører, er de i Forfatterens Eje, og er i så Fald reproduceret efter Fotografier, taget af Det Kongelige Biblioteks Billedsamling.

Efter Familien Bodenhoff's Ønske må Billederne af Skelettet og dets forskellige Dele ikke offentliggøres udenfor denne Bog.

For de Slutninger, der er draget af de mange Undersøgelser, er Ansvaret mit.

VIGGO STARCKE

Kapitel I

SKÆVEN OG BJÆLKEN

En Forårsdag på Grønland gik en Mand langs med Kysten på en af de små Øer i Skærgården. Det var Dr. Louis Bobé, Kong Christian X.s Ordenshistoriograf, der i Årene lige før den første Verdenskrig var oppe på Grønland for at samle Stof til en Bog om Hans Egede, Grønlands Apostel.

Som han gik der, så han pludselig en Bjælke bæres ind i Brændingen og ligesom målbevidst skylle op for hans Fod, som om den gemte et Budskab fra fjerne Tider. Det viste sig at være en Vragstump, der stammede fra en Brig, der bar Navnet: »Jomfru Giertrud«, og Tilfældet vilde, at den skyllede op for Foden af det eneste Menneske i Verden, der vidste, hvad det var for et Skib, den stammede fra, og hvem dette Skib var opkaldt efter.

Dr. Bobé var en god Ven af gamle Kammerherre Bodenhoff og kendte, som den lærde Genealog han var, Giertrud Birgitte Bodenhoff's Livshistorie, hendes mærkelige Skæbne og den gamle, uhyggelige Overlevering, der knyttede sig til hendes Død.

Hun levede i den store Tid, den danske Handels strålende Empire, hvor der under Bernstorff'erne blev drevet Verdenshandel i Verdensformat fra Københavns Rhed. Den Række af store, grå Pakhuse, der stadig står langs Kajerne, er et Vidnesbyrd om det Storkøbmandsskab, der bar denne glimrende Handelsperiode frem.

De fleste af disse Købmænd havde arbejdet sig op fra neden. Selv når de kom højt på Strå, var de ikke bange for at trække i Skjorteærmer og give en Hånd med, hvor det tiltrængtes, det være sig på Kontoret, om Bord i et Skib eller på Pakhusets Lofter. Som J. L. Bjørner siger: En lille Smule Praleri med dette har været nok til at holde dem på Afstand fra det fine Selskab, men de var føre Karle, som kendte deres eget Værd. De repræsenterede Landets Hovederhverv.

En af dem var Andreas Hansen Bodenhoff, der fødtes i København d. 5. Januar 1723. Som Dreng havde han gået rundt på Gaderne og solgt Kirsebær på en Pind. Da han døde d. 8. August 1794, var han en af de største Skibsrhedere i København. Han havde i 1779 28 Skibe i Søen, og Traditionen fortæller, at han på sit Højdepunkt ejede 80 Skibe. Fra 1762 havde han Hovedleverancen af Tømmer og Hamp til Flåden, og alene på Kastrupgård havde han 64 Heste opstaldet til Tømmerkørsel. Dertil kom det store Skibsværft, han byggede i 1766 på det opfyldte Vandareal på Christianshavn, hvor Bodenhoff's Plads nu ligger.

Det var ikke noget almindeligt Skibsværft, idet det ikke bare byggede Koffardiskibe til den danske Handelsflåde, men også satte Orlogsfartøjer i Søen til den kongelige Marine. Han blev da også udnævnt til Kongelig Agent, hvilket var noget meget fint i de Tider, når man ikke hørte til Adelen eller Embedsstanden.

På dette Bodenhoff'ske Skibsværft var Briggen »Jomfru Giertrud« blevet bygget midt i 1790'erne. Den blev opkaldt efter den unge Giertrud Birgitte Rosted, som da var forlovet med sin Fæt-

ter, Skibsrhederens Søn, der også hed Andreas Bodenhoff. Formodentlig har den unge Pige selv knust Champagneflasken mod Skibets Stævn ved Navngivningen en blæsende Dag, hvor den salte Luft stod ind fra Sundet og legede med hendes gyldne Hår.

Kgl. Agent Andreas Bodenhoff. Buste af F. C. Willerup. 1794. Bymuseet.

Den gamle Andreas Bodenhoff var en dygtig Mand. Samtiden kaldte ham »Den stenrige Agent Bodenhoff«. Giertrud Birgitte har på Bagsiden af den Mindestøtte, hun rejste på sin Mands Grav, sat Svigerfaderen dette Eftermæle:

EN VIRKSOM OG GODDÆDIG MAND
MANGE SOM HAN SKAFFEDE UNDERHOLDNING
ERINDRE HAM MED TAKNEMLIG
VEMODIGHED

Justitsråd, Amtsforvalter Bertel Michael Rosted.
Rødkridtstegning af Paul Ipsen.
1783

Om hans anden Hustru står følgende Inskription at læse:

ÆDEL HULD OG FROM
LIGE ELSKET OG BEUNDRET
BLEV FOR TIDLIG SAUVENET
I SÆR AF HENDES MAND, BØRN OG VENNER
THI HUN LEVEDE KUN
FRA XVII OKTOBER MDCCXXXVII
TIL I MARTII MDCCLXX

Den gamle Agent havde mistet sin første Hustru i 1757. Han mistede sin anden Hustru i 1770. Hun hed Mechtilde Catharina Rohde, og var en Søster til Giertrud Birgitte Rosted's Mor, Ce-

Justitsrådinde Cecilie Margrethe Rosted.
Rødkridtstegning af Paul Ipsen.
1783

cilie Margrethe Rohde, der var Justitsråd Bertel Michael Rosted's tredie Hustru. Da den unge Andreas Bodenhoff mistede sin Mor, da han var 7 År gammel, har hans Moster, Justitsrådinde Rosted taget sig meget af hans Opdragelse, således at Andreas og Giertrud Birgitte har kendt hinanden godt fra tidlig Alder.

Kgl. Agent Andreas Hansen Bodenhoff døde d. 8. August 1794, det År Christiansborg Slot brændte. Han blev begravet i Nicolai Kirke, men allerede næste År brændte denne Kirke under den store Brand d. 5. Juni 1795, der lagde op imod Tusind Huse i Aske.

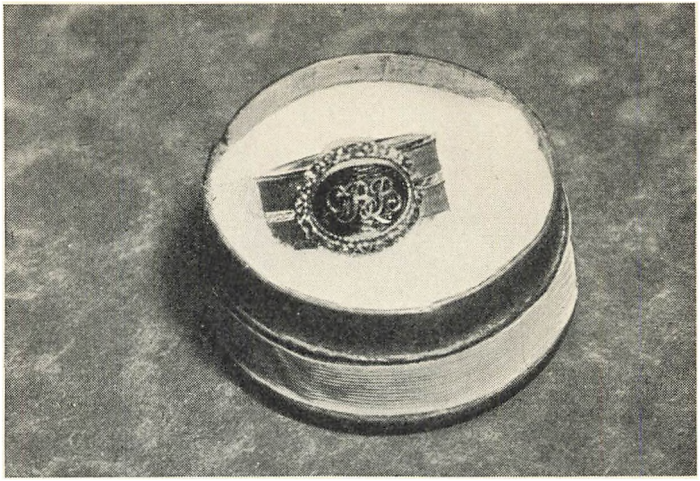

Giertrud Birgitte Bodenhoff's Ring med Andreas Bodenhoff's Hår indflettet. (Fru Birgit van Deurs.)

ANDREAS BODENHOFF JUNIOR

Da den gamle Andreas Bodenhoff døde, arvede den unge Andreas Bodenhoff Tømmerhandelen, mens en anden Søn, Rasmus Bodenhoff, arvede Skibsværftet og Rhederiet. Rasmus Bodenhoff døde imidlertid allerede d. 25. Februar 1795, og ved hans Død samledes de store Virksomheder igen på een Hånd, så den unge Andreas Bodenhoff kunde se en stor Fremtid i Møde. Han flyttede ind i den smukke Bodenhoff'ske Gård i Nyhavn 12, som hans Far havde bygget. Den er endnu nogenlunde uforandret, og det er der, Holmegårds Glasværk nu har til Huse. Han ejede også Ejendommen på den anden Side af Nyhavn, Nr. 27, samt en Gård i Lille Strandstræde.

Samtidig købte han Landstedet »Kildevæld« ved Svanemøllen ude på Strandvejen. Det lå der, hvor nu Kvarteret omkring Kil-

devældsgade ligger. Ved at bygge en Etage på, satte han, om jeg så må sige, Ejendommen i giftefærdig Stand, for det var nemlig ikke uden Bagtanker, han anskaffede sig dette Landsted. Kort efter Nytår fejrede han på Hellig Trekongers Dag 1796 sit Bryllup med sin søde unge Kusine.

GIERTRUD BIRGITTE ROSTED

Ved Bryllupet var Giertrud Birgitte Rosted endnu kun 16 År gammel. Hun var Datter af Amtsforvalteren i Roskilde, Justitsråd Bertel Michael Rosted, der blev døbt i Nidaros Domkirke d. 5. October 1729 og efter sin Død d. 3. August 1785 blev begravet i Roskilde Domkirke. Den lille Giertrud Birgitte kom til Verden i Roskilde d. 8. Januar 1779, og mistede altså sin Far, da hun var 6 År gammel.

Man får et Indtryk af hende på Paul Ipsen's lille Rødkridtstegning Side 73, der er tegnet i Store Regnegade Nr. 188 i 1788, det År Reventlow løste Stavnsbåndet. Man ser en ren, rolig Profil, et tidligt udviklet Ansigt med kloge, udtryksfulde Øjne og en Mund, der både er følsom og karakterfuld.

I Familien lever endnu Mindet om hendes yndige, elskværdige Natur, hendes Rigdom og Glans, og den mærkelige Skæbne, der samlede mørke Skygger om hendes tidlige, tragiske Død.

Fortalt med lavmælt Røst en rå Efterårsaften kunde det gamle Sagn om hendes Død og Begravelse og de uhyggelige Omstændigheder, der knyttede sig dertil, godt få Hårene til at rejse sig på Hovedet af ungdommelige Tilhørere, og noget til forskrækket at snøre sig sammen et Sted mellem Struben og Hjertekulen.

Man sagde, at hun var blevet begravet som skindød, at hun var vågnet op under et Par Gravrøveres Plyndring, og at de

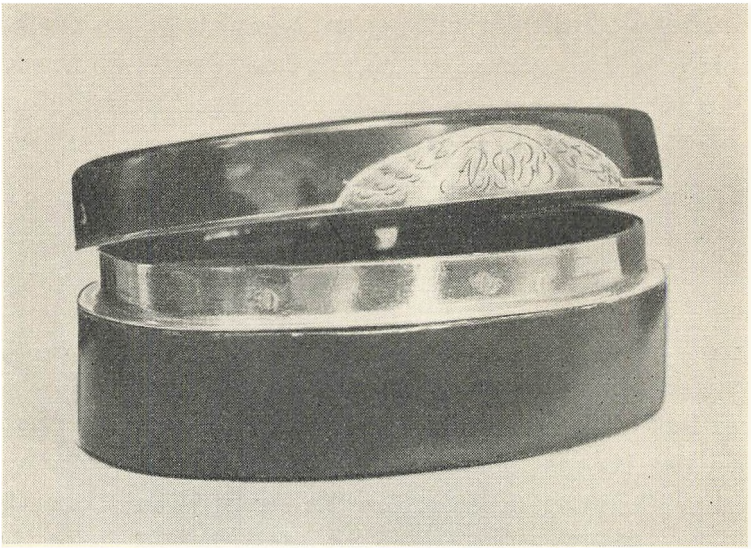

Skilpaddeæske på Bymuseet med Andreas og Giertrud Birgitte Bodenhoff's Monogram.

havde myrdet hende i hendes egen Kiste. Denne Beretning har givet mange både Gåsehud og Myrekryben.

Det er nu halvandet hundrede År, siden disse Mennesker levede og døde. Ingen vilde ænse deres Navne i Dag, hvis ikke den uhyggelige Overlevering var blevet ved at spøge i Erindringen. Men Generation efter Generation har bevaret Traditionen, og op gennem Århundredet har den Gang på Gang været Genstand for offentlig Omtale, uden at man var kommet til Klarhed over Mysteriet.

Efter Overleveringen har hun været et henrivende Menneske, en af de Naturer, der går lige ind i Hjertet på andre – i hvert Fald på hendes Fætter. Han havde som sagt mistet sin Mor, da han var syv År gammel, og hun havde mistet sin Far.

Skakbrikker skåret af Giertrud Birgitte Bodenhoff.
(Fru Yvonne Peier.)

da hun var seks År gammel. Hendes Mor, der var Moster til Andreas Bodenhoff, har sikkert betydet meget for dem begge.

Da de giftede sig, var hun ikke fyldt sytten År. Han var treogtredive, født i København d. 18. Januar 1763. De var begge dygtige og begavede. Rosted'erne var velstående, Bodenhoff-erne var rige, og store Opgaver lå og ventede på dem.

Af hendes efterladte Bøger, med det klare, karakterfulde Navnetræk skrevet foran, kan man se, at hun fulgte med i det nyeste, der kom frem, og mange af Tidens Digtere og Literater, Jens Baggesen, Thomas Thaarup og P. A. Heiberg, kom i deres Hjem.

Fingernem og kunstfærdig har hun også været. Der findes i Familien en hel Del Ting, som hun har drejet og udskåret. Hvis det er rigtigt, som Familietraditionen siger, at hun også

har skåret det Skakspil, som ejes af min Kusine Yvonne Peier, født Erichsen, og som for nogle År siden var udstillet på den Schwartz'ske Mindeudstilling på Kunstindustrimuseet, har hun haft kunstneriske Evner.

ANDREAS BODENHOFF'S DØD

Et kort, frisk Forår oplevede de sammen, de to unge Mennesker. De nåede lige at flytte ud på deres nye Landsted og se Syrenerne springe ud og deres egne Sejlskibe stå op gennem Sundet, da Døden med en pludselig Håndbevægelse rev ham ud af hendes Arme.

I Adresse Contoir Efterretninger No. 140 for 6. Juni 1796 står Dødsannoncen:

»*Døden skildte mig Løverdagen den 4. Junii ved min elskte Mand Grosserer Andreas Bodenhoff i sit 34 Aar. Overbeviist om enhvers Deeltagelse der kiendte ham frabedes Bevidnelse herom.*«

G. B. BODENHOFF
født Rosted

Hun var endnu kun seksten År, da hun blev gift, sytten, da hun blev Enke, og kun fem Forårsmåneder varede deres Ægteskab. Tilbage sad den unge Enke med alle de store Virksomheder, en lille Pige på sytten År, Københavns rigeste Enke, måske Europas.

I sin Sorg lod hun Tidens bedste Billedhugger, Johannes Wiedewelt, udføre det fornemme Marmormonument i romersk Cippus-Stil, der endnu smykker Graven og regnes for det smukkeste på Assistens Kirkegård. Man kan se det rage op over

Kirkegårdsmuren, når man står ved Stoppestedet på Hjørnet af Nørrebrogade og Kapelvej. På Forsiden findes et lille Marmorrelief, hvor man ser en nøgen Yngling sovende synke ned over en brudt Skibsstævn. Wiedewelt, som Oehlenschlæger hædrede med Tilnavnet Danmarks Fidias, lavede dette Monument samme År, som han huggede sin berømte Statue af Troskaben på Foden af Frihedsstøtten.

De gribende, måske lidt ubehjælpsomme Ord på Forsiden af Marmorstøtten har hun vel selv sat sammen.

ANDREAS BODENHOFF,
HANS FORÆLDRES GLÆDE,
ALLES YNDLING, SOM KIENDTE HAM,
FORLOD DENNE VERDEN
UDI SIN BLOMSTRENDE ALDER
DEN 5. JUNI 1796
EFTER 33 AAR 4 MAANEDERS OG 19 DAGES
VANDEL.
O LÆSER,
DERSOM DU KINDER NOGEN,
SOM MED LIIG ØM GODHED FOR SINE
MEDMENNESKER BLEV FØDT, SAA KAN
DU FØLE DENNE ÆDLES TAB MED MIG,
SOM DET TRAF HAARDEST OG SOM
VEMODIGT SAMLEDE HANS FORÆLDRES
OG SØSTERS ASKE TIL HANS.
G. B. BODENHOFF FØDT ROSTED.

SKIBETS SKÆBNE

Ung og uerfaren, som hun var, tog hun de store Opgaver op, der var lagt for hendes Fødder. Helt tabt bag af en Vogn har hun ikke været. Man kan se, at hun personligt har taget Del i Ledelsen af de store Bedrifter, for hendes Underskrift forekom-

mer ofte på Forretningspapirerne. Den står der, klar, beslutsom og karakterfast. I hendes unge Alder har det ikke været helt let at blive sat sådan på Prøve med Virksomheder af internationalt Format i en urolig Tid, som Revolutionskrigenes og Napoleons Tidsalder. Men i Stedet for at se Formuen smuldre bort mellem Fingrene, øgede hun sit Bo i de to År, der endnu blev hendes her i Verden.

Hun blev Midtpunktet for Familien, og da hun selv ikke havde nået at få Børn, tog hun sig af sin Svogers efterladte fire Børn, deriblandt den senere Søhelt Kommandør Hans Carl Bodenhoff. Hun udfoldede et udstrakt Velgørenhedsarbejde i det stille, og rent praktisk foretog hun flere Forbedringer i Haven og Huset på »Kildevæld«, hvor hun for Eksempel lod bygge et Vaskehus og en Rullestue.

For at forenkle sine Forhold solgte hun d. 20. Juli samme År to Huse i Nyhavn. Desuden afhændede hun i 1796 ni af sine Skibe til Den grønlandske Handel. En Del af disse Skibe var opkaldt efter de unge Damer i den Bodenhoff'ske Familie. Således var »Jomfru Catharine« opkaldt efter Rasmus Bodenhoff's Kone og »Giertrud Catharine« var opkaldt efter Andreas Bodenhoff's Søster, der var gift med Generallieutenant Caspar Frieboe. Frieboes Hvile i Kongens Lyngby er opkaldt efter dem, og General Frieboe er kendt fra sit Venskab med Frederik d. VI, hvem han klogeligt opsøgte for at tage en sidste rørende Afsked med, inden han i 1818 skulde duellere med Oberstlieutenant Silberschildt, hvis Kone han havde været lidt for uimodståelig overfor. Resultatet var tilfredsstillende, idet Kongen skred ind og forhindrede Duellen.

Blandt disse ni Skibe var også Briggen »Jomfru Giertrud«. Allerede næste År, 1797, sejlede den til Grønland, samme År,

I denne Dags Eftermiddag har det behaget Gud efter 6 Dages Sygdom, til megen Hierteſorg for mig og Børn, ved Døden at bortfalde min eneſte kiære og uforglemmelige Datter, Giertrud Birgitte Roſted, afg. Tømmerhandler Andreas Bodenhoffs Enke, i hendes 20 Aars Alder. Overbevilſt om, at enhver, der kiendte hendes ſieldne Værd, vil deeltage i min og Børns billige Sorg, frabede vi os af vore Slægt og Venner al Bevidnelſe derom. Kiøbenhavn den 18 Julii 1798.

Paa egne og mine Børns Vegne,
Cicilia Margaretha Roſted fød Rohde.

Dødsannoncen i Berlingske Tidende
20. Juli 1798

som Danmarks store Statsmand A. P. Bernstorff døde, efter om Foråret at have gennemført den Frihandelsreform, der har givet hans Navn Glans, og hvorved Danmark gik i Spidsen for alle Europas Nationer.

Skibets Skæbne blev kort og tragisk. Kort og tragisk blev også den unge Kvindes Liv. Midt i Højsommeren 1798 blev hun syg ude på sit Landsted i de samme Dage, hvor Napoleon kæmpede ved de ægyptiske Pyramider, og Nelson jagede den franske Flåde i Middelhavet. Hendes Mor vågede i seks Dage ved hendes Sygeleje, men kunde ikke redde hende. Den 18. Juli sov hun hen, mens Eftermiddagssolen skinnede på de tæt tiltrukne Vinduer imod Vest og Roserne hældede med Hovederne i Havens Blomsterbede.

Dødsannoncen står i No. 58 for Fredagen den 20de Julii i »De til Forsendelse med Posten allene privilegerede Kiøbenhavnske Tidender. Af disse Tidender udgives ugentlig 2de Stykker ved Brødrene Berling.« Dette var Berlingske Tidendes pompøse Titel i 1798.

»I denne Dags Eftermiddag har det behaget Gud efter 6 Dages Sygdom, til megen Hiertesorg for mig og Børn, ved Døden at bortkalde min eneste kiære og uforglemmelige Datter, Giertrud Birgitte Rosted, afg. Tømmerhandler Andreas Bodenhoffs Enke, i hendes 20 Aars Alder. Overbeviist om, at enhver, der kiendte hendes sieldne Værd, vil deeltage i min og Børns billige Sorg, frabede vi os af vore Slægt og Venner al Bevidnelse derom. Kiøbenhavn den 18 Julii 1798.

Paa egne og mine Børns Vegne,
Cicilia Margaretha Rosted fød Rohde.

Ifølge Kirkebogen blev hun begravet fem Dage senere på Assistens Kirkegård d. 23. Juli »fra Kildevæld«. Hendes Mor, hvis »eneste kiære og uforglemmelige Datter« hun var, lod Wiedewelt udføre en kostbar Sarkofag af italiensk Marmor foran Mandens Mindestøtte, flankeret af to Kvindestatuer i Legemsstørrelse. Disse to Statuer findes ikke i Fortegnelsen over Wiedewelt's Arbejder. På Kunstakademiet findes en farvelagt Skitse af Wiedewelt, hvor man ser både Monumentet og Sarkofagen, men ikke Statuerne. Ved den ene Side af Sarkofagen har der dog været gjort et Blyantsudkast til en Statue, der igen er slettet ud, og det er muligt, at de er udført af en af hans Medarbejdere, Dajon eller Weidenhaupt, men Familietraditionen fastholder bestemt, at de er af Wiedewelt. Sarkofagen er kun en Cenotaph, idet hendes Kiste står i en muret, underjordisk Gravhvælving ved Siden af Mandens. På Sarkofagens Låg findes følgende Indskrift:

HER UNDER HVILER STØVET AF
GIERTRUD BIRGITTE ROSTED,
SOM BLEV FØDT D. 8. JANUAR 1776.
BLEV A. BODENHOFFS BRUD D. 6. JAN. 1796,
HANS ENKE D. 4. JUNII SAMME AAR
DØDE D. 18. JULII 1798.

På Sarkofagens Forside står disse smukke Linier:

HIERTETS USKYLD OG GODHED
STRAALEDE FREM GENNEM HVERT HENDES TRÆK
MED FAVRESTE JOMFRUELIGE YNDE
FOREENED HUN DANNEQUINDENS
MODNE HÆDERSVÆRD.
SAALEDES ELSKELIG, HÆDERLIG,
MØNSTER I FORMUES VELGIØRENDE BRUG,
I KIØNNETS, I MENNESKETS HULDESTE DYDER,
LEVED HUN
AF ALLE GODE ELSKET, HÆDRET,
LYKKELIG,
DØDE,
AK I SIT LIVS,
SIN ELSKLIGHEDS SKIØNNESTE BLOMSTER,
SAVNET, BEGRÆDT.

Da Indskriften på Sarkofagens Forside minder meget om Stilen i den berømte Indskrift på Frihedsstøtten, som Thomas Thaarup havde skrevet kort forinden, og Thaarup var en god Ven af Familien, er Mindeordene på Monumentet rimeligvis formet af ham.

EFTERMÆLET

Samme År skrev Thaarup i »Nytaarsgave for Damer« et lille Mindedigt:

VED
MAD. BODENHOFFS GRAV

Du, som Jordens Hæld og Ære
Med umættet Sjel attraaer;
Lad Dig denne Gravhøj lære:
Jordens Lykke som en Damp forgaaer.

Den, hvis Tab vi her begræde,
Sank i favre Ungdom hen,
Havde Haab til Livets Glæde,
Og et Hierte værd at nyde den.

Men det var Alviisdoms Tykke,
Kort blev denne Reisefærd,
Tidlig hun forlod den Lykke,
Som er intet Savn og Ønske værd.

Et andet lille Bevis på Sorg og Medfølelse fandtes i Berlingske Tidende No. 59 for Mandagen d. 23. Juli, den Dag, hun blev begravet. Bag Stilens gruopvækkende Græsselighed kan man mellem de ubehjælpsomme Linier mærke Beundringen for hendes Egenskaber, den samme Godhed og Finhed, som Familietraditionen har bevaret.

»I Anledning af Madame G. B. Bodenhoff's Død.

Læser! har nogensinde Armods, Trængsels haarde Skiebne prøvet Dig, og har et sieldent medlidenhedsfuldt Hierte opreist Dit dybtfaldne Mod; da kan Du med mig halv føle min næsten sandseløse, og, efter opvakt Følelse, gyselige, som i evigt skummelt Mørke, henslengt haarde Skiebne, ved Tordentrudslets skrækkelige Bud: – Madame Bodenhoff er død. – Hun, levende, lod mig, som Lidende, efter givet Løfte om stedse at erholde Beviser for min Værd til Hendes Hielp, ei længe, uagtet fremmet, vente blidgørende Svar. Med en ædel menneskekærlighedsfuld Værdighed viste hun, at Trang ei betager et Menneske sin Agtelse; ved stedse at fierne ethvert fremmet Øienvidne fra Hendes Goddædigheds Offer, og da at lade den i Hendes Barm hvilende udtryksfulde Ømhed udflyde af Hendes opmuntringsfulde Læber, der forherliges ved Hendes ligesaa blidhedsfulde Anstand. Ei heller lod hun, den deeltagelsesfulde Yderinde, ½ Aars Fra-

værelse ophæve Mindet, om min, hendes Velgierningers Nyders, kummerfulde Skiebne; da jeg af Undseelse for længere at paatrænge mig det vennehulde Hierte bortnede mig fra den inderlig Gode. Taknemmelighedspligt fordrede da den af Hendes Veldædighed langt fra ikke værdige Skildrer til at lægge sin Erkiendtlighed offentlig for Dagen.«

A. N.

Kort blev denne Rejsefærd. Sådan skriver Thaarup i sit Digt – som forresten vilde have vundet ved at være bedre – og kort blev Briggen »Jomfru Giertrud«s Rejsefærd. Dens Stævn blev brudt, for samme Vinter frøs den inde i Grønlandsisen og blev skruet ned. Der havde den gamle Planke ligget i mere end Hundrede År, drivende med Havstrømmene i de korte Sommermåneder, fastfrosset i Pakisen i de lange, mørke Vintre mellem de mange Skær, for tålmodigt at vente på, at det eneste Menneske i Verden, der kendte Briggens og den unge Jomfrus Skæbne, skulde komme gående langs Stranden på en lille Holm ved Kysten af Verdens største Ø. Det lyder som et Eventyr, et mærkeligt Spil af Naturens Luner og Tilfældigheder.

FORBRYDELSEN

Den Gang Monumentet blev rejst, vidste man intet om, hvad der i Mellemtiden var sket ved Graven, at Marmoret måske skjulte Sporene efter en af Århundredets uhyggeligste Forbrydelser. Det er derom, Familietraditionen beretter.

Det siges, at i Sommernatten, efter at Følget havde forladt Kirkegården og de store Porte var blevet lukket, åbnede et Par Gravrøvere hendes Kiste, for at stjæle den afdødes Smykker.

Det siges, at hun havde fået med i Graven to kostbare Øren-

ringe, som hun havde fået af sin Mand, og da Røverne havde svært ved at få dem af, brugte de Vold, og rev dem ud. Derved revnede Bylden i Øret, og den Døde, der kun havde været skindød, åbnede Øjnene.

Til Røvernes Rædsel så de hende rejse sig halvt over Ende i Kisten, se sig forvildet om og sige: »O, tag mig bort fra dette skrækkelige sted!« Hun skal have tryglet og bedt, hun skal have lovet Røverne både Guld og en Rejse til Amerika; men Røverne turde ikke lade hende leve. De slog hende ihjel med en Spade.

Mange År senere lå den ene af Røverne og skulde dø ude på Frederiks Hospital i Bredgade. Han tilstod da sin Ugerning til en Præst, som han lod tilkalde.

Sådan lyder Overleveringen i al sin enkle Uhygge.

Nu er Spørgsmålet: Er denne gamle Overlevering et Sagn, en ren Røverhistorie, eller ligger der virkelig Realiteter bag? Man skal ikke tro alt, hvad man hører, og der er en hel Del, der gør det ganske naturligt at stille sig skeptisk overfor Historien.

Der er f. Ex. aldrig fundet noget retsligt Dokument om en sådan Forbrydelse. Det kan forklares ved, at Ugerningen først er blevet bekendt efter Forbryderens Død.

Der er aldrig fundet nogen Optegnelse fra nogen Præst. Det er naturligt, fordi et Skriftemål er omgærdet med streng Tavshedspligt.

Imod Mytens Rigtighed taler, at Grene af den Bodenhoff'ske Familie har stillet sig tvivlende overfor Traditionen, således Oberstlieutenant Ernst Bodenhoff i sin Bog: »Den gamle General«. Men Giertrud Birgitte Rosted var langt stærkere knyttet til den Rosted'ske Familie – Ægteskabet med Andreas Bodenhoff varede kun i fem Måneder – og i den Rosted'ske Familie er Traditionen uden Vaklen.

Der er den Mulighed, at Præsten eller Lægen eller Sygeplejersken eller en af Røverens Pårørende kan have meddelt den afdødes Mor eller Søskende, hvad der var sket.

Dødsfaldet fandt endvidere Sted midt i Højsommerens varmeste Tid. Meteorologisk Institut meddeler, at efter de gamle

Professorinde Charlotte Starcke født Lorenzen. Julie Laurberg fot. 1876.

Observationer på Rundetårn var Middeltemperaturen i de fem Dage, der gik mellem Dødsfaldet og Begravelsen 19½° Celsius. Man skulde derfor vente, at Familien havde studset, hvis der ikke havde vist sig Tegn til begyndende Opløsning. Kisten kan selvfølgelig være blevet tillukket tidligt, fordi man netop ventede Forrådnelse, men på den Tid var det almindeligvis Skik, at Kisten først blev lukket lige før Begravelsen. Hvis Fru Boden-

hoff kun har været skindød, er det en Mulighed, at Familien kan have forvekslet Lugten af Legemets naturlige Excreter fra den Skindøde med Liglugt og Forrådnelse.

Selv om Tilfældet rent fysiologisk vilde være uhyre sjældent, ligger det ikke udenfor Mulighedens Grænse, at en Person blev begravet som skindød i hine fjerne Tider, hvor der endnu herskede stor Uklarhed om Dødstegnenes Sikkerhed.

Det, der får En til ikke ubetinget at afvise Muligheden, er Traditionens Fasthed og Ensartethed i den Rosted'ske Familie. Som Dreng har jeg hørt den af min Mor, der først døde i 1953, og mange Slægtled er der ikke imellem Begivenheden og den Nutid, hvori jeg har hørt den omtale, ikke blot af min Mor, men af alle de Personer i den vidt forgrenede Familie, som jeg har været i Berøring med. Min Mors Kusine, Ingeborg Andreasen født Erichsen, har bl. a. fortalt den i sin Bog: »Barndomsdage.«

De Slægtled, som Traditionskæden omfatter, er følgende:

Min Mor, Charlotte Lorenzen (20. 12. 1860 – 9. 5. 1953) var gift med Professor Dr. phil. Carl Nicolai Starcke (29. 3. 1858 – 7. 3. 1926).

Hendes Mor, Minna Erichsen (9. 10. 1826 – 23. 9. 1895) var gift med Dr. Gustav Lorenzen (3. 12. 1826 – 6. 10. 1876).

Hendes Mor, Charlotte Cecilie Birgitte Rosted (26. 10. 1795 – 8. 5. 1879) var gift med Grosserer Johann Friedrich Erichsen (29. 8. 1788 – 7. 2. 1866).

Hendes Far var Kontorchef i Admiralitetet, Justitsråd Christian Ludvig Rosted (7. 2. 1766 – 7. 6. 1827). Han var gift med Margarethe Birch (27. 6. 1771 – 21. 5. 1825), og var Bror til Giertrud Birgitte Bodenhoff født Rosted.

Min Mor, der blev 92 År gammel, var 19 År, da hendes

Fru Grosserer Charlotte Cecilie Birgitte Erichsen født Rosted. Malet af Alexis Lipke. 1841. (Fru Minna Dich.)

Mormor døde, og denne Mormor havde set Giertrud Birgitte, der ikke blot var hendes Faster, men ogsaa hendes Gudmor, og Andreas Bodenhoff var hendes Gudfar. Selv om hun knap var tre År gammel, da hendes Gudmor døde, bar hun et af hendes

Fornavne og arvede efter hende en Del Penge samt hendes Portræt, en henrivende lille Miniature, som nu ejes af min Kusine, Generalinde Prettelat født Erichsen på l'Oratoire ved Vendome. Den er malet på Elfenben af selve Mesteren Cornelius Høyer, indfattet i Guld, Perler og Diamanter, så hun har haft god Grund til at følge Overleveringen om Giertrud Birgitte med den Opmærksomhed, der er nødvendig, for at være en god Traditionsbærer. Et andet Exemplar af samme Miniature er i mit Eje. Det vil altså sige, at endnu i 1953 manglede der kun eet Led i Traditionsrækken mellem en Nulevende og Giertrud Birgitte selv. Det er en meget kort Traditionsrække, og Tilforladeligheden hos Traditionsbærerne sætter jeg meget højt.

Traditionen om Mordet på den skindøde Fru Bodenhoff har, som Dr. Bobé skriver, tidligt fæstnet sig og vundet Tiltro i vide Kredse i Hovedstaden. Som et Bevis på dette kan nævnes en Avisartikel i Dagbladet »Fædrelandet« for 3. 10. 1867, hvor en Indsender, der kalder sig –e, skriver i Anledning af en Polemik om Skindødes Begravelse, og beretter, at han, der i 1867 snart fylder halvfjers år, allerede i en tidlig Alder hørte Rygtet – det må altså have været omkring 1820 – og at flere med ham vil kunne huske det. Han understreger følgende:

»Den Ulykkelige og hendes Families Navn er kjendt af saa mange, at Rygtet sikkert ikke vilde være forblevet ugjendrevet, hvis det havde beroet paa tomt Opspind.«

Det følgende År, 1868, skrev Adjunct Victor Heise, der er født d. 3. 7. 1825, og senere blev Præst i Kvislemark og Fuirendal:

»Jeg vil dog ikke undlade at bringe den i sin Tid meget omtalte Fortælling i Erindring, som af en æret Indsender i »Fædrelandet« f. A. 229 kaldes »mere end et Rygte«, nemlig om en

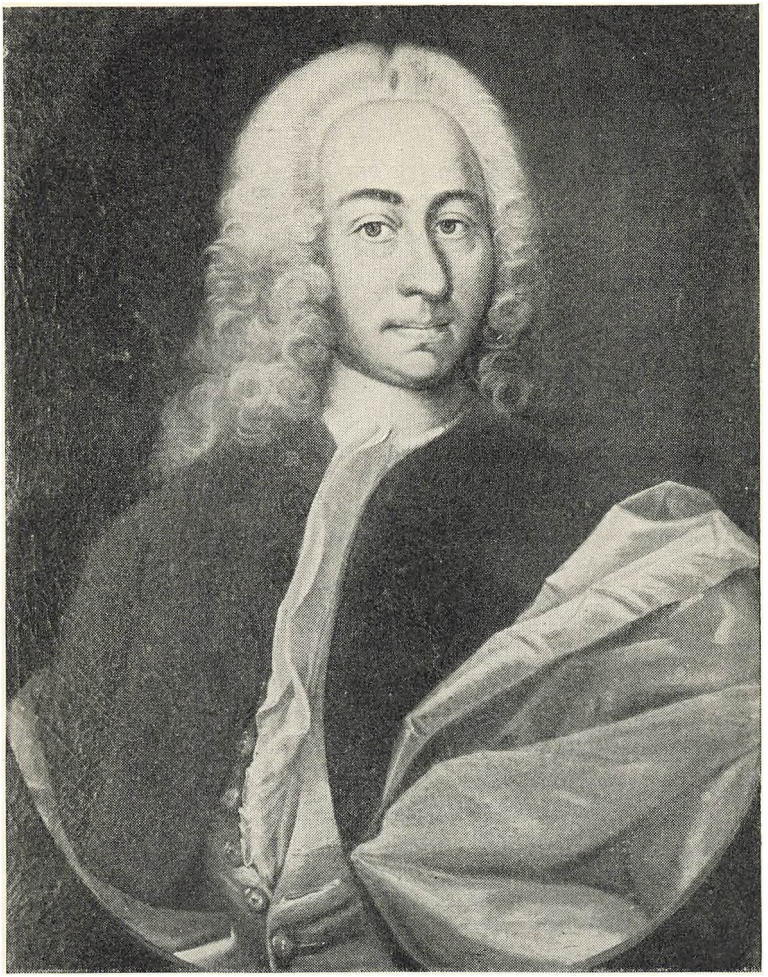

Sorenskriver Peder Jacobsen Rosted. Malet af Andreas Brünniche. ca. 1740.

Graverkarls Vold mod en paa Assistentskirkegaarden begravet Dame af Stand, hvem han, da han vilde plyndre hendes Lig, traf i Live i selve Graven. Denne Tildragelse, som skal være

bleven bekjendt ved Graverkarlens egen Tilstaaelse paa Dødsleiet, er saa ofte omtalt og den ulykkelige Dames Navn saa almindeligt nævnet, at man virkelig synes berettiget til at antage den for sand, da den aldrig er bleven benegtet offentligt, og den paagjældende Familie, som jeg har haft Leilighed til at erfare, endnu anseer den for sand.«

Da Heise skrev dette i 1868, levede Fru Erichsen født Rosted. Hun døde først i 1879. Hendes Svigersøn og Datter, Herr og Fru Dr. Gustav Lorenzen, levede også, ligesom tre af hendes Brødre. Det er sandsynligvis nogle af disse Personer, Heise har været i Forbindelse med, og de har altså betragtet Overleveringen som sand. Den væsentlige, centrale Kerne i Traditionen ligger fast i alle Grene af Familien, og de mindre Variationer, der findes, drejer sig kun om secundære, perifere Spørgsmål.

Det, at nogle mener, at hun blev slået ihjel »med en Spade«, andre »med en Økse«, synes at vise, at dette Moment er tilføjet senere, og at den oprindelige Version synes at have været, at Gravrøveren tilstod, at Fru Bodenhoff blev »slået ihjel«. I mundtlige Traditioner er sådanne mindre Afvigelser såre almindelige.

I den Rosted'ske Familie berettes, at Fru Bodenhoff vågnede op, da Ørenringene blev revet ud, mens den folkelige Tradition fortæller, at hun vågnede ved, at Røverne vilde skære Ringfingeren af. Da den sidste Version findes i Literaturen ved flere andre Tilfælde af Skindødes Genopvækkelse, således i en af Oehlenschläger's Noveller, er det sandsynligvis et literært Lån, der har smittet af, hvilket også er et almindeligt Fænomen, hvor det drejer sig om Traditioner. Motivet med Ørenringene er derimod, så vidt det kan oplyses, enestående, hvorfor den Rosted'ske Version er den sandsynligste.

I den Rosted'ske Familie lyder Overleveringen, at Gravrøveren tilstod overfor en Præst, da han lå og skulde dø på Frederiks Hospital. En Tradition udenfor Familien beretter, at Røveren tilstod inden sin Henrettelse, da han som Tugthusfange havde overfaldet en Fængselsbetjent og derfor var blevet dømt til Døden. I sidste Tilfælde vilde man have ventet, at der var blevet fundet skriftlige Beretninger om Tilfældet. De har ikke kunnet påvises.

Bortset fra disse perifere Variationer ligger det centrale i Traditionen fast: Begravelse i skindød Tilstand, Gravrøverens, der åbner Kisten, Genopvækkelse af den Skindøde under Røveriet, og den frygtelige Udåd om Natten på Assistens Kirkegård, hvor den ulykkelige unge Kvinde bliver myrdet i sin egen Kiste.

På Universitetsbiblioteket findes et Særtryk uden Trykkested:

»VED
VELÆDLE MADAME BODENHOFFS DØD
DEN 18. JULII 1798. - EN VENNEBLOMST TIL DEN ÆDLES GRAV,
ÆRBØDIGST AF
T. MØRCH.
»GUD GAV DEN HAN ELSKER SØVNENS ROE«.
J. SCHMIDT.

Vaar-Rosen liig - til Venners, o til manges Hæld og Glæde,
Hun pranget nys, i Livets glade Flor,
Vor elskte Sovende - brat maatte hun, den Favre! træde
Fra lyse Bane, i den kolde Jord.

Det giøs i mangen ædel Barm, da Leen tvivlsom blinket
Mod Engen, hvor den hulde Rose stod,
Og Taare randt - da Høsteren af Almagt modtog Vinket
Til Slaget, - og den hensank for hans Fod.

Dog - kom det Skrækkens Snarbud, end saa iilende at hente
Sit skjønne Rov, fra blomsterklædte Vej
Til hiine Boliger, hvor os bortgangne Elskte vente, -
Det synes os kun barsk, men var det ei.

Thi selve midt i Jordens bedste blide Paradiser,
Vor Barm udsættes jo for Snogens Bid,
Og ofte hvor Godmodighed sit Hjerte viser,
Den lokker selv sin fule Drabsmand hid.

Et Ophold da, - hvor maaske saadan uskyldt bitter Skjæbne,
Tit endnu ei vort værste Møde er,
Og hvorimod sig Dyd og Vid og Kunst forgæves væbne, -
Var vel dets Varighed vort Ønske værd?

O nei! - Lyksalig hver, der vandt sin Fred i Gravens Hviile!
Forlod de Troner end - De vandt!
- Vel træffer os det knusende Farvel, - men vi jo iile
Til Maalet hvor de Deres Friestæd fandt.«

Formodentlig er det kun poetiske Sprogblomster, der ikke med Sikkerhed kan tydes som et Aktstykke i Sagen, og dog lyder det fjerde Vers ganske forunderligt, hvor Barmen udsættes for Snogens Bid »og ofte hvor Godmodighed sit Hjerte viser, den lokker selv sin fule Drabsmand hid.« Digteren er Terkel Mørch. (1766 –1832).

SKINDØD

Der lå en lille Seddel på Bordet ved Siden af H. C. Andersen's Seng. For en Sikkerheds Skyld havde han derpå skrevet et Par Ord, der har været velegnet til at forbavse en forfjamsket Tjenestepige. På Sedlen stod: »*Jeg er skindød!*« Formodentlig har H. C. Andersen tænkt, at hvis han i Nattens Løb skulde dø, men ikke dø fuldstændigt, vilde han gerne gardere sig imod at blive levende begravet.

Birgitte Erlingsdatter Rosted født Holst. Malet af Andreas Brünniche ca. 1740.

Denne Rædsel for at blive levende begravet var endnu meget udbredt i forrige Århundrede. I gamle Dage var man ikke klar over Dødstegnenes Sikkerhed, og Myndighederne forlangte ikke

nogen Dødsattest, udstedt af en Læge. I de sydlige, varme Lande, hvor Begravelser ofte foregik kort efter Dødens Indtræden, har der derfor været nogen Grund til Ængstelse for overilede Begravelser; med de Sikkerhedsforanstaltninger, der træffes nu til Dags, er denne Angst næsten forsvundet, men for Hundrede eller to Hundrede År siden var det noget, der optog Sindene stærkt.

Det synes at være den berømte danske Anatom, Jacob Benignus Winsløw, der har givet Næring til denne udbredte Angst. Han var Professor i Paris og regnedes for sin Tids største Anatom, men var, trods sin store Lærdom, et mærkelig naivt og verdensfjernt Menneske.

I 1740 forsvarede han en latinsk Thesis: »An mortis incertæ signa –«. Den begyndte med de berømte Ord: »Mors certa; mors incerta«, hvilket er oversat: »Døden er vis; Døden er uvis«. Winsløw fortsætter: »At vi skulle dø, er det Visseste af Alt, men om Døden er indtraadt, er stundom uvist.« Den vakte en uhyre Opsigt, og blev oversat på talrige andre Sprog, således på Fransk af Bruhier, der tilføjede en Række yderligere Exempler på Skindødes Begravelse.

Fra den klassiske Literatur beretter Winsløw en Række Tilfælde, der alle udmærker sig ved at være særdeles dårligt dokumenteret. Anatomiens Grundlægger Andreas Vesalius, Pater scientiae anatomiae, der var Livlæge hos Kejser Karl d. V og Filip d. II, skal således under en Obduction på en spansk Adelsmand, have set denne vågne op under Snittet og derefter dø, hvorfor Vesalius blev nødt til at foretage en Pilgrimsrejse til Jerusalem, under hvilken han selv døde.

Der fortælles om Pater Leclerc ved Collége de Louis le Grand i Orléans, at en Slægtning blev begravet som skindød, men vågnede op, da en Tjener forsøgte at skære Ringfingeren af.

Godsforvalter Niels Rosted. Malet af ukendt Kunstner ca. 1740.

Meget omtalt er også Tilfældet med Abbé Prévost, Forfatteren til Romanen »Manon Lescaut«, der blev Forbilledet for »Kameliadamen« af Alexandre Dumas. Han faldt i 1763 om på Landevejen af et Slagtilfælde og blev i dødlignende Tilstand indbragt på et Kloster, hvor han også vågnede op under Obductionen, med Døden til Følge. Da Præfekten derefter blev spurgt, om der skulde rejses Tiltale for Manddrab, skal han have svaret, at

i sådanne Tilfælde var der vist ikke andet at gøre, end beklagende at trække på Skuldrene.

Winsløw fortæller, at han selv to Gange som Dreng havde været skindød, men ikke en Gang om sine egne Tilfælde giver han nogen Beskrivelse eller Detaille, hvorfor det menes, at det er noget, hans Amme har fortalt ham. Hverken Historien om Vesalius eller om Abbé Prévost har historisk kunnet bekræftes.

Herhjemme udgav den djærve Theolog Dr. Bastholm i 1793 et Skrift om levende Begravelse, der rejste Kravet om betryggende Sikkerhedsforanstaltninger, og i Årene omkring 1800 udkom Fleischer's »Naturlære«, hvor der berettes om en Række Tilfælde, blandt andet et Par fra Paris og Leipzig, hvor de Skindøde var blevet vækket af Gravrøvere. Det ene af disse Tilfælde havde endda en særligt god Morale, iden den Tjener, der vilde plyndre sin Frues Lig, blev så forfærdet, da hun vågnede op, at han selv faldt død om af Rædsel.

Senere i Slutningen af 1860'erne udgav Heise en Række Skrifter om Problemet, og i 1868 skrev Dr. med P. A. Schleisner, Københavns Stadslæge, et klart, kritisk Skrift om »Asphyxien og Døden«, hvor han optrevlede de elendigt mangelfulde Beskrivelser af de hidtil meddelte Tilfælde af Skindød.

Men så sent som i 1919 har Dr. Rautenberg i »Deutsche Medicinische Wochenschrift« beskrevet et Tilfælde med en ung Sygeplejerske ved et af Berlins store Hospitaler, der af Kærestesorg havde prøvet at tage Livet af sig ved at indtage en stor Dosis Morfin og Sovemidler. Hun gik derefter ud i Parken ved Grunewald, hvor hun i den kolde, regnfulde Efterårsaften faldt om bag nogle Buske.

Først den næste Dags Eftermiddag blev hun fundet og indbragt på Hospitalet. Hun var da kold, stiv, uden Puls, uden

Hjerteslag eller Åndedræt, uden Reflexer og hendes Hud reagerede ikke på smeltet Segllak. Hun blev derfor betragtet som død og lagt i Kiste i sine våde Klæder, og Låget blev skruet til.

Den næste Dag kom Politiet druntende og forlangte Kisten åbnet, for at man kunde være sikker på Identifikationen. Til sin Forfærdelse opdagede man da, at den unge Kvinde var blevet blå i Ansigtet, at Læberne var cyanotiske, og at Strubehovedet bevægede sig ganske svagt. Så blev man hede om Ørerne og satte alle Genoplivningsforsøg i Gang, men først tre Dage senere lykkedes det at bringe hende til Bevidsthed, og hun overlevede Selvmordsforsøget.

Dette Tilfælde viser altså, at ved narkotiske Forgiftninger kan det ske. Den Fejl, man havde begået i Berlin, var den, at man havde undladt at se efter Ligpletter, selv om de andre Tegn tydede på, at hun var død. På danske Dødsattester forlanges udtrykkelig denne Undersøgelse; men Dødsattester blev først indført herhjemme i 1829.

SLÆGTEN ROSTED

Justitsråd Bertel Michael Rosted – Giertrud Birgitte's Far – var Amtsforvalter i Roskilde. Hans Liv gik fra den ene Domkirke til den anden, idet han blev døbt i Nidaros Domkirke og begravet i Roskilde Domkirke. Han døbtes d. 5. October 1729 og døde d. 3. August 1785. Han har været en livsglad Mand med en god Appetit, og skønt han ikke var smuk, blev han gift tre Gange. I de to første Ægteskaber havde han otte Sønner, hvoraf kun tre levede i 1798. Den ældste var Dr. med. Henrik Rosted, der fødtes i Fredensborg d. 16. Juli 1761 som Søn af første Ægteskab med Lovise Schultz, der døde, da Sønnen var tre År gammel.

Den næstældste var Justitsråd Christian Ludvig Rosted, der var Kontorchef i Admiralitetet og fødtes i Roskilde d. 7. Februar 1766 som Søn af andet Ægteskab med Sophie Charlotte Amalie Fischer, der døde, da Sønnen var elleve År gammel. Af samme Ægteskab var den yngste Bror, Godsejer Anton Nebbe Rosted, født i Roskilde d. 15. Marts 1771. Da Moderen døde i Juni 1777, lod den sørgende Ægtemand indrykke et rørende og ubehjælpsomt Mindedigt i »Adresseavisen« på Begravelsesdagen d. 9. Juni. Det ender med disse Linier:

Tak for hvert Øyeblik, jeg Dig i Livet kiendte,
Tak for hver møysom Tiid til mig og mines Vel,
Som Du i Kiærlighed end og mod fleer anvendte.
Mit qualte Hierte nu lykønske vil Din Sjæl.

Efter denne velmente Lykønskning til den Afdødes Sjæl har Hverdagen med Hus og Børn formodentlig stillet sine Krav. I hvert Fald trøstede det qualte Hierte sig fem Måneder senere, da han d. 19. November giftede sig tredie Gang med Cecilie Margrethe Rohde. Giertrud Birgitte var det eneste Barn af dette Ægteskab, og eneste Datter i alle tre Ægteskaber.

Amtsforvalteren var Søn af Peder Jacobsen Rosted, der var Dommer i Norge – Sorenskriver over Inderøen ved Trondhjem – og boede på Gården Fossum. Han blev født i 1695 i Rosted ved Slagelse, og døde på Fossum d. 25. Juni 1777. Man ser hans statelige Skikkelse med Allongeparykken og Dommerkappen over Skuldrene på Andreas Brünniche's Maleri fra 1740'erne. I sin Ungdom var han først Handelsmand i Bergen og var gift med Birgitte Erlingsdatter Holst, der var Datter af en Handelsmand på Hitteren ved Trondhjem, Erling Thorsteinsson Holst, og Anne Andersdatter Wahlen. Hun må være født omkring 1698 og blev

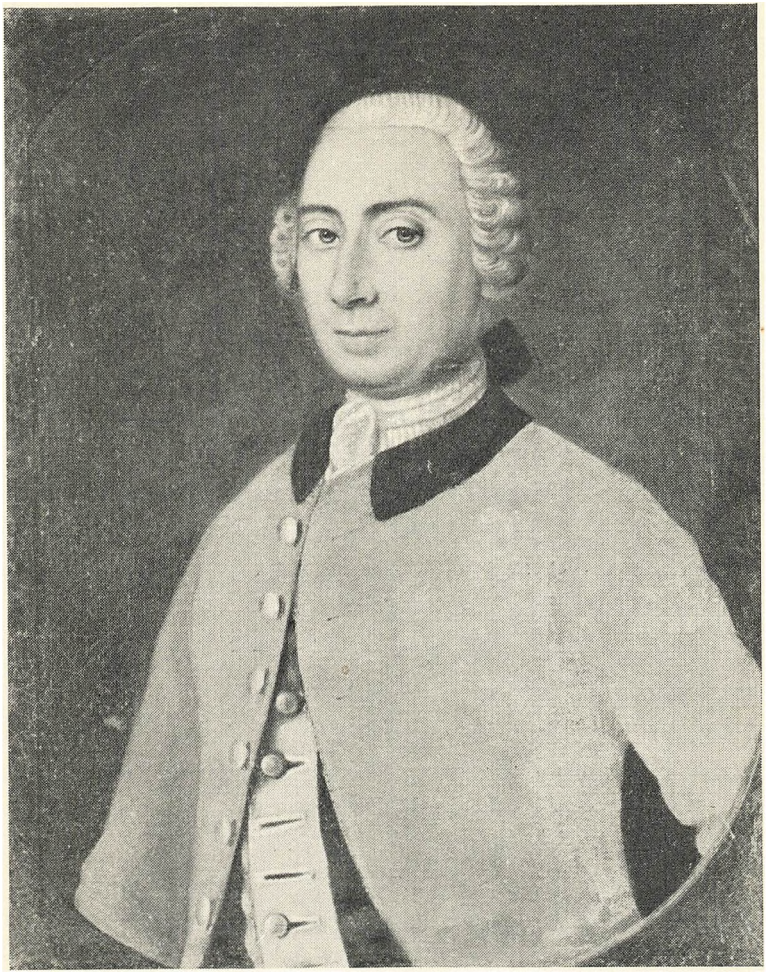

Kammerråd Jens Rosted. Formentlig malet af U. F. Beenfeldt ca. 1750.

begravet i Stod Kirke i Nærheden af Fossum d. 11. Marts 1748. Sine tolv Børn til Trods har hun bevaret noget yndefuldt i sit Ansigt, som Andreas Brünniche har fæstnet på sit Lærred en

Gang i 1740'erne. Året efter hendes Død giftede Manden sig med Anne Kathrine Johannesdatter Irgens, som ikke fik Børn.

Sorenskriveren var Søn af Jacob Nielsen Rosted, der var Gårdejer og Sognefoged i Rosted. Han var Giertrud Birgitte's Oldefar og blev født i Juli 1662 i Vollerup ved Slagelse og døde i Rosted d. 8. Februar 1724. Han var kun seks År gammel, da hans Far, Niels Anderssøn, overtog Gården i Rosted i 1668, og da Faderen døde i 1685, overtog han Gården og giftede sig tre År senere med Mette Bertelsdatter, en Møllerdatter fra Halkevad Mølle. Hun er født her ca. 15. Februar 1672, og døde 76 År gammel på Billesborg ved Herfølge hos sin Søn Kammerråd Jens Rosted, der var Amtsforvalter over Tryggevælde Amt og Stiftsforvalter på Vallø. På de gamle Portrætter fra Begyndelsen af 1700-Tallet, der sandsynligvis er de eneste bevarede Malerier af Bønder fra den Tid, ser man hans rolige, værdige Skikkelse, og hans Kones karakterfulde Ansigt, der strutter af Viljekraft. De havde haft elleve Børn, hvoraf seks Sønner og to Døtre overlevede Faderen. Disse seks Sønner kom alle godt i Vej. Foruden Peter, der blev Dommer og Jens, der blev Amtsforvalter, blev Niels Godsforvalter på Giesegård og Prokurator i Sorø, Jacob blev Provst i Høland, Bertel blev Møller i Tornemark og Henrik Birkedommer og Proprietær.

Den gamle Sognefoged har været en usædvanlig Mand i de Tider, for i Kirkebogen har Præsten skrevet et langt Stykke om ham, hvor det bl. a. hedder:

»Var gammel 61 Aar 8 Maaneder. Var en gudfrygtig, ærlig og skikkelig Mand, andægtig i Guds Hus, ædruelig i hans eget Hus, oprigtig og fremkommelig med hans Naboer, ærbødig mod Ministerium. I Rosted havde han været Skønfoged i 6 Aar og Sognefoged i 14 Aar.«

Sognefoged Jacob Nielsen Rosted. Malet af ukendt Kunstner i Begyndelsen af 1700 Tallet.

»Det har ikke været mig kjedsommeligt at berette alt dette, saasom det er et rart Exempel, at en Bonde har opfød saa mange skikkelige Børn.«

Sognefogeden var Søn af Niels Anderssøn i Vollerup, senere i Rosted, der først var Kirkeværge i Gimlinge, senere i Sørbymagle, og døde 53 År gammel i Rosted d. 4. Januar 1685. Han var gift med Birgitte Nielsis Mathisdatter. Niels Anderssøn igen var Søn af Anders Jenssøn, Kirkeværge i Gimlinge, og Hustru Kirsten Nielsdatter. Længere går Kirkebøgerne ikke tilbage.

BRODERENS OPTEGNELSER

Min Tipoldefar Christian Ludvig Rosted, der var Giertrud Birgitte's Bror, har efterladt sig en lille Bog med Familieoptegnelser i, som jeg ejer. Den hedder »Christian Ludvig Rosteds Familie Annotationer fra Aaret 1795«. Nedenunder er tilføjet: »indtil hans Død den 7de Junii 1827, fortsat af H. W. E. Rosted.« Den indeholder nogle Notitser, der synes at være samtidige med Begivenhederne. Den første lyder lakonisk:

»*1796 den 6te Januarii* blev min eneste Søster Giertrud Birgitte Rosted ægteviet til hendes Fætter Grosserer Andreas Bodenhoff.«

Den anden lyder sådan:

»– Kort varede dette Ægteskab; thi denne ædle velgiørende Mand og Menneskeven døde *Samme Aar d. 4de Junii* og efterlod hende som Enke 17 Aar 5 Maaneder gammel.«

Den tredie er særligt interessant og lyder:

»*1798 den 18de Julii* fristede jeg den haarde Skjæbne ved en smertefuld af Chicane fremvirket Død, at blive berøvet denne min elskede Søster og sande Velgiørende, 19½ gammel. –«

Dette lyder meget mærkeligt og fortjener en nøjere Undersøgelse. Notitsen giver den Oplysning, at Søsterens Død var »smertefuld«, og at Døden ikke blot var fremskyndet, men direkte fremvirket af »Chicane«.

Mette Bertelsdatter Rosted. Malet af ukendt Kunstner i Begyndelsen af 1700 Tallet.

Hvad er Chicane? Det er ikke helt klart, hvad Ordet betyder i denne Sammenhæng, og der kan tænkes flere Muligheder. Det

kan betyde ondskabsfuldt Drilleri, Prokuratorkneb, Lovtrækkeri og Bedrageri lige til Skurkestreger, men det har næppe kunnet bruges om legemlig Overlast, Drab og Mord.

Netop i denne mærkelige Sag lyder Ordene: »ved en smertefuld af Chicane fremvirket Død« påfaldende og mystisk. Det er dog usandsynligt, at de har nogen Forbindelse med den senere Familieoverlevering om Gravrøveriet og Mordet på den begravede Skindøde, for i 1798 kunde Familien endnu ikke vide, at der havde fundet en alvorlig Forbrydelse Sted. Ordene kan derimod hentyde til Konflikter i Forretningen eller indenfor Familiekredsen.

Den purunge Enke skal nok have været ude for Besværligheder i Forretningen i de urolige Tider. Man ved, at hendes Svigerinde Catharine Bodenhoff født Buch, Enken efter den 1795 afdøde Rasmus Bodenhoff, var meget letsindig i Pengesager, og efterhånden satte hele sin Formue over Styr. Allerede samme År som Manden døde, giftede hun sig med hans Bogholder Conrad Ditlev Hopmann, og efter hans Død i 1801 giftede hun sig tredie Gang med Grosserer Carl Ludvig Drewsen, der endte med at gå fallit.

Det er muligt, at der i dette Forhold i Firmaet kan være opstået Vanskeligheder, der har haft Karakter af Chicane, og som har gået den unge Enke på Nerverne.

Der er en anden Mulighed. Da den unge Andreas Bodenhoff døde d. 4. Juni 1796 – Dødsannoncen og Broderens Optegnelse siger d. 4. Juni, mens Kirkebogen siger d. 5. Juni og Indskriften på Monumentet begge Dele–arvede Giertrud Birgitte sin Mands store Formue. Man sagde, at hun ejede to Tønder Guld. Ved hendes Død vilde Formuen tilfalde hendes Mor og de tre Halvbrødre. Det er derfor en Mulighed, at nogle Medlemmer af Fa-

Miniature copieret af S. C. Hortulan 1782 efter en forsvunden Miniature i Karl Gustav Klingstedt's Stil fra Begyndelsen af 1700 Tallet.

milien Bodenhoff har reageret, da de hørte, at hun lå alvorligt syg. De kan være kommet anstigende og have gjort gældende, at den Formue var skabt af den gamle Agent Bodenhoff, og at det var meningsløst, at den eventuelt skulde gå over til Familien Rosted. Man kan ikke afvise, at det vilde have været et naturligt Ræsonnement. Det ene Ord kan have taget det andet, og den

unge Enke, der lå syg med Smerter og måske høj Feber, kan have hvirvlet Hænderne mod Loftet i Fortvivlelse og sagt: »Må jeg være fri!« Man har måske smækket med Dørene og er skiltes i Uvenskab. Det er Gætteri, men sådant forekommer i de bedste Familier, endogså i de næstbedste.

Det, der med Sikkerhed fremgår af den lille Optegnelse i »Familieannotationerne« er, at der havde været Vanskeligheder af en eller anden Art, Vanskeligheder, der karakteriseres som Chicane, at hendes Nærmeste har anset disse Vanskeligheder for ikke blot at have været medvirkende til hendes Død, men endogså direkte fremvirket den, og at selve Sygdommen har været smertefuld. Den Rosted'ske Tradition om, at Sygdommen var »en Byld i Øret«, stemmer godt med det sidste.

En sikker Diagnose mangler. Nicolai Kirkebog svigter, idet der ud for hendes Navn og Data kun står: »Død af . . .« Ved en Forglemmelse har man aldrig fået Dødsårsagen indføjet, eller man har givet op overfor et eller andet malabarisk Ord på Græsk eller Doctorlatin. Iøvrigt var den Tids Diagnoser ikke altid oplysende eller nøjagtige, men det er alligevel ærgerligt, at den mangler.

I 1798 brugte man endnu ikke Dødsattester, udstedt af en Læge. Der er ikke fundet nogen Lægeregning i Boets Papirer, hvilket kan betyde, at Familien, som det den Gang var Skik, havde Huslæge. Hendes Bror, Dr. med. Henrik Rosted, har ikke behandlet hende, da hans to Brødre ved Dødsfaldets Anmeldelse til Skifteretten skriver: »i deres fraværende Broders Navn.« Han var Bergmedicus ved Sølvværkerne i Kongsberg i Norge og Landfysicus i Numedal og Sandvær fra 1792 til 1801, og først fra 1801 til 1815 praktiserede han i København, hvorefter han flyttede til Roskilde, hvor han døde d. 18. September 1816.

Justitsrådinde Cecilie Margrethe Rosted født Rohde.
Tegnet af Niels I. Bredahl.
1817

Vi ved, at Sygdommen var smertefuld, og Traditionen siger, at det drejede sig om en Byld i Øret. Spørgsmålet er da: Hvad gjorde man for halvandet Hundrede År siden ved en smertefuld Sygdom? Man gav et smertestillende Middel. Hvad havde man for smertestillende Midler? Man havde et eneste, der var virksomt, nemlig Opium, Laudanum, der indeholder Morfin. Det er derfor en sandsynlig Mulighed, at Giertrud Birgitte har fået Opium ordineret under sin Sygdom.

Hvis der nu foreligger en Doseringsfejl f. Ex. på en Decimal, så der er doseret ti Gange for meget, enten så Fejlen kan have ligget i Lægens Recept, i Apotekets Expedition eller i en Doseringsfejl, hvor den forvågede, fortvivlede Moder er kommet til

at give en Spiseskefuld af den Flaske, hvoraf der kun skulde gives 15 Dråber, så kan det forklare Tilfældet, der derved vilde komme til at minde om den unge Sygeplejerskes fra Berlin.

Man må også overveje den Mulighed, at der kan have forelligget et Selvmordsforsøg. Hun var en ung Enke, der savnede sin Mand, og hun kan have været Genstand for nærgående Frierier, som unge, smukke Rigmandsenker ofte er. Hun havde i sine Forretninger så mange Ting om Ørerne, at de godt kan have fremkaldt en Overanstrengelse med psykisk Depression. Hun havde Smerter, rimeligvis høj Feber, og Vejret var sommervarmt. Vi ved, at hun havde været Genstand for Chicane, der har været af en så alvorlig Karakter, at hendes Broder har anset den for at have »fremvirket« hendes Død. Optegnelsens Ord kan i sin dunkle Form godt være en diskret Antydning af et Selvmordsforsøg. Alle disse Ting tilsammen kan have fået hende til i et ubevogtet Øjeblik at tømme Opiumsflasken, enten i Febervildelse eller i Fortvivlelse og Depression. Vi ved det ikke, og kan kun fremsætte det som en Hypotese, men den vilde forklare adskilligt.

Man må endelig overveje endnu en Mulighed. Hun havde mange Penge, og ved hendes Død vilde andre få disse Penge. At de kan have tragtet hende efter Livet er en Mulighed, men ikke nogen sandsynlig Mulighed, for Giertrud Birgitte var elsket og afholdt af dem, der kendte hende. Hendes Eftermæle er rent og smukt, og den eneste Sagkyndige på Forgiftningers Område, Dr. med. Henrik Rosted, var ikke hjemme. De to andre Brødre var hjemme, men det var Moderen, der passede hende og vågede over hende.

Giertrud Birgitte var ikke blot Moderens eneste Datter, men hendes eneste Barn. Sønnerne var kun hendes Stedbørn, og over-

Dr. med. Henrik Rosted. Rødkridtstegning af Paul Ipsen. 1786. (Fru Yvonne Peier.)

for dem var hun en exemplarisk og højt elsket Moder. Da Justitsrådinde Rosted's Søster, der var gift med den gamle Agent Bodenhoff, døde i 1770, var hun som en Moder for den da kun syvårige unge Andreas Bodenhoff, der i 1796 blev gift med hendes Datter.

Den unge Andreas Bodenhoff må have holdt meget af hende, for i sit Testamente af 26. April 1796 er indføjet følgende: »Men da jeg Andreas Bodenhoff skylder min meget kiære Svigermoder, Enkefrue C. Rosted at vise hende al mulig Erkjendtlighed for al hendes mod min Kone og mig udviste Kiærlighed og Omsorg, saa forpligter jeg mig herved til, i det Tilfælde at min kiære Kone ved Døden skulde afgaae førend jeg, uden at efterlade

Livs Arvinger, at betale til forbemeldte min kiære Svigermoder, om hun paa den Tid lever, den Sum af 10.000 Rdr. skriver Tie Tusinde Rigsdaler D.Cr. hvilken Summa udbetales hende af mig, eet Aar efter min Kones Død, og hermed skal alle mulige andre Prætentioner være fuldkommen afgiordte.«

Efter dette Testamente vilde Enkefru Rosted i hvert Fald ikke kunne have haft nogen Interesse i Andreas Bodenhoff's Død i 1796, og af psykologiske Grunde vil det være ganske urimeligt at kaste nogen Mistanke på hende for Delagtighed i hendes »eneste kiære og uforglemmelige« Datters Død.

I Christian Ludvig Rosted's Familieannotationer står Stedmoderen omtalt som »min elskede dyrebare Moder«. Ved hendes Død noterer han: »I 46 Aar og næsten 5 Maaneder opfyldte hun samvittighedsfuld Moderpligten imod mig — og idag jeg lukkede hendes kjønne Øjne, var det, Gud ske Tak! med den beroligende Bevidsthed, at jeg aldrig havde forglemt mine sønlige Pligter [illegible] adt at udøve disse imod hende.« Han skriver [illegible] Moderkiærlighed og Agtelse den ædle værdigede [illegible] te Aar til hendes sidste Stund.« Det er ikke sand[illegible] Stedmoder med et så smukt Eftermæle, skulde have [illegible] eneste Datter.

[illegible]ene i Dødsannoncen, hvor Moderen frabeder sig al Be[illegible]else om Deltagelse ved Datterens Død, kan ved første Øjelyde påfaldende. Men for det første findes ganske lignende [illegible] i den Dødsannonce, Giertrud Birgitte indrykkede ved Mans Død, for det andet var det en almindelig Formular i den [illegible]ids Dødsannoncer, særligt hvor det drejede sig om Mennesker, [illegible]r havde mange Folk i deres Brød, hvor pligtmæssig Bevidnelse [illegible]om Deltagelse fra et stort Antal Personer vilde have kunnet være trættende for alle Parter.

Om Godsejer Anton Nebbe Rosted vides, at han havde en pletfri Karakter. På hans Gravmonument på Assistens Kirkegård står disse Ord:

SOM RETSKAFFEN MAND
VAR HAN AGTET OG ELSKET
AF SIN KREDS.

Admiral Hans Birch Dahlerup skriver i sine Erindringer om sin Onkel, Christian Ludvig Rosted, at han efter sin Søsters Død arvede op mod hundrede Tusind Rigsdaler Courant, men at han under Krigen i 1807 mistede en stor Del af sin Formue, da Englænderne huggede deres hårde Hajtænder i den danske Handelsflåde. De beslaglagde flere Skibe, som han ejede, hvor Ladningerne tildels var for Rhederiets Regning. Mange andre led lignende svære Tab.

Chr. Ludvig Rosted, hvis kraftige, karakterfulde Ansigt man ser på Ernst Meyer's Maleri, var en meget hjælpsom og gæstfri Mand. Han betegnedes som »Den værdigste, samvittighedsfuldeste og troeste Embedsmand«, og Baron Dahlerup skriver om det Indtryk, det gjorde på ham, da han i 1827 vendte hjem fra et Togt og i Admiralitetet gik ind på sin Onkels Kontor for at hilse på ham, og først der erfarede, at han var død et Par Uger i Forvejen: »Jeg blev meget slaaet ved denne pludselige og ganske uventede Efterretning. Taus og bedrøvet gik jeg bort: Jeg havde altid havt denne Mand kiær som en anden Fader. Han var en inderlig god og retsindig Mand.« Det vil altså også ligge udenfor Rimelighedens Grænser, at mistænke ham for nogen Delagtighed i sin eneste Søsters Død.

Hans Stedmoder var over 80 År gammel, da hun døde. I Familieannotationerne skriver Rosted disse smukke Linier:

»*Den 20de April* nedlagdes den elskede Moders jordiske Levninger paa Helliggeistes Assistents Kirkegaard tæt op til hendes eneste Datters, min uforglemmelige Søster og min Svoger Bodenhoff's Grav.«

»De hvile nu alle i Fred.
Af Sorger ej mere de veed.
Med Englene dele de Fryd,
som Løn for jordiske Dyd.
Min Trøst er at mødes med dem
i Himlens lyksalige Hjem.«

Kapitel II

ASSISTENS KIRKEGÅRD

Assistens Kirkegård, hvor Giertrud Birgitte ligger begravet, blev taget i Brug i 1760. Den var et stort Fremskridt, fordi man derved flyttede Begravelserne ud fra Kirkegårdene inde i Byen, hvor man gennem Århundreder havde givet de døde Hvile i Kirkens hellige Nærhed. En Række Kirker fik hver deres Afsnit af den nye Kirkegård – men det var et Experiment. Dels var det en kirkeløs Kirkegård, dels lå den helt ude på Landet, langt udenfor Voldene og Nørreport, og den var derfor i den første Tid ikke meget populær i Borgerskabet, og blev mest benyttet til det, man så smagfuldt kaldte »de billige Liig«.

Men efterhånden voksede Træerne til, og i 1785 lod en behjertet Borgermand, Etatsråd Johan Samuel Augustin, sig begrave derude. Det blev den Gang ligefrem betragtet som en heroisk Dåd. Rasmus Nyerup skriver:

»Omsider fremstod en ædel Mand, en af vort Olds praktiske Philosopher, som besad Sjælsstyrke nok til at opløfte sig over Fordomme og sætte sig ud over Tidernes Smag. Det var *Augustin*. Paa Gravens Bredde gav ham hans skyldfrie Aand det Vidnesbyrd, at han aldrig havde fornærmet nogen i levende Live; nu vilde han ej heller efter Døden forgifte den Luft, som de Efterlevende skulde indaande; han vilde hvile under aaben Himmel. Han jordedes paa Assistenskirkegaarden udenfor Nørreport og gav derved Signalet til Udryddelsen af den erkedum-

me, papistiske, af selve *Luther* bestredne Overtro, som tillægger Kirkegulvet og Kirkegaardsjordene udmærket Hellighed.«

Den begyndte at blive populær. Digteren Frederik Høegh Guldberg, Statsministerens Søn, en af H. C. Andersen's senere Velyndere i de vanskelige Ungdomsår, skrev et langt, begejstret Digt om »Assistenskirkegaarden«, hvori det hedder:

Ja! hil Dig, Dødes Have! hvor i Fred
og Blomsters Ly de Manges Kummer sover,
hvor hvert et Træ, der nu beskygger vore Fjed,
os eengang ved dets Fod en rolig Hvile lover!

Siig, Steen! Hvo slumrer under dig?
Omsonst jeg til din Billedindskrift iler.
Dog, aldrig glemmes Dyd, og Rygtet tolker mig:
»der Augustin i Rosenskyggen hviler«.

Til Guldberg's Digt knyttede Knud Lyhne Rahbek en forudseende Bemærkning om de øsle Begravelser: »Dette stive, sieleslappende marterfulde Ceremoniel, der giorde, som oftest, et af Livets højtideligste og vigtigste Optrin til en siellös keedende Farce, der saa aldeles sløvede Sielen for de store og veldædige Sandheder, ethvert Jordefærd – som Starke saa rigtig erindrer – ellers siger de Efterlevende.«

Inde i Byen var der varmt om Sommeren med megen ulækker Lummerhed. De åbne Rendestene, Kældersumpene og Fæstningsgravene med de døde Katte lugtede ikke særligt henrivende, selv om de fik en Tilsætning af Køkkenafløbets søde, sæbeagtige Duft. Romantiken begyndte at røre på sig og havde efterhånden gjort Naturen til noget så tillokkende, at Folk begyndte at tage i Skoven. Men den jævne Befolkning, som vel ikke havde Råd til at tage til Dyrehaven i Bakketiden og »følge med fra Byens dorske Tage til Skoven hist, som luftig, sval sig hvælver«,

Justitsråd, Kontorchef i Admiralitetet Christian Ludvig Rosted. Rødkridtstegning af Paul Ipsen. 1783.

den brugte Kirkegården til Sommerudflugtssted. Oehlenschläger siger som bekendt:

Det er dog saa tungt med en Urtegaard,
som indesluttes kun af et Potteskaar.
Om Sommeren er man kun lidet glad
ved at sidde midt i den lumre Stad.

Folk drog ud af Nørreport med Kone og Børn og en Madkurv over Armen. Guldberg siger: »Den glade lejrer sig i dine Skygger« og der var virkelig dejligt derude på den venlige Kirkegård med Resedaduft og Buxbomhækkens mørke Krydderdunster. Man får et Indtryk af Idyllen, når man hører, at den Embedsmand, der havde Opsynet med de kongelige Haver ved

Justitsrådinde Margarethe Rosted født Birch. Malet af Ernst Meyer. 1817.

Frederiksberg Slot og Søndermarken, indgav Klage over, at Graverne gik på Harejagt på Assistens Kirkegård, for det var jo egentlig hans Harer, de skød.

Ude mellem Gravene satte Folk sig jovialt i det Grønne, bredte en Dug ud over en af Gravstenene og dækkede op. Man kunde få Vand på Maskine hos Graveren, og Småhandlende gik rundt og solgte Mad og Drikkevarer. Rahbek fortæller i »Den danske Tilskuer« om den livlige Kirkegård, at omvandrende Musikanter gik om og spillede Drikkeviser og Dansemusik, og Werlauff og Hennings fortæller om det lystige Leben derude.

Hennings beretter om en Samtale, han havde med Guldberg, hvor denne sagde: »Før mit Digt bekymrede Publikum sig ikke om Kirkegaarden. Efter at det kom frem, er det blevet Mode, at tage derud. Folk tager Mad med, sætter sig mellem Gravene og fornøjer sig som paa en Lystudflugt; det trækker Musikanter til, som spiller Dansemusik og Valse. Denne Dødefest er vor Tid værdig. – Jeg ventede ikke denne Virkning af mit Digt, sagde Guldberg. Han vilde drage de Afdøde frem af Glemsel, og man glemte Døden selv.«

Det er et ejendommeligt Folkelivsbillede, der her rulles op. Den grelle Sammensætning af Gru og Gemytlighed, hvor Livet leger over de Dødes Grave, mangler endnu sin Maler eller sin Digter.

Men om Natten, når der var blevet stille derude og de tunge Porte lukket, og Nørrebro henlå uden Lygter og uden Vægter, skete der skumle Ting i Mørket mellem Gravene. Hvad der foregik, blev opdaget ved et Tilfælde.

GRAVRØVERI

Kort efter Jul 1804 skete der et ejendommeligt Ulykkestilfælde, der ligesom rykker En lige ind i Datidens København, Fæstningen bag Voldene. Skomager Meyer's unge Søn kom gående gennem Vesterport, der hvor nu Rådhuspladsen ligger, og lige med

Et faldt Bommen ned i Hovedet på ham og slog ham ihjel. Det var en stor Tragedie, og han blev begravet ude på Assistens Kirkegård Hellig Trekongers Dag, Fredag d. 6. Januar, der tilfældigvis var Giertrud Birgittes Bryllupsdag.

Om Søndagen to Dage senere gik Skomager Meyer sammen med sin Ven Søeberg og deres Koner ud for at se til Graven. Det var tilfældigvis på Giertrud Birgittes Fødselsdag. Da de på den sneklædte Kirkegård kom hen til Graven, så de til deres Forbløffelse, at Graven var åben og Kisten væk. Der stod en Graverkarl i Nærheden. Han svarede trevent på deres Spørgsmål, og sagde, at Kisten var gravet længere ned i Jorden, men lidt efter sagde han, at den var flyttet hen til en anden Grav, da denne her skulde bruges til noget andet. Meyer fattede Mistanke, men Graveren vilde ikke låne ham en Spade. Han gik derfor ud og lånte en »på Broen«. Da han kom tilbage, fandt de Drengens Lig, der splitternøgent lå under en Bunke Jord og Sneklumper i den bidende Januarkulde.

Rasende gik Meyer og Søeberg for at hente Politiet, mens Kvinderne blev ladt tilbage ved den åbne Grav. Klokken blev efterhånden henad fem på Eftermiddagen, og der var mørkt på Kirkegården.

Da de vrede Mænd havde fjernet sig, gik Graverkarlen ondskabsfuldt hen og lukkede Porten i, så Konerne blev spærret inde på Kirkegården mellem Gravene i Mørkningen – og så rullede Lavinen.

Politiet tog fat, og et helt Komplot af Gravrøvere blev afsløret. Rygterne svirrede gennem Smågaderne, og Ophidselsen steg over de dampende Kaffekopper med Kandis. Allerede et Par Dage efter averterede Politikammeret i »Adresse Contoir Efterretninger« for 12. Januar:

Justitsråd, Kontorchef i Admiralitetet Christian Ludvig Rosted.
Malet af Ernst Meyer.
1817

»Det offentlige vil af Rygtet for endeel være underrettet om de Uordener, som ere foregaaede med de paa Assistents-Kirkegaardene uden Stadens Nørreport hensatte Liig. En lovlig Undersøgelse har bekræftet sammes Rigtighed i det væsentlige.«

Folk, der ønskede deres Gravsteder undersøgt, anmodedes om at melde sig omgående, og det viste sig efterhånden, at et Komplot af Graverkarle systematisk havde plyndret Ligene derude. De havde ikke blot stjålet Smykker og Ligklæder, men i Masser af Tilfælde også selve Kisterne, som de havde solgt til nogle Snedkere eller brugt til Brændsel.

De mange oprørende Enkeltheder, der kom for Dagen, vakte voldsom Forbitrelse i Byen. Da Politiet førte de arresterede Graverkarle ud på Kirkegården til Påvisning på Stedet, måtte de under Transporten beskyttes mod den ophidsede Folkemængde af en Eskadron Husarer.

Den ene Skillingsvise efter den anden fandt rask Afsætning. Disse små Skillingstryk indeholdt ikke blot sentimentale Viser af særdeles pauvert Indhold, men også Reportage af Sagens Udvikling, så de har fungeret som den Tids Eftermiddagsblade samtidig. De skildrede Sagens Afsløring, Undersøgelsen, Processen og Domfældelsen ved Hof- og Stadsretten og ved Højesteret. I Løbet af nogle få Måneder udkom ikke mindre end syv forskellige Viser, hvoraf Det Kongelige Bibliotek ejer de fem, mens to er i Privateje. Den ene af disse, formentlig et Unicum, og vistnok den første af Viserne, lå tilfældigt i en Samling, som min Kusines Mand, Dr. Poul Dich, havde fået forærende af den gamle Fyrmester i Dragør. Den er forfattet af Hans Rud. Petersen, Student, og hedder:

»En meget mærkværdig NY VISE om de uforskammede Graverkarle, der ikke vilde tillade deres døde Medmennesker at

hvile i Fred i deres Grave paa Assistents-Kirkegaarden uden for Nørreport, men grov dem op igien og berøvede dem baade Kister og Linnet,og kastede dem ganske nøgne i Jorden; hvorfor de nu den 9de Januar d. A. ere grebne i Gierningen og arresterte, og vente, efter et alvorligt Forhør, deres Dom og velfortiente Straf.«

Det er en lang Titel, men oplysende. Visen er på otte syvstrofede Vers, og går – lidt vildledende – på Melodien: »Jeg sover roligt den ganske Nat«.

Med direkte Adresse til Overgraveren synger han:

Min kiære Graver! Vi lønne Dig;
Din Pligt Du ogsaa bør beopagte!
Du faar Betaling for hvert et Liig,
Som man til Hviile i Graven bragde,
Hvorfor vil Du da Dit Kald fornægte
Og overlade til slige Knægte
Din Pligt, Din Pligt?

Omtrent samtidig kom en Vise af Joh. Ch. Brestrup, Candidatus Theologiæ.

»En splinternye AFSKEDS-SANG fra de Levende til de Døde tillige med en udførlig Historisk Beretning hvorledes Graverkarlenes uhørte og umenneskelige Handlinger ere blevne opdaget.«

Heri fortælles om Skomager Meyer's Oplevelser og hele Optrinet på Kirkegården, hvorledes de »lode Fruentimmerne blive tilbage, som Graverne vare ondskabsfulde nok til at indelukke paa Kirkegaarden.Ved imidlertid at kige igjennem en Sprække paa Døren af Graverkarlens Værelse, opdagede disse en nyelig opgravet Liigkiste, som stod paa Enden i en Krog og hvori fandtes en gammel Kone, som endnu havde Halvskillingerne paa de brustne Øjenlaage.«

Det må have været en makaber Ventetid for de arme, indespærrede Koner.

Candidatus Theologiæ Brestrup lod hurtigt en ny Vise følge efter. Den bærer Titlen:

»En yderst sielden og uhørt Tildragelse forestillet i en NYE VISE om de umenneskelige Graverkarle, som nyelig ere blevne grebne i den umenneskelige Handling at have opgravet de Liig, som for nyelig paa Assistents-Kirkegaarden vare nedsatte.«

Den begynder rørende:

»Jeg traurig om blandt Grave vanker
Bestrøede med Bospum Løv.«

Næsten aktuelt begynder femte Vers med Linierne:

»Hist pranger Rigdoms ødsle Stytte
Ved Siden af den Digters Grav -«

Sidste Vers hæver sig til ligefrem religiøse Højder, hvor selv Vorherre høster den theologiske Kandidats fulde Anerkendelse:

»Men nu mit glædedrukne Øie
Sig nærmer med erkendtlig Tak
Til Godheds Gud udi det Høie,
At grebet blev det Satans Pak.«

Sidst i Januar udgav Student Petersen igen en Vise. Den hed:

»En meget mærkværdig ny VISE om de fem arresterte Graverkarle og deres umenneskelige Forhold paa Assistents-Kirkegaarden. Tillige med en Efterretning om, hvorledes de Torsdagen d. 26 Januar under Bevogtning af Politiet bleve førte ud paa Kirkegaarden, for at giøre Rede for, hvor de havde henkastet de plyndrede Liig m.m.«

Der var til Politiet indløbet over 500 Begæringer om Undersøgelser af Grave. Det var en stor Historie. Nogle Måneder senere kom der atter en Vise, som Brestrup var Mester for:

»Den mærkværdigste Tildragelse under Solen eller En mærkværdig og omstændelig BESKRIVELSE om alle de Forbrydelser som Graverkarlene have begaaet, m.m. som Visen indeholder.«

Han giver her en Reportage af Undersøgelserne i de forløbne Måneder, om hvordan man f. Ex. i Bankkasserer Lacoppidan's Grav havde fundet et fremmed Barnelig, om hvordan en anden Grav indeholdt tre Lig i een Kiste medsamt en Hånd, og hvordan man i selve Agent Gyldendal's Begravelse fandt to Kister nedsat.

Omkring 1. Juli kom Student Petersen igen med en Vise:

»En ganske besynderlig SAMTALE imellem Pernille, en Kieldermand, en Bonde og en Betient, om Graverkarlenes Dom og den Straf, de skal lide, udført i en Vise af Hans Rud. Petersen, Student. Mel: Nu have vi sviret saa længe.«

Visen virker som en Kritik mellem Linierne af Hof- og Stadsrettens Dom af 25. Juni 1804, som ikke har tilfredsstillet Student Petersen. Dommen er optrykt som Tillæg i Visen.

Endelig kom i October Måned den sidste bevarede Vise. Den er af en ny Forfatter og hedder:

»Graverkarlenes POENITENSE-PSALME i Anledning af den Dom, som de nyelig have faaet i Høieste-Ret tilligemed deres Obergravere. Andre til afskrækkende Exempel. Udgivet af L. Bumann, Student.«

Den er på 10 Vers og går på Melodien: »Der var engang en Gartner.« Den refererer Højesterets Dom af 4. October 1804.

Selve Sagen, der omfatter Undersøgelsen af ikke mindre end 509 Grave, beredte Domstolene visse Vanskeligheder, idet Lov-

givningen ikke havde forudset disse grove Gravrøverier. Alligevel dømte Hof- og Stadsretten d. 25. Juli 1804 de seks værste Graverkarle til flere Års Tugt- og Rasphus. De to implicerede Overgravere blev fradømt deres Embeder og idømtes betydelige Pengebøder, men fik ikke Tugt- og Rasphus af Mangel på Bevis. Højesteret stadfæstede Dommen d. 4. October 1804.

Imellem Dommerne i Hof- og Stadsretten sad ingen ringere end Anders Sandøe Ørsted, den moderne Retsvidenskabs Grundlægger. Han var gift med Oehlenschlæger's Søster. I Højesteret sad den berømte Bondeven Chr. Colbjørnsen som Højesteretsjustitiarius. Begge Dommene er optrykt i Anders Sandøe Ørsted's: »Arkiv for Retsvidenskaben. I.« Ejendommeligt nok findes på Omslaget på Hof- og Stadsrettens Akter om Sagen en Kvittering, undertegnet af F. P. Rosted, der var Fuldmægtig i Hof- og Stadsretten.

Adskillige År senere kom et Par andre små Skillingstryk, som ikke har Berøring med Gravrøverskandalen, men omtaler Tilfælde af Begravelser som skindød. Den ene hedder:

»En meget sælsom og sandfærdig NY VISE om MANDEN I CAMBRAY som blev levende begravet og, efter at have opholdt sig nogle Dage i Graven, levede op igien og blev frelst ud af den, samt lever nu lykkelig og tilfreds m.m. som denne sandfærdige Vise indeholder. Kjøbenhavn 1838. J. Behrend.«

Det andet kom i Lund 1846, og er en lille Fortælling, kaldet »Dödgräfwaren«:

»En mycket ömkelig och rörande Historia om en Böddelaktig Dödgräfware, hwilken ur grafwen uppgräfde en Flicka för att af hennes Kropp roffa till sig hennes guldsmycken, och hurulunda hon uppwaknade wid afskärandet utaf en af hennes fingrar. Mycket sorgfull att läsa.«

Den er gruopvækkende romantisk.

Civilingeniør V. P. B. Tegner har meddelt mig en lille ejendommelig Detaille om Undersøgelserne på Kirkegården i 1804, som han har fra sin Oldefader, der fortalte, at Kadetterne var udkommanderet til at bistå Politiet og blev bevæbnet med Jern-

Assessor i Hof- og Stadsretten
Anders Sandøe Ørsted.
Malet af Hans Hansen. 1806.
Frederiksborg.

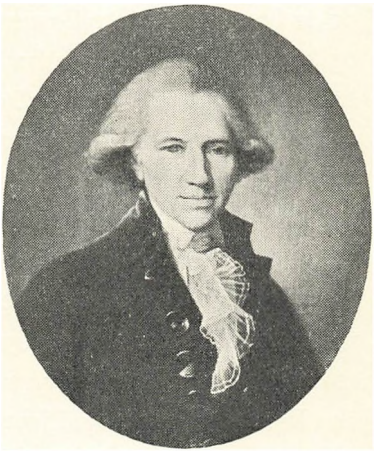

Højesteretsjustitiarius
Christian Colbjørnsen.
Malet af Jens Juel. 1783.
Frederiksborg.

spyd, med hvilke de blev sat til at gå fra Grav til Grav og stikke i Jorden, for at føle, om der var Kiste, eller om Kisten manglede. Ved Undersøgelsen viste det sig, at Kisterne i halvtreds Tilfælde var stjålet.

Ved en Gennemgang på Rigsarkivet af de 509 triste Sager om Gravundersøgelserne viser det sig, at den Bodenhoff'ske Grav ikke er mellem de undersøgte i 1804. Det skyldes formentlig tre Ting. For det første har Familien næppe i 1804 været vidende

om, at Giertrud Birgitte Bodenhoff mentes at være myrdet. For det andet var Ægteparret gravsat under det store Marmormonument i et underjordisk Gravkammer, hvis metertykke Murværk ikke har været sådan at gennembryde. For det tredie har Myndighederne vel været nødt til at begrænse Undersøgelserne til de Begravelser, der stammede fra de nærmest foregående År, og de fleste undersøgte Grave er da også fra Årene lige før 1804 og kun ganske enkelte er fra Tiden før 1800. Andreas Bodenhoff blev begravet i 1796 og hans Hustru i 1798.

Selv om man har haft Mistanke om Gravrøveri, er man vel afstået fra en Undersøgelse. Men på Baggrund af de bitre Erfaringer fra Undersøgelsen af de mange andre Grave, er Sandsynligheden for Gravrøveri meget stor. Disse Gravrøverier var meget udbredte og næsten sat i System, og hvis man prøver at se Sagen fra Gravrøvernes Synspunkt, er det næppe tænkeligt, at de vilde plyndre så mange andre Kister, men netop forbigå den Kiste, der indeholdt Liget af Københavns rigeste Enke. Den må have været særligt fristende.

OEHLENSCHLÆGER

I Året 1813 skrev Adam Oehlenschlæger en lille Novelle: »Reichmuth von Adocht«. Den er bygget over Motivet med den rige, skindøde Kvinde, der bliver vakt til Live af en Gravrøver. Handlingen foregår i Køln, og Oehlenschlæger skildrer den unge Kvinde, der ligger i sin Kiste i den dunkle Domkirke med Brillantringen på sin Finger, og Gravrøveren, der i Mørket kommer listende og forsøger at få den af. »Hvad skildrer hans Forfærdelse, da Liget i det samme greb ham med klamme Fingre og trykkede dem fast om hans Haandled?«.

Digteren Adam Oehlenschlæger.
Tegning af Fr. Riepenhausen.

Gravrøveren bærer det danskklingende Navn Peter Bolt. Oehlenschlæger, der Gud ske Lov har skrevet bedre Ting end denne middelmådige Novelle, har ifølge Liebenberg efterladt sig en Meddelelse om, at Historien bygger på en virkelig Tildragelse. I København er den tidligt blevet sat i Forbindelse med Fru Bodenhoff's Historie, selv om Oehlenschlæger's Novelle har en happy ending og mangler den grumme Afslutning på Tragedien: Mordet på den genopvakte Skindøde.

Forresten fortæller Oehlenschlæger i sine »Ungdomserindringer« om en mærkværdig Drøm, han har haft:

»Mig tyktes, jeg laa som et Liig i Roeskilde Domkirke i det nordre Kapel, hvor de kongelige sorte Fløiels Kister staae. Pludselig hørte jeg Nøglerne rasle i Gitterdøren, den gik op. Min Fader kom med en Sværm af Fremmede og viste dem Kirken; saaledes som jeg ofte i min Barndom havde set ham vise Folk Frederiksbergslot.

De nærmede sig min aabne Kiste, og min Fader sagde: »Dette stakkels Menneske, der ligger, er virkelig at beklage! Han bilder sig ind, at han lever endnu, da han dog længe har været en død Mumie. Vil De bare see!« Her tog han mig ved den store Taa og smuldrede noget til Støv deraf, mellem Fingrene. Han vilde nu gaae videre med Selskabet, og lukke Gitteret igien. Jeg følte mig betagen af en forfærdelig Angst, at jeg nu skulde ligge ene der i flere Dage mellem virkelige Liig, til jeg selv døde. Jeg anstrængte alle Kræfter; det lykkedes mig at reise mig, at rave hen til de Fremmede, men mere mægtede jeg heller ikke; jeg sank atter ned i en Dødsslummer, paa Trappen mellem dem. »Seer De vel?« sagde min Fader, »lutter Indbildninger! Han troer bestandig, at han lever endnu. Imidlertid kunne vi dog bringe ham hen i en varm Seng, skiøndt jeg veed forud, det hielper ikke.«

Også Ingemann har i en af sine små Gysere, som han senere ikke selv var videre stolt af, syslet med Skindødsproblemet. Hans Novelle hedder »Den levende Døde« og er fra 1834.

FORBUD MOD LYSTIGHED

Året efter den store Skandale på Kirkegården blev der nedsat en Kommission for at undersøge Forholdene derude. Det første, den sørgede for, var, at få erstattet de gamle, uigennemsigtige

Træporte med de store Gitterlåger, der er der endnu. Man vilde sikre sig, at man udefra skulde kunne se, om der bevægede sig Lys og Lygter mellem Gravene om Natten. Der var jo hverken Vægtere eller Gadebelysning der langt ude på Nørrebro.

Dernæst udstedte Kommissionen en Instruks for Kirkegården. Den forbyder rent ud, at »Æde- og Drikkevarer falholdes eller fortæres paa Kirkegaarden, eller at der paa samme holdes Musik eller foretages noget, der ligner Lystighed.« Dette opsigtsvækkende Dokument er vist en af de ejendommeligste Instrukser, der nogensinde er udstedt for en Kirkegård.

I 1813 kom dertil et Forbud mod, at Graverne udskænkede Spiritus på Kirkegården, og i 1808 var der kommet en mærkelig Anordning. Netop på denne Kirkegård blev der indrettet en Ligstue i Graverboligen, hvor blandt andet »formentlig Skindøde« kunde hensættes. »I Ligstuen anbringes en Klokke, som gaar ind til Graverens Værelse. Klokkestrengen vedhæftes den Dødes Hænder, saaledes at den ringeste Bevægelse sætter Klokken i Gang til at give Lyd.«

Selv om det ligner lidt af en Tanke, at det netop var på Assistens Kirkegård, dette Sikkerhedssystem blev indrettet, har det næppe nogen Forbindelse med Fru Bodenhoff's Død, men skyldes et Forslag, som Dr. theologiæ Christian Bastholm fremsatte i 1793 efter Dr. Hufeland's Forbillede i Weimar. Her foreslås netop et sådant Klokkesystem sammen med andre praktiske Garantier imod Skindød.

Som et Kuriosum kan nævnes, at Bastholm foreslog, at Vægterne flere Gange i Døgnet inde i Lighuset skulde blæse på Trompet, for at se, om de Døde skar Ansigter eller vågnede op derved, et Forslag, som Metropolitanskolens Rector N. L. Nissen tog op i 1827. Han vilde dog have Basuner i Stedet for Trompeter,

hvilket sikkert også var mere virkningsfuldt. Denne Ligstue på Assistens Kirkegård blev dog ikke meget brugt, hvorfor de Gravere, der boede i Graverboligen i sidste Halvdel af forrige Århundrede, i al Uskyldighed brugte den til Stadsstue.

GIERTRUD BIRGITTE'S PORTRÆT

I Efteråret 1951 fik jeg et Brev fra Redaktøren af »Hjemmet« med Opfordring til at skrive en Artikel i Bladet. En Dag gik jeg op for at tale med Redaktøren om forskellige Emner, og vi enedes om Giertrud Birgitte Bodenhoff's mærkelige Livshistorie.

Jeg meddelte, at en fjern Slægtning af mig ejede en lille Rødkridtstegning af hende, som Paul Ipsen havde tegnet i 1788. Den vilde egne sig til Illustration. Hun ejede andre lignende Portrætter af Giertrud Birgitte's Forældre og Brødre, og jeg håbede at få Lov til at reproducere dem. Det fandt Redaktøren udmærket.

Nøjagtigt den samme Dag gik min Fætter, Kunsthistorikeren Gustav Lorenzen, gennem Mikkel Bryggersgade. Han så da liggende i Vinduet i en Antikvitetshandel en lille Rødkridtstegning af Paul Ipsen, der forestillede Justitsråd Christian Ludvig Rosted.

Tilfældigvis telefonere vi sammen to Dage senere, og ved Slutningen af Samtalen sagde han, at han havde set denne Tegning. »Er det ikke en af vores Familie?«. Jeg svarede: »Jo. Det er en af vore Tipoldeforældre.« Da han ikke var interesseret i at købe den, tog jeg derind, og dér lå meget rigtigt den pæne gamle Herre i Vinduet, og jeg gik ind og købte ham.

Men inde i Baglokalet lå et Par Portrætter til. Der lå hans

Giertrud Birgitte Rosted.
Rødkridtstegning af Paul Ipsen.
1788

Forældre »og en ung Dame af samme Familie, som vi ikke ved, hvem er.« Det var selve Giertrud Birgitte Bodenhoff!

På Bagsiden af hendes Forældres Portrætter stod deres Navne skrevet med min egen Skrift, men bag på Giertrud Birgitte stod der ingenting. Forklaringen er den, at for mange År siden, da jeg besøgte den gamle Dame, vidste hun ikke, hvem disse Portrætter forestillede, men Giertrud Birgitte vidste hun, hvem var. Derfor bad hun mig skrive Navnene på de andre, men ikke på dette. Kun en Uge forinden havde hun solgt Billederne til Antikvitetshandleren. Nu hænger de hos mig, og under Arbejdet med at skrive Giertrud Birgitte Bodenhoff's Historie, har hun hængt over mit Skrivebord og set opmærksomt på mig med

det lille forventningsfulde Smil, der endnu skælver i hendes Mundvige.

TATOVERINGEN

Nytårsdag stod Artiklen i »Hjemmet«. Derefter fik jeg en Masse Breve og Telefonopringninger, og Aviserne begyndte at interessere sig for Sagen. Jeg fik et levende Indtryk af, hvor udbredt den folkelige Tradition var, og mellem disse bekræftende Oplysninger kom også en Del nye Momenter frem, som jeg ikke kendte, da jeg skrev Artiklen.

Overlæge Otto Helms skriver således i sine Erindringer, der udkom i 1940, om Studenterårene i Firserne, og han fortæller bl. a. om den anatomiske Undervisning på Dissektionsstuen i det gamle kirurgiske Akademi i Bredgade. De Lig, der blev dissekeret, stammede fra Straffeanstalterne fra Personer, der ikke havde Slægtninge.

En Dag kom Liget af en Mand ned på Dissektionsstuen, og på ham var hele Huden på Forsiden af Brystet kunstnerisk tatoveret med den meget omtalte Gravrøver-Scene, som kendtes af mange Københavnere: Man så på Tatoveringen den unge Storkøbmandsenke rejse sig op i Kisten, vækket af Røveren.

Desværre var Overlæge Helms død, men da jeg selv i sin Tid havde været Demonstrator Anatomiae ved Universitetets medicinsk-anatomiske Institut, og vidste, at man i det anatomiske Museum havde en lille Samling Præparater med ejendommelige Tatoveringer, satte jeg mig derfor i Forbindelse med Professoren i Anatomi, Dr. med. Harald Okkels. Det viste sig desværre, at denne Tatovering ikke var bevaret. Den vilde ellers have været interessant at se.

Godsejer Anton Nebbe Rosted.
Rødkridtstegning af Paul Ipsen. 1783.
(Fru Yvonne Peier.)

Nå, af kronologiske Grunde kan en Mand, der er død i Firserne ikke have været meddelagtig i et Gravrøveri i 1798, og det er heller ikke sandsynligt, at en Røver netop vilde indgravere et Billede af sin Forbrydelse på sit eget Bryst. Tilfældet viser kun, at Forbrydelsen har været godt Stof i Underverdenen.

DE RØDE KINDER

Fra Stiftsprovstinde Metha Lützhøft i Odense, der er Enke efter Stiftsprovst Hans Henrik Holten Lützhøft, fik jeg et interessant Brev, hvori hun oplyste, at hun boede i sit Barndomshjem, til hun i Tyveårsalderen blev gift. Hun er født Zimmermann og fødtes

d. 26. Marts 1862. Hendes Mor var Datter af Overlæge i Hæren Jens Staal og født 29. September 1845, og hendes Mormor, Fru Overlæge Staal var født d. 10. October 1806 som Datter af Snedkermester Carl Wilhelm Wellmann, der er født d. 6. September 1780 og døde d. 4. Juni 1843. Han var igen Søn af Snedkermester H. W. Wellmann, hvis smukke Skilt i Sten fra 1788 endnu kan ses i Porten til Gammel Mønt 25.

Disse Wellmann's havde en meget stor Snedkerforretning, og en af Carl Wilhelm Wellmann's Venner var en ung Herr Rosted, en af Giertrud Birgitte's Brødre.

Nu fortæller Stiftsprovstinde Lützhøft, at hun i sit Barndomshjem ofte hørte sin Mormor og dennes Søster tale om Giertrud Birgitte Bodenhoff og hendes Skæbne. De havde i Familien bevaret den samme Tradition, men med den Tilføjelse, at deres Far havde fortalt dem, at Dagen efter Giertrud Birgitte's Begravelse, kom den unge Herr Rosted hos Wellmann's, og han blev ved at komme tilbage til følgende: »Jeg kan ikke forstå, at de har begravet min Søster med røde Kinder!«

Sådan en lille Detaille bærer Ægthedens Præg. Hvorfor i al Verden skulde Familien Wellmann opfinde noget sådant? Denne Oplysning har Interesse i to Henseender. For det første styrker den Formodningen om, at den unge Søster har været skindød, da hun blev begravet. For det andet er røde Kinder et Symptom ved nogle Tilfælde af Opiumsforgiftning, og overvejer man den Hypotese, at Giertrud Birgitte kan have haft en Opiumsforgiftning, er det værd at overveje den en Gang til.

Hvem den unge Herr Rosted har været, vides ikke bestemt. Ved Giertrud Birgittes Død levede tre af hendes Brødre. Den ældste, Dr. med. Henrik Rosted var fraværende, og har rimeligvis været på sin Post ved Sølvværkerne i Norge. Den næst-

Snedkermester Carl W. Wellmann.
Miniature af ukendt Kunstner.
(Stiftsprovstinde Lützhøft.)

ældste, den senere Justitsråd Christian Ludvig Rosted var i 1798 32 År gammel og var gift og havde to Børn, mens den yngste, den senere Godsejer Anton Nebbe Rosted, var 27 År og endnu ugift. Han blev først gift i 1799, og døde d. 14. December 1801. Det sandsynligste er derfor, at det har været den sidste, der har været Ven med Snedkermester Wellmann og som ofte kom i hans Hjem.

En meget vigtig Oplysning fik jeg fra Rector Otto Zahle. Han meddelte mig, at de i deres Familie havde den samme Tradition om Fru Bodenhoff's Død, men med en interessant Tilføjelse, som jeg ikke kendte. Familien vidste, hvem den Præst var, der havde modtaget Røverens Tilståelse. Både han selv og hans Søskende, Overretssagfører Holger Zahle og Fru Muus, havde som Børn hørt Historien af Deres Mor, Generalkonsulinde, Højesteretssagfører Frederik Zahle født Knudsen, der igen havde hørt den af sin Mor, Fru Mathilde Knudsen født Reimer (1799–1889) og dennes Søster.

Den Præst, der havde modtaget Tilståelsen var ingen ringere end Jacob Peter Mynster, den senere Biskop over Sjælland. Han var en god Ven af Rector Zahle's Mormor.

Ved en Undersøgelse af Biskop Mynster's Liv viser det sig, at han blev født på Almindelig Hospital i Amaliegade 23 d. 8. November 1775, mens hans Far var Inspektør ved Frederiks Hospital, der lå lige ved Siden af. Faderen døde, da Sønnen var to År gammel, og Moderen giftede sig da med Overmedicus ved Frederiks Hospital, Professor Frederik Ludvig Bang. Moderen døde, da Mynster var syv År gammel, hvorefter Stedfaderen giftede sig igen. Men Jacob Peter Mynster havde stadig sit Hjem i Overlægeboligen på Hospitalet, både som Barn og som ung Student.

I 1794 blev han Huslærer hos den tidligere Statsminister Grev Joachim Godske Moltke, hvor han opdrog den senere Statsminister fra Grundlovsåret 1849 Grev Adam Wilhelm Moltke. Om Sommeren boede den grevelige Familie på Bregentved, og om Vinteren i Palæet i Amaliegade 15–17, hvor Familien var

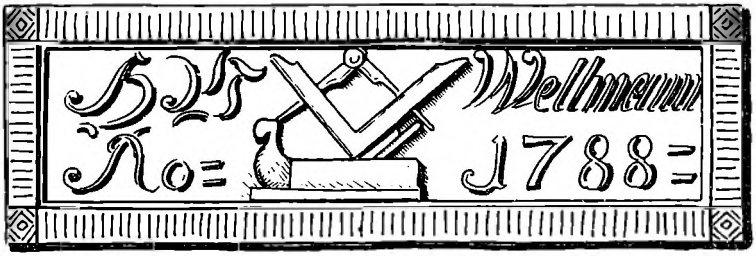

Snedkermester H. W. Wellmann's Skilt. 1788.
Tegnet af Peter Linde. 1953.

flyttet hen, da den havde solgt det Moltke'ske Palæ på Amalienborg til Kong Christian d. VII efter Christiansborgs Brand i 1794.

Hele Vinteren boede Mynster således nogle få Huse fra Frederiks Hospital. Han skriver i sine »Meddelelser om mit Levnet«, som hans Søn udgav i 1854: »Min Recreation søgte og fandt jeg i mit gamle Hjem, paa Hospitalet.«

I Året 1802 blev Mynster's Broder, Ole Hieronymus Mynster, Overmedicus ved Frederiks Hospital, og tre År senere Professor i Medicin. Mynster's Stedbroder, den senere så berømte Ole Bang, var som Kandidat, Reservelæge og Overmedicus gennem mange År fra 1809 knyttet til Frederiks Hospital. Hans anden Hustru, Sophie Dahlerup, var Søster til Baron Dahlerup og en Søsterdatter af Justitsrådinde Rosted født Birch.

I 1811 blev Jacob Peter Mynster ansat som residerende Kapellan ved Frue Kirke, men da Kirken var brændt ved Englændernes Bombardement i 1807, holdtes Gudstjenesten i Trinitatis Kirke ved Rundetårn.

Selv om Frederiks Hospital havde sin egen Præst, Johan Ludvig Gesner, var Mynster således i hele den Periode af sit Liv, der har Interesse i denne Sammenhæng, nært knyttet til Fre-

deriks Hospital. Han kan således meget vel have modtaget en Tilståelse, således som Traditionen fortæller.

Biskop Jacob Peter Mynster var gift med en Datter af Biskop Frederik Münter. Det er lidt indviklet, men denne hans Hustru var Søster til Dr. theologiæ Balthasar Münter, der var en kendt Prædikant ved Holmens Kirke, og en god Ven af Justitsråd Christian Ludvig Rosted. Enten ad denne Vej eller gennem Ole Bang og hans Moster Justitsrådinde Margrethe Rosted kan Oplysningen være kommet fra den Mynster'ske Familie til den Rosted'ske.

Begge Brødrene Mynster var højt begavede. Henrik Steffens var deres Halvbroder, og det var Ole Hieronymus Mynster, der forestillede Oehlenschlæger for Steffens, hvilket viste sig at være heldigt for Guldhornenes strålende Eftermæle.

I sine Ungdomserindringer fortæller Oehlenschlæger, hvorledes han ofte om Morgenen besøgte Ole Hieronymus Mynster på Frederiks Hospital. Hvis nu Professor Mynster som Overmedicus har kendt Røverens Tilståelse, hvilket vilde være naturligt, hvis Røveren var død på hans Afdeling, og hans Broder har modtaget Tilståelsen, kan Oehlenschlæger have fået Ideen til sin Novelle ad denne Vej.

I Mynster's egne Erindringer står der intet om det Bodenhoff'ske Problem. Det eneste, der måske kan have en svag Tilknytning dertil, er nogle Ord, der er holdt i Almindelighed: »Jeg erindrer, i den Tiid da Talen om Skindødes Begravelse først ret kom paa Bane –«. Men Jacob Peter Mynster, der var en meget samvittighedsfuld, noget sky Natur, har sikkert følt sig fast bundet af Skriftemålets Tavshedsløfte. Selv om Læger også har Tavshedspligt, ved vi, at Broderen Ole Hieronymus var en meget heftig, impulsiv Mand, der måske ikke overfor en afdød

Forbryder har følt sig bundet af syv sorte Segl. Endelig er der den Mulighed, at en af Sygeplejerskerne eller en af den afdødes Familie kan have været Kilden.

Biskop Jacob Peter Mynster. Silhouette fra Ungdomsårene. Bakkehuset.

GRAVRØVERENS IDENTITET

Fra en kendt Familie fik jeg endnu en Tradition. Af naturlige Grunde vil jeg ikke finde det rigtigt, at offentliggøre Navnet, men Oplysningen gik ud på, at også i denne Familie havde man Traditionen om Fru Bodenhoff's Død og Mordet på Assistens Kirkegård. Dog var der her en meget betydningsfuld Til-

føjelse, idet Familien vidste, hvem Morderen var. Han var Bror til en af deres egne Forfædre på Spindesiden, nemlig Bror til Rector Simon Sørensen Meisling, H. C. Andersen's Plageånd fra Skoleårene i Slagelse og Helsingør. Familietraditionen fortalte, at han efter Gravrøverprocessen i 1804 var flygtet til Amerika og død derovre.

Nu viser det sig, at Overgraveren på Assistens Kirkegård på den Tid netop hed Christian Meisling. Han er identisk med den Christen Meisling, som d. 25. Juli 1744 blev døbt i Jerlev Kirke som Søn af Søren Christensen fra Meisling og Dorethe Madsdatter fra samme By. En anden Søn af samme Ægteskab blev døbt i Jerlev Kirke d. 27. April 1755. Han fik Navnet Simon Sørensen Meisling, blev senere Vildthandler i København, og blev Far til H. C. Andersen's lærde Rector, der også hed Simon Sørensen Meisling. Den sidste blev født i København d. 6. October 1787.

Det Forhold, at Far og Søn her havde samme Navn, forklarer den lille Forveksling i Familietraditionen, idet Graver Meisling altså ikke var Rectorens Bror, men hans Farbror. Den Slags små Erindringsforskydninger er lige så almindelige, som de er forklarlige.

Graver Christian Meisling blev ansat som Graver ved Assistens Kirkegård, Sct. Nicolai, i 1790. Samme År d. 9. April blev han gift i Garnisons Kirke.

Fjorten År senere blev Christian Meisling impliceret i den store Gravrøverskandale i 1804 sammen med Graver Knud Hansen og de seks Graverkarle. Han blev straks suspenderet fra sit Embede, da Sagen rulledes op, og de Graverkarle, som han havde Opsynet med, angav, at Meisling ligefrem havde været vidende om Uregelmæssighederne derude og opfordret til dem.

Professor F. L. Bang med Hustru, Datter og Sønnen Ole Bang. Malet af F. Bolten. (Overlæge Dr. med. G. V. Th. Borries).

Meisling nægtede bestemt, og Domstolene fandt ikke Beskyldningerne bevist imod den Anklagedes Benægtelse, men Retten fandt derimod, at Meisling ikke alene havde gjort sig mistænkt, men at det var aldeles klart, at han ved vidtdreven Forsømmelse og Ligegyldighed for sine Pligter havde givet Anledning til Graverkarlenes Misgerninger.

Derfor mistede Meisling sit Embede og idømtes en stor Pengebøde, samt tilpligtedes, sammen med de andre Anklagede, at udrede en stor Erstatning til Politikassen for Sagens Omkostninger. Han blev ikke idømt Tugt- og Rasphus, som de seks Graverkarle, men da han rejste Krav om, at Actors Beskyldning imod ham for at være »Tyvs Hæler« skulde mortificeres, nægtede Retten at imødekomme dette Krav.

I sit Ægteskab havde Graver Meisling en Række Børn. Af Kirkebogen kan man se, at han har haft honnette Ambitioner med Hensyn til Børnenes Faddere, der ofte er ansete Folk.

Man vil huske, at Andreas Bodenhoff døde i Juni 1796, og at Giertrud Birgitte døde to År senere i Juli 1798. Året midt imellem, i 1797, havde Meisling en Søn over Dåben i Frue Kirke d. 30. Juni. Han fik Fornavnet Andreas – ligesom Andreas Bodenhoff.

I Kirkebogen står Faddernes Navne opført, samt følgende forbløffende Oplysning:

»Madame Budenhoff bar Barnet.«

De har altså kendt hinanden. Madame Bodenhoff har været Gudmoder til den formodede Gravrøvers Barn. Det får igen En til at tænke lidt på Oehlenschläger's Novelle, hvor Reichmuth von Adocht også bar Gravrøverens Søn over Dåben.

Spørgsmålet er da: Hvordan har de kendt hinanden? Det er i og for sig meget naturligt. I 1796 skal den unge syttenårige Enke have sin Mand begravet. Det kræver Konferencer med Graveren. Der skal bygges et svært, underjordisk Gravkammer. Det kræver nye Konferencer med Graveren. Dernæst skal Wiedewelt's store Marmormonument opstilles derude. Det kræver atter Konferencer med Graveren. Det har simpelthen ikke kunnet undgås, at de har kendt hinanden.

Professor Ole Hieronymus Mynster. Pastel af Chr. Horneman. 1798. Rigshospitalets Lægerådssal.

Nu viser det sig, at Wiedewelt netop afleverede sit Monument færdigt til Familien d. 24. Juni 1797, seks Dage før den lille Andreas Meisling blev døbt. Man kan da forestille sig Situationen således:

Madame er til Stede på Kirkegården ved Monumentets Aflevering sammen med Billedhuggeren og Kirkegårdens Graver. Meisling står måske da og drejer Hatten mellem Hænderne og siger:

»På Søndag skal jeg have en Søn døbt. Har Madame noget imod, at jeg opkalder ham efter den kære Afdøde?« – hvortil hun svarer:

»Ih Gud Nej! Det er virkelig en meget smuk Tanke, min kære Meisling.«

Så hænger hun på Krogen, for da Sønnen skal opkaldes efter hendes afdøde Mand, kan hun ikke godt undslå sig, hvis Meisling derefter spørger:

»Har Madame noget imod at bære Barnet?«

Han vidste, at hun var rig. Der vilde sandsynligvis vanke et Sølvbæger eller en Dåbsske, og han kunde føje endnu et fint Navn til Rækken af sine Børns Faddere. Det er Gætteri. Det er Hypotese. Men en eller anden Forklaring er påkrævet, og denne er sandsynlig.

Ejendommeligt nok var en af de andre Faddere ved denne Dåb: Vinhandler Pedersen. Det må være den kendte Vinhandler Lorentz Petersen, som ligger begravet på Assistens Kirkegård lige ved Siden af Bodenhoff'erne.

Seks År tidligere havde Meisling også en Søn over Dåben, som d. 23. Januar blev døbt Christian Peter Meisling. Blandt Fadderne var Kasserer Lacoppidan. Man vil huske, at tretten År senere blev der ved Gravundersøgelserne i 1804 i Bankkasserer Lacoppidan's Grav fundet et uvedkommende Barnelig, hvilket tyder på, at Gravrøverne også har været i Lag med denne Grav.

FORBRYDELSEN PÅ KIRKEGÅRDEN

Når nu Meisling i 1796 og 1797 har været i så nær Forbindelse med den lille unge Enke, har kendt hendes Rigdom og set hendes Skønhed, og hun Året efter i sin Kiste kommer ud på Kirkegården, da er det indenfor Sandsynlighedens Grænser, at han kan have følt sig stærkt fristet til at sikre sig de Smykker, Køben-

»Kildevæld« på Strandvejen. Akvarel på Bymuseet af J. L. Ridter. 1902.

havns rigeste Enke måtte formodes at have med sig, og som han vel mente kunde være til større Nytte ovenfor Jorden end nede i Graven.

Der gik fem Dage mellem d. 18. Juli, hvor Madame Bodenhoff døde, og d. 23. Juli, da hun blev begravet. Måske har den nye Tilbygning til Gravkammeret ikke kunnet blive færdig på disse fem Dage, selv om det er muligt, at Familien med dens nære Tilknytning til Håndværker- og Entreprenørkredse har kunnet gennemføre det.

Hvis Gravkammeret ikke har været færdigt, er Kisten efter Begravelsen, der efter Kirkebogen foregik »fra Kildevæld«, blevet hensat i et af de små Huse på Kirkegården, som Graverne brugte til at opbevare deres Hakker, Spader og Trillebøre i. Man kan se Tagryggen af et af disse Huse, der for længst er revet ned, på det Kobberstik, som Lahde lavede af Kirkegårdsmuren i 1801.

Har Kisten stået her, har det været meget nemt for Graverne,

der færdedes ud og ind, at løfte Låget af og plyndre Liget, efter at Følget havde forladt Kirkegården. Det var ikke ualmindeligt, at fine Begravelser på den Tid foregik om Aftenen ved Femtiden.

Hvis Madame kun har været skindød, og er vågnet op under de ublide Hænder, har hun genkendt Meisling, og Meisling har vidst, at hun genkendte ham. Det er derfor forståeligt, at han i så Fald ikke har turdet løbe den Risiko, at lade hende leve.

GRAVERENS DØD

I Bestallingsbogen på Københavns Rådhus står, at Christian Meisling blev ansat som Graver d. 27. October 1790. Med Rådhusarkivar Dr. Villads Christensen's Hånd er derefter tilføjet Årstallet: 1805 og et Kors. Man kunde derfor formode, at Meisling var død i 1805. Måske betyder Korset bare, at han i 1805 er afskediget og Mellemværendet med Kommunen afviklet. Hvis han var død i Amerika, sådan som Familietraditionen siger, vilde det ikke blive nemt at finde hans Dødsår. Det er muligt, at han har været i Amerika, men det viser sig, at Familieoverleveringen ikke er rigtig på dette Punkt. Han døde herhjemme i København – på Frederiks Hospital i Bredgade.

Christian Meisling, forhen Graver, døde på Frederiks Hospital d. 2. Juni 1816. Dødsårsagen var Apoplexi. Dødsfaldet er indført både i Almindelig Hospitals Kirkebog og i Frue Sogns Kirkebog. Han blev begravet d. 7. Juni, og Begravelsen findes indført i Trinitatis Kirkebog.

Dette vil sige, at han netop, sådan som Traditionerne siger, døde på Frederiks Hospital, hvor han mærkeligt nok blev indlagt, til Trods for at han som »Fattiglem« skulde have været indlagt

Assistens Kirkegård set fra Kapelvej.
Kobberstik af C. L. Lahde.
1801.

på Almindelig Hospital. Han døde på et Tidspunkt, hvor han hørte til Frue Sogn, hvor Jacob Peter Mynster var Kapellan, og han døde på et Tidspunkt, hvor Professor Ole Hieronymus Myn-

ster var Overmedicus ved Frederiks Hospital og Ole Bang var Adjunct ved det medicinske Facultet. På en forunderlig Måde er det ligesom Tandhjulene passer ind i hverandre.

Ifølge Oplysning fra Professor Dr. med. Ejnar Jarløv existerer Hospitalsjournalen ikke længere. Men Indlæggelsesprotokollen er bevaret, og den viser, at han blev indlagt d. 18. April 1816 på selve Frederiks Hospital, og ikke på Almindelig Hospital, uden at man kan forklare hvorfor.

Ved Indlæggelsen står noteret, at han var »Paralytisk i venstre Side.« Da Kirkebogen oplyser, at han døde af Apoplexi, har Hjerneblødningen altså siddet i Hjernens højre Halvdel, og Lammelsen i venstre Side, hvilket skyldes, at Nervebanerne på Vejen fra Storhjernen til Lemmernes Nerver krydser over i den forlængede Rygmarv.

Det har den Betydning, at da Talecentret normalt sidder i Hjernens venstre Side, vil Hjerneblødninger, der sidder i venstre Halvdel af Hjernen, ofte medføre Taleforstyrrelser, hvorimod en Blødning i Hjernens højre Side ikke plejer at kompromittere Taleevnen. Meisling har altså i de seks Uger, der gik fra hans Indlæggelse til hans Død, kunnet tale og aflægge en Tilståelse.

Familietraditionen om Christian Meisling er af ganske særlig Betydning. Man kan ikke altid stole på Familietraditioner. Ofte er der en underbevidst Tilbøjelighed til at pynte lidt på Stamtræet og fortie ubehagelige Kendsgerninger. Men Traditioner, der ikke taler til Fordel for Familiens Gloire og Reputation, må tillægges en ganske særlig Værdi, da de oftest er sandfærdige. Hvem skulde have Interesse i at opfinde en Historie om, at en Bror til en af Familiens Forfædre var Gravrøver, Morder og eventuelt Ligskænder? Det vilde være usædvanligt.

Den lundensiske Historiker, Professor A. Stille, har i sin Tid sagt om Munkeliteraturen fra Middelalderen, der ikke altid udmærker sig ved Sandfærdighed, at hvis man i en Panegyrik støder på en Beretning, som ikke er til Heltens Ære og Berømmelse, kan man betragte det meddelte som autentisk og ikke som opdigtet.

Det, at Traditionen er bevaret i den Meisling'ske Descendens, viser, at Familien har kendt Graverens Forbrydelse, hvorfor Mynster altså ikke behøver at have været Kilden til Meddelelsen om Tilståelsen til ham. Han var bundet af Skriftemålets Tavshedsløfte.

Kapitel III

UNDERSØGELSEN OVERVEJES

I Januar 1952 foreslog Konservator ved Nationalmuseet Peter Linde mig, at man burde foretage en Undersøgelse af Graven. Da Kisten stod i et muret Gravkammer, var der en Mulighed for, at Skelettet var så velbevaret, at man enten kunne få afkræftet eller bekræftet Formodningen om Mordet på den Skindøde.

Jeg ansøgte derfor Kirkeministeriet d. 2. Februar 1952 om Tilladelse til med sagkyndig Bistand at undersøge Graven, men fik i første Omgang et Afslag d. 15. April 1952, bl.a. af Hensyn til Gravfredens Bevarelse og Risikoen for Monumentets Beskadigelse. På dette Tidspunkt var de nye Oplysninger om Røverens Identitet og Tilståelsen til Præsten endnu ikke undersøgt. Da dette var sket, og Oplysningerne underbygget, ansøgte jeg igen d. 25. August samme År.

Hensynet til Gravfredens Bevarelse og Pietetshensyn overfor de Afdøde og deres Familie er vigtige Hensyn at tage. Der bør ikke tages letsindigt på denne Side af Sagen, og det er Kirkeministeriets Opgave, at våge over, at der ikke sker unødige Krænkelser.

Men Gravfredens Varighed er ubestemt, og ofte et rent økonomisk Spørgsmål. Det er de færreste, der har Råd til at købe mere end tyve Års Gravfred, og de, der har Råd til at købe Gravfred udover halvandet Hundrede År, er meget få.

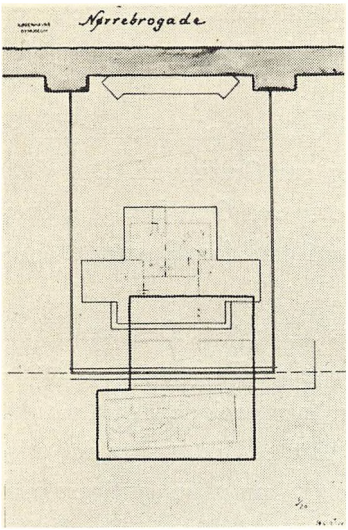

Skitse af Gravstedet.
Tegnet af Peter Linde. 1953.
Bymuseet.

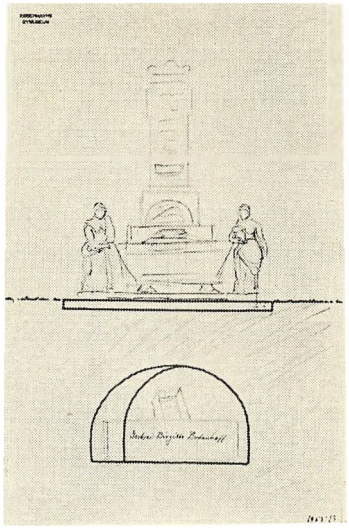

Skitse af Monumentet.
Tegnet af Peter Linde. 1953.
Bymuseet.

Der er Præcedens for, at hvor der foreligger grundet Formodning om et Mord, træder Gravfreden tilbage for Samfundets Interesse i Mordets Opklaring. Ved videnskabelige historiske Undersøgelser må Hensynet til Gravfreden også ofte vige, og den videnskabelige Arkæologi bygger for en stor Del på Gravundersøgelser.

Hvornår forældes Samfundets Interesse i Opklaringen af et Mord? Hverken Arkæologien eller Retshistorien kender nogen Tidsgrænse. Her kan henvises til Undersøgelsen af vore Bronzealdergrave, af Moseligene, og af vore Kongegrave. Så sent som i 1940 blev de interessante Undersøgelser om Carl d. XII.s Mord foretaget i Sverige. Talrige Grave er i Årenes Løb sløjfet på

vore Kirkegårde, og ved Anlæggelsen af Bunkers på Frue Plads gik man frem uden større Pietet overfor de gamle Grave, der lå omkring Kirken.

I Året 1804 undersøgte Politiet 509 Grave på Assistens Kirkegård, fordi der forelå Formodning om Gravrøveri. Det vilde derfor være urimeligt, at standse netop ved Grav Nr. 510, hvor der foruden Mistanke om Gravrøveri også forelå grundet Formodning om Mord.

Howard Haycraft har i sit Essay: »Dictators, Democrats and Detectives« peget på det ejendommelige Fænomen, at Interessen for Detektivromaner kun er levende i de demokratiske Lande, ikke i autoritære Stater. Under et Diktatur er det utilladeligt at tænke, at en privat Detektiv kan være dygtigere end det officielle Politi, for slet ikke at tale om det hemmelige Politi. »For the detective story is and has always been essentially a democratic institution.« Bagved ligger det sunde, demokratiske Instinkt, at Forbrydelsen skal opklares og Forbryderen findes og dømmes, men at Beviserne skal være i Orden.

Den 28. Februar 1818 oprettede Giertrud Birgitte Bodenhoff's Mor, Justitsrådinde Cecilie Margrethe Rosted sit Testamente. Heri blev oprettet et Legat til Gravens og Monumentets Vedligeholdelse. Gravstedet havde Ltr. A. 1026, 1026 a og 1027, og Skødet angav et Areal på ialt 77½ Kvadratalen. Det nuværende Gravsted indenfor Smedejernsgitteret har kun et Areal på 32½ Kvadratalen, således at over Halvdelen mangler.

Da man konstaterede, at Marmormonumentet hældede bagover, anmodede Begravelsesvæsenet Firmaet Scheller, Hougaard og Petersen om at foretage en Undersøgelse af Fundamentet. Resultatet var, at det blev fundet nødvendigt at nedtage Monumentet for at understøtte Fundamentet. Derved fik man løst

Vanskeligheden med Hensyn til ikke at udsætte det skønne Monument for Risiko.

Samtidig prøvede man ved en Sondering at bestemme Gravkammerets Beliggenhed i Forhold til Monumentet. Det viste sig herved, at Gravkammeret slet ikke lå under Monumentet, men foran dette, ude under Gangen, der gik hen over den Jord, der oprindelig havde hørt til Gravstedet. Kammeret tangerede kun lige Sarkofagens Fod.

Dette betød, at Gravfreden for det første allerede kunde siges at være forstyrret ved den offentlige Færdsel henover Gravkammeret. Dernæst betød det, at man ude fra Gangen kunde komme ind i Gravkammeret, uden at grave i det nuværende indhegnede Areal.

Da Monumentet af Hensyn til Opretningen dog skulde tages ned, mens Fundamenteringen foregik, var det naturligt at foretage Undersøgelsen af Gravkammeret samtidig.

Til Kirkeministeriet var i Mellemtiden indløbet en Protest »på Familiens Vegne« mod Gravens Undersøgelse, men det viste sig, at ingen af de protesterende havde een Dråbe Blod i sig fra nogen af de Personer, der lå i Gravstedet.

Ifølge Sct. Nicolai Kirkes Copie Bog over Begravelsesbrevene Fol. 338 fik »Madame Giertrud Birgitte Rosted« i 1796 et Skøde på Gravstedet, hvori står:

»Skulde meerbemeldte Madame Giertrud Birgitte Sal. Bodenhoffs eller hindes rette Blodsarvinger blive sindet i Tiden at lade dette Gravsted aabne for derudi at lade noget Liig nedsætte, da skal saadant ske med Kirkeværgernes Minde –«.

Da Medlemmerne af Slægten Bodenhoff, som er Blodsarvinger til tre af de i Gravstedet hvilende Personer, ønskede Undersøgelsen foretaget, og der samtidig kunde forelægges Re-

sultaterne af Undersøgelserne af de senest fremkomne Oplysninger, gav Kirkeministeriet d. 15. December 1952 sin Tilladelse til en Undersøgelse af Madame Giertrud Birgitte Bodenhoff's Kiste.

GRAVEN ÅBNES

Undersøgelsen blev af Myndighederne fastsat til at begynde d. 9. Januar 1953. Det skete under Overværelse af Medlemmer af den Bodenhoff'ske og Rosted'ske Familie, af Kirkegårdsmyndighederne, af Medicinalhistorikeren Prof. Edv. Godtfredsen, Museumsinspektør Steffen Linvald fra Bymuseet og Dr. dent. O. Wiggers. Konservator ved Nationalmuseet Peter Linde ledede Undersøgelsen og Amatørarkæologen Politibetjent A. Binneballe bistod ved den praktiske Undersøgelse.

Det viste sig, at Murhvælvingen i Gravkammeret var ca. 1 Meter tyk. Man gik ind fra den østlige Side i den sydligste Del af Gravkammeret ude i Gangen, hvor Kirkegårdens Protokoller viste, at Giertrud Birgitte måtte ligge. Da man var kommet igennem Murværket, så man, at Gravkammeret var næsten helt opfyldt med Ler. Det nåede i et 1½ Meter tykt Lag næsten op til Loftet af den tøndeformede Hvælving.

Det nemmeste vilde selvfølgelig have været, hvis man blot havde behøvet at gennembryde Murværket, åbne Kisten og undersøge Skelettet, men som Forholdene lå, blev det nødvendigt forsigtigt at fjerne Leret Lag for Lag, for ikke at lædere noget, hvilket tog nogen Tid. Det var midt i Januar Måned, og det opgravede måtte sies og undersøges. Da der samtidig var vigtige Sager til Behandling i Folketinget, og jeg sidst i Januar skulde rejse til England for at holde en Række Foredrag, kom

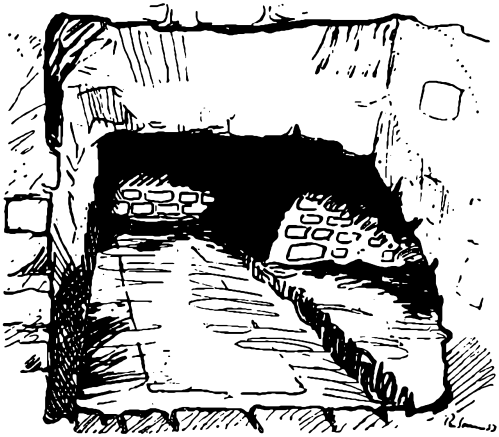

Det åbne Gravkammer med Kistens Omrids. Tegnet af Peter Sonne. 1953.

denne Forsinkelse lidt på Tværs, så det blev nødvendigt at fremskynde Undersøgelsen.

Hvorfor og hvornår Gravkammeret er blevet fyldt med Ler, er vanskeligt at sige med Sikkerhed. De fleste af de gamle Gravkamre langs Muren ud til Nørrebrogade er i dette Århundrede blevet opfyldt, for ikke at risikere Sammenstyrtningsulykker, men efter Oplysning fra den gamle Stenhuggermester Alfred Jensen, som i over halvtreds År har været med til at vedligeholde Monumentet, er den Bodenhoff'ske Grav ikke blevet rørt i den Tid. Kirkegårdsprotokollerne indeholder ikke nogen Oplysning, så der er den Mulighed, at Opfyldningen er sket samtidig med Begravelsen.

Museumsinspektør K. Uldall ved Nationalmuseet har meddelt mig, at hans Families Gravkammer på Assistens Kirkegård i sin Tid blev opfyldt, fordi der stod Vand i Gravkammeret. Jorden

der ude er ret vandlidende, og var det særligt i gammel Tid, hvor der ofte blev klaget over vandfyldte Grave.

De underjordiske, murede Gravkamre er en Skik, der stammer fra de murede Begravelser i Kirkerne i gammel Tid. Af honnet Ambition flyttede de velhavende Familier denne Skik med sig ud på Kirkegården. Nu kan man tydeligt se, at det Bodenhoff'ske Gravkammer er opført i to Omgange. Den nordlige Del rummer kun een Kiste, hvor Andreas Bodenhoff hviler. Den unge Enke har vel ikke i 1796 skænket det en Tanke, at hun selv to År senere skulde begraves ved sin Mands Side. Derfor er den sydlige Tilføjelse til Kammeret bygget til Madame i 1798.

Der foreligger således den Mulighed, at da man i 1798 åbnede Andreas Bodenhoff's Gravkammer, har der stået Vand i Kammeret. Af Pietetsgrunde har man da tilføjet det sydlige Kammer og sat det i Forbindelse med det nordlige, men samtidig fyldt det op med Ler, for at Kisterne ikke skulde stå i Vand. Ved Undersøgelsen viste det sig, at Giertrud Birgitte's Kiste stod på et Lag Sand.

Den nordlige Væg i Gravkammeret var ikke af Mur. Måske har man fyldt Gravkammeret fra denne Side. Da Andreas Bodenhoff's Gravkammer lå udenfor Opgaven i denne Sag, blev det ikke indgående undersøgt.

Efter nogle Dages forsigtig Gravning, hvor man måtte ligge på Knæ på et Brædt nede i Hvælvingen og grave med Ske eller Fingre, begyndte Kistens Omrids at komme til Syne. Den var næsten tørveagtigt formuldet, og sunket sammen som Følge af det våde Lers Tryk. Tværs hen over, lige over Skuldrene og lige nedenfor Knæene lå et Par rustne Jernbånd fra Kistelåget.

Skelettets nederste Del. Kriminalpolitiets tekniske Afdeling fot. 1953.

HVAD GRAVEN GEMTE

Efter endnu nogle Dages Gravning begyndte Skeletdelene at tone frem. Hovedet lå mod Vest, som det plejer, og det gyldenblonde Hår var vel bevaret. Da man forsigtigt gravede videre, viste der sig Omridset af en Åbning i Kraniet, som man først antog for at være den ene Øjenhule. Det viste sig imidlertid, at det var Foramen magnum, Nakkehullet, der vendte opad.

Da Kraniet d. 19. Januar var blevet frilagt, så man, at Hovedet med Underkæben var rullet næsten helt rundt, så Ansigtet vendte nedad og lidt til venstre, så det har hvilet på Næsen, venstre Kindben og venstre Øjenhule. Da Kraniet var blevet løftet op, tog Politiets kriminaltekniske Afdeling en Gibsafstøbning af Aftrykket i Leret, så det negative Billede af Hovedets Leje bevaredes.

Samtidig tog Politiet et Fotografi af den underste Del af Skelettet, som på dette Tidspunkt var delvis frilagt. Ellers blev der

ikke fotograferet i Gravkammeret, da Familien havde ønsket at undgå dette.

Skeletdelenes Stilling var ejendommelig. Foruden Kraniets usædvanlige Placering viste det sig, at Rygsøjlen lå i en dramatisk Krumning hele Vejen fra Lænden til Halshvirvelsøjlen. Der var ingen Deformitet af Rygsøjlen, kun en lille normalanatomisk Variant, idet den nederste Lændehvirvel var sammenvokset med Korsbenet, den såkaldte Sacralisation. Konvexiteten af Ryggens Krumning vendte til Skelettets højre Side.

Den venstre Side af Bækkenet lå, som Følge af Ryggens Krumning, lidt højere end den højre Hofteskål. Der var 4,8 cm. Diastase af Symfysen, som var af kvindelig Type. Afstanden mellem de to Bækkenhalvdele fortil skyldes Jordtrykket.

Begge Arme lå med strakte Albueled ved Kroppens Sider, og ikke, som det ellers er Skik, med bøjede Albueled og Hænderne i Andagtsstilling over Forsiden. Den højre Underarms Knogler lå pronerede, med Spolebenet krydsende hen over Albuebenet, så Håndfladen har vendt nedad. Håndens Skelet lå bøjet indad og opad i Håndleddet. Den venstre Arm synes at have været vredet udad om sin Længdeaxe, idet Overarmsknoglen lå drejet om sin Længdeaxe, så det øverste Ledhovede næsten vendte udad. Underarmsknoglerne lå i supineret Stilling med Spoleben og Albueben næsten parallelle, således at Håndfladen vendte opad. Håndens Skelet lå, som om Hånden har været knyttet og bøjet i Håndleddet. Hvis den venstre Arm har ligget stærkt vredet udad, før Skeletteringen forgik, kan Overarmsknoglen efter Ledbåndenes Opløsning og Kistens Sammensynkning ved Jordens Tryk være drejet.

Svarende til Bækkenets skæve Stilling lå det højre Knæ lidt længere nede, end det venstre Knæ. Det højre Ben lå med strakt

Knæ, idet Lårbenet og Underbenets Knogler lå i Forlængelse af hverandre. Benet har været ført lidt ind over Midtlinien over mod venstre Side. Fodens Skelet vendte over mod venstre Side.

I det venstre Knæ lå Underbenets Knogler forskudt opad på Ydersiden af Lårknoglens nederste Ledhovede. Skinnebenet var forskudt opad i Forhold til Lårbenets Ledflade, 12 cm. opad. Dette må betyde, at Knæet har ligget bøjet i en næsten ret Vinkel, før Skeletteringens Indtræden, således at Knoglerne derefter, da Ledbåndene blev opløst, er faldet ned i denne ejendommelige Stilling.

Den venstre Fod lå helt inde under det andet Skinneben, trukket op til Overgangen mellem mellemste og nederste Trediedel af højre Underben. Det venstre Hælben lå lige under det højre Skinneben og Resten af Fodens Skelet lå længere ude til højre.

Der var Sand i Kistens Fodende.

Over Brystkassens Ribben og Brystben lå Resterne af den Kisteplade, som har siddet på Kistens Låg. Politiets kriminaltekniske Afdeling indstøbte Stumperne i Gips, for at løfte dem op samlet til Undersøgelse. Eventuelle Skrifttegn vilde være af Interesse, hvis de endnu kunde læses. Efter et Par bevarede Stumper af Randen ser den ud til at have været oval, og skønnes at have været næsten en halv Meter lang og en kvart Meter bred.

Ved Undersøgelsen fandtes ingen Smykker, ingen Ørenringe, ikke en Gang en Vielsesring. I Håret og på Kraniet fandtes nogle irgrønne Pletter af basisk Kobberkarbonat, som formentlig må stamme fra små Hårnåle af Messing eller Kobber, eller til Anbringelse af den lille Kniplingskappe, som ofte brugtes på den Tid.

Kisten i Andreas Bodenhoff's Gravkammer forblev urørt, da

jeg kun havde Myndighedernes Tilladelse til at undersøge Madame Bodenhoff's Kiste. Men henne i Hjørnet af Gravkammeret stod en Kasse, der indeholdt brændte Knogler. De må stamme fra Andreas Bodenhoff's Forældre og yngre Søster. Moderen døde i 1770, 33 År gammel, Søsteren døde tretten År gammel i 1773, »faur, yndig og haabefuld«, og Faderen døde 71 År gammel i 1794. De blev i sin Tid begravet i Nicolai Kirke, men den brændte under Københavns Brand i 1795. Efter sin Mands Død lod Giertrud Birgitte deres jordiske Rester overføre til Graven på Assistens Kirkegård. Man har tidligere troet, at de lå i Jordstykket mellem Muren og Monumentet ud mod Nørrebrogade, men det ser ud til, at det ikke blot er en poetisk Talemåde, når Giertrud Birgitte på Andreas Bodenhoff's Monument skriver, at hun »vemodig samlede hans Forældres og Søsters Aske til hans.«

I selve Kirkegårdsmuren findes et lille Marmorepitaph i Rococostil. Hvem det er over, ved man ikke, idet den opslåede Marmorbog, som findes i Midten, ser ud til at være restaureret, og den har ikke nogen Indskrift. Det er muligt, at den kan have rummet Indskriften over Rasmus Bodenhoff, som døde 1795, 34 År gammel. Den kan også have rummet en Indskrift over Justitsrådinde Cecilie Margrethe Rosted, som døde 80 År gammel i 1824. Den gamle Stenhugger Alfred Jensen mener, at Epitaphiet i Muren er en af Marmorkaminerne fra Christiansborg Slot, som brændte i 1794.

DEN ANATOMISKE UNDERSØGELSE

Professor i Anatomi ved Universitetet, Dr. med. Harald Okkels, havde med stor Venlighed tilbudt, at foretage en sagkyndig

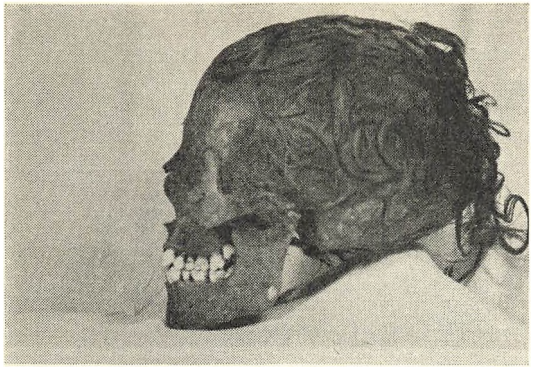

Kraniet. Universitetets medicinsk-anatomiske Institut fot. 1953.

anatomisk og antropologisk Undersøgelse sammen med Antropologen Dr. med. Kurt Brøste, og den 23. Januar blev Skelettet derfor overført til det antropologiske Laboratorium på Universitetets medicinsk-anatomiske Institut. I Undersøgelsen deltog Professor ved Tandlægeskolen Dr. odont. P. O. Pedersen og Røntgenologen Docent Dr. med. Gregers Thomsen.

Disse kyndige Videnskabsmænd foretog en Undersøgelse af Skelettets Knogler, men afstod fra i deres Konklusioner at komme ind på den retsmedicinske, kriminalogiske Side af Sagen, idet de mente, at denne lå uden for deres Kompetence. Da den Mulighed forelå, at Sagen på et senere Stadium af Myndighederne kunde blive indanket for Retsmedicinerne, ønskede det retsmedicinske Institut at bevare sin Upartiskhed ved ikke at deltage i Undersøgelsen.

Professor Okkels og Dr. Brøste afgav deres Responsum om Undersøgelsens Resultat d. 12. Februar 1953. Det fastslog, at Skelettet var af en Kvinde, ret lille og spinkel, idet hendes Højde har været ca. 154 cm. Hendes Alder har været mellem 17 og 21

År, hvilket passer med Giertrud Birgitte's 19 År. Ingen af de andre Kvinder i Gravstedet er i den Aldersklasse.

Bortset fra enkelte små normalanatomiske Varianter som Sacralisation af den femte Længdehvirvel, fandtes der ingen Tegn til sygelige Forandringer i Skelettet. Der var ingen sygelige Deformiteter eller Krumninger af Rygsøjlen, og der var specielt ingen Tegn til Kraniebrud eller Knoglebrud. En lille Revne i venstre Side af Nakkebenet er opstået efter Døden ved Jordtrykket. Røntgenundersøgelsen viste ikke noget af almen Interesse, og selve Dødsårsagen kunde ikke konstateres.

Professor P. O. Pedersen's Undersøgelse af Tænderne viste en sammentrængt Tandstilling. Overkæbens Fortænder stod uregelmæssigt, med den højre Sidefortand forskudt ind mod Ganen og Hjørnetænderne forskudt fremefter. Der var det normale, moderate Overbid. Hagen prominerede ikke, således at der ikke var noget Underbid, når Biddet betragtes som Helhed. Visdomstænderne var mer eller mindre ufuldstændigt frembrudt, som det er almindeligt i Nittenårsalderen.

Foruden enkelte mindre Angreb af Tandcaries var der to store Huller i Tænderne. Det ene sad i Overkæbens forreste store venstre Kindtand. Det andet sad i Underkæbens venstre Visdomstand, der dels var retineret, dels kippet forover, så den kolliderede med den anden store Kindtands Bagflade.

Professor P. O. Pedersen's Responsum resumerede, at det er muligt, eller endog sandsynligt, at disse Angreb kan have givet Tandpine ved Lidelser i Tandmarven eller Rodhindebetændelse ved Rodspidsen.

Røntgenundersøgelsen viste en tvivlsom Opklaring af Knoglevævet omkring Rodspidsen af Visdomstanden.

Angående Skelettets Stilling i Graven udtaltes, at meget tyder

på, at Kistens Indhold er blevet forskubbet i Retning hen mod Kistens venstre øverste Hjørne, men herom kan ikke siges noget afgørende, kun, at den Slags Forstyrrelser ikke er ualmindelige ved ældre Begravelser. Kraniets Placering samt Drejningen af venstre Overarm kan kun være foregået længe efter Døden, på et Tidspunkt, da Ledkapsler og Ledbånd har været opløst.

Selv om Undersøgerne kun ønskede at udtale sig om de anatomiske og antropologiske Forhold, tilføjedes dog følgende:

»Venstre Fod kan have ligget ind under højre Underben ved Dødens Indtræden og senere forblevet i denne Stilling under Forskydningen af de andre Skeletdele.«

Som man vil se, viste Undersøgelsen ingen Tegn til Kranielæsioner, således at der ikke er noget, der tyder på, at hun er blevet slået ihjel med en Spade eller en Økse. Da der i Traditionerne findes disse to Versioner, tyder det på, at dette Moment er senere tilføjet, og at den oprindelige Version har været, at Gravrøveren har slået hende ihjel. Sådanne Tilføjelser er almindelige i mundtlige Overleveringer. Hvis hun er blevet slået i Hovedet, kan hun f. Ex. være blevet slået bevidstløs ved et knock-out, uden at have fået Kraniebrud.

På dette Tidspunkt af Undersøgelsen var det forsigtigst at drage den Konklusion, at Overleveringen om, at hun var slået ihjel med en Spade eller Økse, kunde afkræftes, at der ikke var positive Tegn til en Voldsforbrydelse, men at Fodens påfaldende Stilling gjorde det muligt, måske sandsynligt, at Traditionen om, at hun var begravet som skindød, kunde være rigtig.

KISTEPLADEN

Undersøgelsen af Kistepladens Stumper viste umiddelbart ingen læselige Skrifttegn. På Politiets kriminaltekniske Laboratorium

blev Stumperne kemisk renset, hvorefter de Sandskorn, som havde sintret sig fast i Metallet, blev fjernet under Mikroskop med en fin Mejsel. Sandskornene stammer rimeligvis fra Præstens Jordpåkastelse, hvor Sandet er faldet på Kistens Låg, eller fra Gravfylden.

Det lykkedes ad denne Vej at læse enkelte Ord og Bogstaver. Selv om de ikke er meget oplysende, stemmer enkelte Dele godt med, at Kistepladen har siddet på Madame Bodenhoff's Kistelåg. En af Linierne lød: »-- nne ædle kvin –«, hvilket må betyde: »Denne ædle Kvinde«. En anden lød: »— endes saa tidlige —«, hvilket må betyde: »Hendes saa tidlige Død«. En tredie lød: »nedbøjede Mode –«, hvilket må betyde: »nedbøjede Moder«.

Det er ikke meget, men alligevel tilstrækkeligt til, at man kan sige, at det drejer sig om en Kvinde, der er død ung, og hvis sørgende Moder overlevede hende.

Akademisekretær, Civilingeniør Vilhelm Marstrand har gjort et Forsøg på at rekonstruere Indskriftens Ordlyd på Grundlag af de sparsomt bevarede Fragmenter. Der er i et sådant Forsøg nødvendigvis mange Usikkerhedsmomenter. Forslaget lyder sådan:

H(er) u(nder li)g(ger den dy)dig(e) fr(ue)
G(iertrud) bi(rgitte bodenhoff)
(født Rosted sr Andreas bodenhoffs enke)
(som blev kaldet bort fra) d(enne Verden)
en o(nsdag i juli 1798. De)nne ædle kvin(de)
(dø)de (ikke 20 aar gammel. H)endes saa tidlige
(Død va)r frygt(elig og ulyk)kelig for alle i
(bye)n i sær He(ndes dybt) nedbøjede Mode(r)
(h)vis en(este elskede Datter Hun var) ./.
og hen(des øvrige familie for h)vilke(n)
Hun var dens (e)t og alt ~

Kistepladen. Kriminalpolitiets tekniske Afdeling fot. 1953.

Dr. techn. Poul Bergsøe, den kendte Metalurg, har meddelt mig, at Metallet fra en sådan Kisteplade ikke kan opløses og forsvinde af sig selv. På »Paul Bergsøe & Søns Fabrik« blev Metallet derfor

undersøgt, dels ved en kvalitativ kemisk Analyse, dels ved en kvantitativ kemisk Analyse og endelig ved en spektroskopisk Analyse.

Det viste sig, at Pladen ikke bestod af rent Tin eller af rent Bly, som begge er ret bløde og bøjelige Metaller, men af en Blanding, der er hård og brudbar. Den bestod af 84,2 % Tin, 15,3 % Bly, 1,1 % Vismuth, 0,2 % Antimon, 0,1 % Kobber og 0,1 % Nikkel. Dens Hårdhed blev verificeret ved Fremstilling af en Plade af netop denne Sammensætning.

Fragmenternes Brudflader viste sig at være gamle Brud, et enkelt Stykke var bulet og bøjet. Dette tyder på, at Kistepladen kan være brudt i Stykker i gammel Tid.

Af den ovale, ophøjede Rand kunde man danne sig et Skøn over Pladens oprindelige Størrelse, hvoraf man kan slutte, at den må have haft en betydelig Metalværdi, der godt kunde friste en Gravrøver. Da Kistepladen har været sømmet fast på Låget, har den eventuelt måttet brækkes af med et Brækjern, eller slås i Stykker og flås af. Man fandt i Gravfylden Hovedet af en Hammer. Den behøver ikke at have nogen Forbindelse hermed.

I Gravkammeret fandtes også Resterne af en Kridtpibe, der kan være en tilfældig Tilblanding til Jordfylden.

Enten er den manglende Del af Kistepladen fjernet af Gravrøvere, eller Kistelåget er under Transporten stødt mod Murkanten i Gravkammeret, eller den manglende Del er pulveriseret af Tinpest.

Hvis Kisten i nogle Dage har stået i Redskabshuset, vilde det have været alt for risikabelt at fjerne den synlige Kisteplade der. Den må i givet Fald være fjernet, efter at Kisten er sat ned i Gravkammeret, og hvis Kammeret samtidig er blevet opfyldt

med Ler, har Lejligheden været gunstig til både at fjerne den og skjule Kistelåget og Kistens Indhold.

Da Traditionen siger, at den rige Madame Bodenhoff blev begravet med sine Guldørenlokker, er det naturligt at vente, at der i en uforstyrret Grav vilde være blevet fundet Smykker eller Ringe. Da der intet fandtes, ikke en Gang en Vielsesring, og Kistepladen kan være brudt i Stykker med Vold, bestyrker disse Fund den grundede Formodning, at Madame Bodenhoff's Kiste har været mellem de mange, der er blevet plyndret af Kirkegårdens Gravere.

Mandag d. 23. Marts 1953 forelagde jeg Materialet og den hidtidige Undersøgelses Resultater ved et Møde i »Dansk medicinsk-historisk Selskab« i kirurgisk Akademis Auditorium. Under Diskussionen fremkom der nogle nye interessante Synspunkter, særligt gennem et Indlæg af Arkæologen Dr. med. Vilh. Møller-Christensen, der findes trykt i »Medicinsk Forum«, samt fra Ørespecialisten Overlæge Dr. med. G. V. Th. Borries.

Familietraditionen siger, at Fru Bodenhoff døde af en Byld i Øret, og at Røverne vækkede hende ved at flå Ørenringene af. I den folkelige Tradition findes en anden Version, at hun blev vækket ved, at Røverne prøvede at skære Ringfingeren af. Det sidste er formentlig et Motiv, der er overført fra de Exempler, der omtales i Literaturen og i Oehlenschläger's Novelle. Begge Dele kan selvfølgelig være sket, og at noget sådant var tænkeligt på Assistens Kirkegård, synes at fremgå af, at man ved Gravundersøgelserne i 1804 fandt en afskåret Hånd i en af de undersøgte Grave.

Overlæge Borries var så venlig at otoskopere Ørerne for mig. Der fandtes i det venstre Øre enkelte åbne pneumatiske Celler i Mellemørets Indervæg, måske med en lille Åbning ind til Labyrinthen. Man tør ikke tillægge dette afgørende Betydning.

Desuden fandtes i venstre Øre en næsten sort Misfarvning af Indervæggen og Gulvet i Mellemøret. Ud fra den Tanke, at det måske kunde dreje sig om udfældet Sølv efter en Lapisbehandling for Øreflod — Helvedessten består af Sølvnitrat — blev et Afskrab af Belægningen venligst undersøgt spektroskopisk af Metalurgen Dr. techn. Poul Bergsøe. Det var ikke Sølv.

Efter en vandret Gennemsavning af Kraniet undersøgte Overlæge Borries den indre Side af Tindingebenene. Der var ingen Tegn til nogen kronisk Ørelidelse, ingen Tegn til at en Byld fra Øret var brudt igennem til Hjernen.

Overlæge Dr. med. Th. Rosendal, der er Specialist i særligt fine Røntgenbilleder af det indre Øres Detailler, fandt ikke noget abnormt ved Labyrinthen og Mellemørets pneumatiske Celler, således at en kronisk Ørebetændelse derefter kan udelukkes.

Det negative otoskopiske og røntgenologiske Fund udelukker derimod ikke en akut Ørebetændelse. En sådan kan i nogle Tilfælde gribe over på Hjernehinderne eller på den store Blodåre, der går lige under Mellemøret, og give en farlig Komplikation, en såkaldt Sinusphlebitis.

TÆNDERNE

Traditionen om Ørebylden kan imidlertid have en anden naturlig Forklaring. Visdomstanden i venstre Underkæbe var endnu ikke brudt frem, den var retineret og angrebet af Caries,

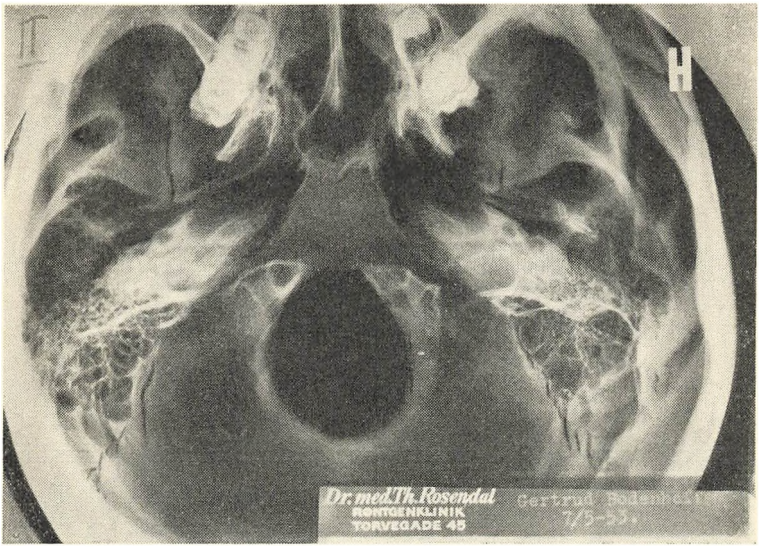

Kraniets Basis. Røntgenfoto af Overlæge Dr. med. Th. Rosendal. 1953.

der havde lavet Hul i Tanden. Dette Hul gik ned til Tandmarven, og har rimeligvis givet en Tandmarvsbetændelse, som kan give meget stærke Smerter, der er af den Natur, at de ofte af Patienten og de Pårørende opfattes som Øresmerter.

Sådan som Visdomstanden sad i Underkæben, er det, efter hvad Prof. P. O. Pedersen oplyser, ikke sjældent, at der hos unge Mennesker udvikler sig en ubehagelig Betændelse af den Slimhindelap, der dækker den bageste Del af Tanden, en Betændelse, der kan antage voldsomme Former og være livsfarlig. Dette Sygdomsbillede bærer det svære Navn: Dentitio difficilis dentis sapientis inferioris.

Lommen mellem denne Tandkødslap og Tanden indeholder Madrester, der kan give Betændelse og Materiedannelse. Hvis Overkæbens Visdomstand ved Tygningen læderer Tandkøds-

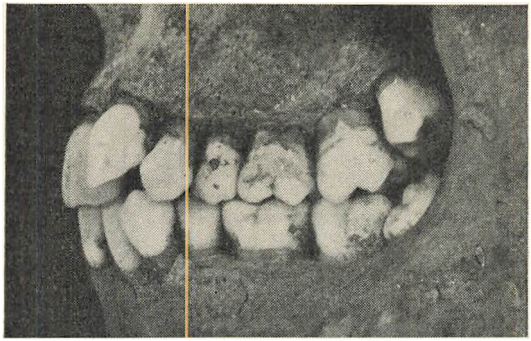

Tænderne i venstre Side. Tandlægeskolen fot. 1953.

lappen, forværres Situationen, idet der kommer Sår i Slimhinden, der svulmer op og bliver øm. Betændelsen kan brede sig til Knoglehinden, med yderligere Ømhed og Hævelse til Følge, Kinden svulmer op og Tyggemusklerne foran Øret bliver hævede, hvilket medfører Vanskelighed ved at åbne Munden. Går Betændelsen ned på Kæbens Inderside ind mod Tungen, er der Risiko for endnu alvorligere Komplikationer, med Hævelse af Lymfekirtlerne og fremadskridende Betændelse, der sænker sig ned langs Halsen.

Sådan som Visdomstænderne sad, kan hun have haft Komplikationer af denne Art. Endelig kan der komme Symptomer fra Kæbeleddet af gigtagtig Karakter, der også kan simulere Øresmerter. Den uregelmæssige Tandstilling har disponeret til sådanne Kæbeledssymptomer. Forudsætningerne for de nævnte Komplikationer er efter Prof. P. O. Pedersen's Mening til Stede, og sådanne Komplikationer vil som Regel senere ikke kunne ses på et Røntgenbillede af Kraniet.

Meget tyder på, at Madame Bodenhoff har haft Komplikationer, der på hendes Tid af Familien og hendes Læge er blevet

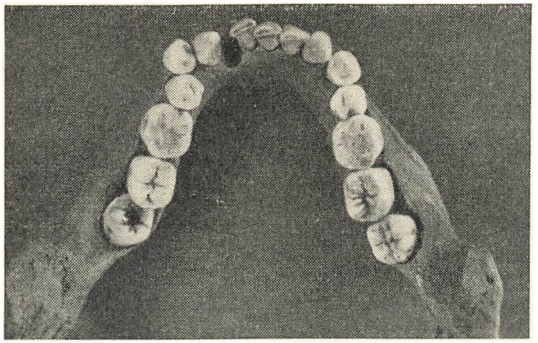

Underkæbens Tænder. Tandlægeskolen fot. 1953.

opfattet som »en Byld i Øret«. Det stemmer med Traditionen, det stemmer med Broderens Oplysning om, at hendes Sygdom var smertefuld, og det stemmer med det objektive Fund.

DEN MÆRKELIGE STILLING

Et vigtigt Punkt er Skeletdelenes Placering i Graven. Denne var så ejendommelig, at Kirkegårdens erfarne Personale ikke mente, at have set noget lignende, og Kriminalpolitiets Teknikere syntes, at det så meget påfaldende ud.

Medicinalhistorikeren og Arkæologen, Dr. med. Vilh. Møller-Christensen, har fra sine Udgravninger af Æbelholt Kloster, Spedalskhedskirkegården i Næstved og flere andre Steder Kendskab til ca. 2,000 Begravelser. Han har gennemgået Materialet kritisk med mig.

Den almindelige Regel ved Begravelser er, at Liget anbringes i Rygleje med Hovedet mod Vest, oftest let foroverbøjet. Armene ligger bøjet i Albueleddene med Hænderne hen over Forsiden, enten over Brystet eller længere nede. Benene ligger strakte

med samlede Knæ og Fødder, det man kalder militær Retstilling.

Der var seks Afvigelser fra denne rituelle Stilling i Madame Bodenhoff's Grav. 1. Hovedets stærke Drejning, så Ansigtet lå næsten nedad. 2. Rygsøjlens stærke Krumning til højre. 3. Bækkenets skæve Stilling, som er en Følge af Ryggens Krumning. 4. Armenes Placering ved Ligets Sider med strakte Albuer. 5. Forskydningen i det venstre Knæ, der må betyde, at Knæet har været bøjet i en ret Vinkel. 6. Den venstre Fods Placering nedenunder det højre Underben i optrukken Stilling.

Det kan betragtes som givet, at Madame Bodenhoff ikke er blevet lagt i Kisten i denne Stilling. Der var ingen sygelige Deformiteter, der kunde forklare Afvigelserne. Dødsstivheden, der plejer at indtræde nogle Timer efter Døden og være fuldt udbredt efter fem til otte Timer, svinder som Regel igen efter tre til fire Dage, i enkelte Tilfælde varer den lidt længere. Det vil sige, at selv om et Lig har indtaget en ejendommelig Stilling ved Dødsstivhedens Indtræden, vil det efter dens Ophør være let at placere Liget i almindelig Begravelsesstilling. Intet anstændigt Bedemandsfirma vilde vove at placere Madame Bodenhoff's Lig i en grotesk Stilling, uden at risikere sin Forretning.

Da der hengik fem Dage, før Madame Bodenhoff blev begravet, og Kisten i de Tider almindeligvis først blev tillukket lige før Begravelsen, er det utænkeligt, at hun har ligget i en stærkt dramatisk Stilling på det Tidspunkt, da hun blev bisat.

Under Transporten kan der være sket det, at der er blevet tumlet med Kisten, eller at den er væltet. Det vilde måske kunne forklare Ryggens og Bækkenets abnorme Stilling, men næppe de andre Afvigelser. De strakte Albueled, det venstre Knæs retvinklede Bøjning og den venstre Fods Placering kan ikke være

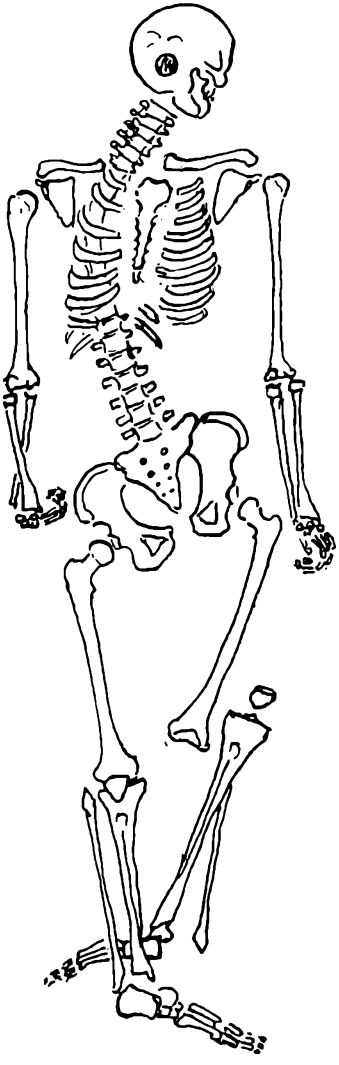

Skelettets Stilling

Resultatet af passive Lejeforandringer under Transporten, eller Kistens Sammenskridning i Gravkammeret, men må enten være fremkommet ved Manipulationer med Liget, eller ved aktive Bevægelser foretaget af Madame Bodenhoff i Kisten.

I intet af de 2,000 Tilfælde, Dr. Møller-Christensen har Kendskab til, har han i en urørt Begravelse set en Placering af Hovedet som den foreliggende.

Hoveder kan rulle, men Hovedet må have rullet, før Kisten er sunket sammen, og den forandrede Hovedstilling kan ikke være fremkommet i en jordfyldt Kiste. Det må betyde, at Hovedet før Skeletteringens Indtræden har været bøjet ualmindelig stærkt bagover og til Siden, hvorefter det, da Ledbåndene er blevet opløst, har fortsat denne Drejning.

Der var ingen Spor under Kistebunden af Bukke. Ellers kunde man tænke sig, at Kisten kunde være væltet skævt ned, ved Bukkenes Forrådnelse.

Den usædvanlige Stilling af Armene med de strakte Albueled og Placeringen langs Ligets Sider, har Dr. Møller-Christensen kun set i eet Tilfælde ved de 2,000 Begravelser. Det var et Mandsskelet, hvor Hovedet var placeret imod Øst i Stedet for mod Vest, og hvor Halshvirvelsøjlen tydede på, at han var død ved Hængning. Det har rimeligvis drejet sig enten om en Selvmorder eller om en Henrettet. Dette er antagelig markeret ved, at den Afdøde ikke har fået Lov til at ligge i rituel Andagtsstilling med Hovedet mod Vest og Hænderne foldet over Kroppens Forside.

Benenes usædvanlige Stilling med det ene Knæ bøjet og Foden ført op under det andet Ben, har Dr. Møller-Christensen kun set i eet Tilfælde af de 2,000. Det var en Mand, der lå halvvejs på højre Side med Hænderne oppe til højre for Ho-

vedet. Hos ham var det højre Knæ bøjet ca. 100 Grader og Underbenet krydset ind under det strakte venstre Ben, så højre Fod lå til venstre for det andet Ben. Denne Benstilling er næsten en Parallel til Madame Bodenhoff's Benstilling, og den tydes som Tegn på, at han har bevæget sig i Kisten i skindød Tilstand.

Ved Røntgenfotografering af denne Mands Kranium fandtes ingen sikre Tegn til nogen Ørelidelse. Da Dr. Møller-Christensen blev interesseret i Madame Bodenhoff's Tilfælde, lod han denne Mands Kranium save igennem. Det viste sig da, at der i Kraniets Indre var sikre Tegn at se på en svær, kronisk dobbeltsidig Mellemørebetændelse med Knogledestruktion af Tindingebenenes Pars petrosa, idet Betændelsen var brudt igennem Knoglen og antagelig har givet en Byld mellem Øret og Hjernen. Den kan have medført dyb Bevidstløshed, måske i Forbindelse med Anvendelse af smertestillende Midler, og på Grund af Ukyndighed er denne Tilstand blevet opfattet som at han var død, og han er da blevet begravet i skindød Tilstand. Grunden til, at hans Ørelidelse ikke kunde ses ved Røntgenundersøgelsen er, at den skyggegivende Materie i Skelettet var borte.

Det må betragtes som givet, at Knæets Bøjning og Fodens Placering under det andet Ben i optrukken Tilstand hos Madame Bodenhoff, ikke kan være opstået under Transporten eller på anden passiv Måde. Den må skyldes en aktiv Bevægelse, udført i Kisten af den formentlig afdøde. Det drejer sig altså om en Bevægelse i levende Live og beviser dermed Traditionens Rigtighed, at Madame Bodenhoff har været begravet som skindød, er vågnet, og har bevæget sig i sin Kiste.

Identifikationen af Skelettet må anses for sikker. I Kirkegårdens Protokol står hendes Navn netop ved den sydlige Del af Gravkammeret. Denne Halvdel er den sidst opførte og den

går lidt længere i vestlig Retning end Mandens nordlige Gravkammer. Den anatomiske Undersøgelse viste, at det var Skelettet af en ung Kvinde mellem 17 og 21 År, og da Giertrud Birgitte døde nitten et halvt År gammel, og ingen af de andre Kvinder, der er gravsat indenfor Familiegravstedet, var i den Aldersklasse, passer det godt. De to Gravkamre indeholdt kun een Kiste hver, samt Kassen med de brændte Knogler, hvorfor en Forveksling med et andet Skelet må anses for udelukket.

Gravpladens Indskrift stemmer med, at det drejede sig om en ung Kvinde, hvis Mor overlevede hende. Hårets Farve på Kraniet var den samme som på det lille Miniatureportræt, jeg ejer. Det er malet af Cornelius Høyer i 1795 eller 96 og er Magen til det, Generalinde Prettelat ejer, skønt det ikke er så pragtfuldt indrammet. Det må formodes, at de er malet omkring Brylluppet d. 6. Januar 1796, og at mit er malet til Moderen, og Generalinde Prettelat's til Brudgommen. Miniaturen er malet på Elfenben, set forfra, og man ser det rødgyldne Hår skilt i Midten med et Par Lokker ned over Panden på hver Side. Da Kraniet blev fundet, sad Håret i nøjagtig samme Frisure.

Der hersker nu Fred igen på »den stille Kirkegård, hvor de hvide Roser groe, hvor Hyldetræet dufter, og hvor det friske Græs vædes af de Efterlevendes Tårer« – som H. C. Andersen siger. I Slutningen af Maj Måned blev Giertrud Birgitte Bodenhoff's jordiske Rester nedsat i Gravkammeret på Assistens Kirkegård og Gravkammeret igen muret til. Det skete ved en lille Højtidelighed d. 23. Maj 1953 Kl. 14, og Slægten Bodenhoff skulde være repræsenteret ved Kgl. Fuldmægtig Willie Bodenhoff.

Vi stod og ventede, men Herr Bodenhoff kom ikke. Langt om længe kom der Besked om, at vi ikke skulde vente, da Herr

Bodenhoff på Vejen ind havde været Genstand for en Automobilulykke, idet Bilen var tørnet mod en Sten i Hækken ved Vejkanten, og han var blevet indlagt på Kommunehospitalet med en Hjernerystelse og Læsioner i Ansigtet. Det var nær ved at en ny Myte var opstået efter Motivet om Faraonernes Grave, der hævner.

Inde på Hospitalet skete der det, at da Fuldmægtig Bodenhoff kom til Bevidsthed, mumlede han til Sygeplejersken:

»Åh, Søster! Vil De ikke nok ringe ud på Kirkegården og sige, at jeg ikke kommer ud til Graven i Dag?«

»Så, så! Nu skal De bare ligge ganske stille og ikke tale!« — sagde Sygeplejersken.

Lidt efter sagde han igen:

»De har vel ringet ud på Kirkegården, at jeg ikke kommer?«

»Nu skal De ikke ængste Dem – det skal nok gå alt sammen.« Det gentog sig et Par Gange, og da han endelig kom op på Skadestuen, for at blive behandlet, sagde Reservelægen til ham:

»Nå! De var nok lidt rundt på Gulvet, da De kom ind.«

»Aldeles ikke – sagde Bodenhoff – der er vel ringet ud til Graven? Man venter mig derude.«

»Så, så! Nu skal De bare ligge ganske stille!«

Endelig opklaredes Sammenhængen ved en Henvisning til Avisernes Omtale af den Bodenhoff'ske Sag, da Fuldmægtig Bodenhoff begyndte at blive bange for, at Lægerne skulde tro, at han havde taget Skade på Forstanden.

Til almindelig Glæde kom han sig hurtigt.

Selve Undersøgelsen har optaget Sindene stærkt. Den var Forsidestof i Alverdens Aviser, både i Europa, U.S.A., Sydamerika og Ægypten, og enkelte af dem satte den somme Tider en

Tak op, særligt en kinesisk Avis, der fortjener at fremhæves. Den fortalte, at Dr. Wei-ke' Shih-t'e-la-ke (det er mig) fik Regeringens Tilladelse til at udgrave en af sine Forfædre. Den fortsatte: »Der var en, som hed Chieh-t'e-e-te Pi-er-chi-t'e (det er Giertrud Birgitte), en guldhåret, smuk Kvinde, der havde gjort Brug af mange Mænds Blod i Ke'-pen-ha-ken (det er København), den danske Hovedstad, og holdt sig ung derved. Da hun var sytten År gammel, havde hun gennemboret mange Mænds Bryst og gjort Brug af deres Blod. Derefter giftede hun sig med en meget rig Mand, Po'-tseng-he-fu' (det er Bodenhoff) o.s.v.«

Rent bortset fra, at europæiske Ord er vanskelige at omsætte til kinesisk Skrift – og omvendt – kan jeg på Familiens Vegne dementere, at det var en almindelig Skik i Datidens København, at unge, smukke Kvinder drak Blodet af deres Tilbederes Bryst. Historien er bloddryppende nok i Forvejen.

Også de hjemlige Aviser var stærkt interesserede i Undersøgelsens Gang, men da det endelige Resultat blev fremlagt ved Mødet i Dansk medicinsk-historisk Selskab i København i Foråret 1953, tre Uger før Folketingsvalget, bragte Pressen ikke det endelige Resultat til Offentlighedens Kundskab, således at den Opfattelse bredte sig, at der ikke kom noget ud af Undersøgelsen.

RESULTATET

Vurderingen af Undersøgelsens samlede Resultat må være upartisk, og Formålet med Undersøgelsen har ikke været at bevise Familietraditionens Rigtighed, men at fremskaffe sådant Materiale, at man enten kunde afkræfte Traditionen som en Myte, eller bekræfte den som en sandfærdig Overlevering.

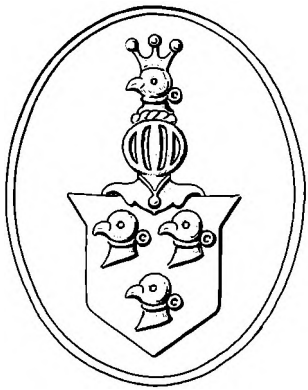

Familien Bodenhoff's Våben. Tegnet af Peter Linde. 1953.

Familien Rosted's Våben. Tegnet af Peter Linde. 1953.

Selv om man skal være forsigtig med at fæste Lid til Traditioner, fordi de ofte er upålidelige, indeholder mange Traditioner en Kærne af Sandhed. I Virkeligheden er det forbavsende, hvor mange af Traditionens Træk, der har kunnet verificeres i denne Sag. Det er lykkedes at fremskaffe fire af hverandre uafhængige Familietraditioner, der alle supplerer hinanden, og alle stammer fra Familier, der ingen Interesse kan have haft i at opfinde dem.

Traditionen i Familien Rosted er tidlig, udbredt og uden Vaklen. Personligt tillægger jeg den Vægt, fordi jeg har kendt de Personers Vederhæftighed, der var Traditionsbærere. Den indeholder en Række originale Træk, der ikke findes i Literaturen om andre Tilfælde af Skindødes Genopvækkelse. Der er det næsten altid Motivet med en kostbar Ring på Fingeren, der bliver skåret af, mens det her er Guldørenlokkerne, der bliver flået af. Dødsårsagen: En Byld i Øret, findes heller ikke i de andre Beretninger. Det Tilfælde, som Dr. Møller-Christensen

har beskrevet, hvor den formentlig Skindøde havde en kronisk Ørebetændelse med Hjernekomplikationer, er først konstateret efter Undersøgelsen af Graven. Motivet med Mordet på den genopvakte Skindøde er også enestående. Selv om Gravrøverskandalen i 1804 og Oehlenschläger's Novelle fra 1813 kan have øvet Indflydelse på enkelte Elementer i Traditionen, gør den Rosted'ske Tradition Indtryk af at være selvstændig i sin Oprindelse.

Traditionen fra den Wellmann'ske Familie om Ligets røde Kinder er også tidlig og fast. Denne lille ejendommelige Detaille gør ikke Indtryk af at være opfundet, og Familien kan ikke have haft nogen Interesse i at opfinde den.

Traditionen i Familien Zahle om Biskop Mynster bærer Ægthedens Præg. Dens Sandsynlighed er bekræftet ved Mynster's nære Tilknytning til Frederiks Hospital, hvor den formentlige Morder døde, og til Frue Sogn, hvor han boede. Meisling's Dødsfald er indført i Kirkebogen, og Mynster vil naturligt have kunnet være hans Sjælesørger. En Række naturlige Meddelelseskanaler til den Rosted'ske Familie har været til Stede.

Traditionen i den Meisling'ske Descendens er af ganske særlig Vægt, fordi ingen Familie vilde finde på at pynte på Stamtræet ved at opfinde en Røverhistorie om et konkret Tilfælde, hvor en af Slægten bliver gjort til Gravrøver, Ligskænder og Morder. På alle afgørende Punkter stemmer denne Tradition med Kendsgerningerne.

Meisling var Graver på Kirkegården, netop på det Tidspunkt da Madame Bodenhoff blev begravet. Han var indblandet i Processen i 1804 og mistænkt for Gravrøveri. Han har kendt Madame Bodenhoff, da hun bar hans Søn over Dåben i 1797, Året efter Andreas Bodenhoff's Død, og Sønnen blev døbt Andreas. Meisling og hun har kendt hinanden, hvorfor det er for-

ståeligt, at han ikke har turdet lade hende leve, hvis hun uventet er vågnet op under hans famlende Fingres Berøring. Han har vidst, at hun var rig, og at der var Grund til at vente værdifulde Ting i netop denne Kiste, og ved Undersøgelsen fandtes ikke en Gang en Vielsesring.

Meisling døde netop på Frederiks Hospital, som Traditionen siger. Han døde i 1816, mens J. P. Mynster var Præst i det Sogn i København, hvor Meisling boede, mens O. H. Mynster var Overmedicus ved Hospitalet og deres Stedbroder Ole Bang også var ansat dèr. Da Oehlenschläger's Novelle er fra 1813, kan den ikke være inspireret af dette Tilfælde, men må have hentet sit Stof fra et af de andre Tilfælde i Literaturen, med mindre Meisling tidligere har været indlagt på Hospitalet i Årene mellem 1798 og 1813.

Mynster behøver ikke at have brudt Skriftemålets Tavshedsløfte. Enten kan Morderen have sagt til Mynster, at han gerne måtte fortælle det til Familien, når først han var død, eller også er der andre Veje, ad hvilke Meisling's Tilståelse kan være kommet Rosted'erne for Øre, da Meisling's Familie jo åbenbart har kendt Sagens Sammenhæng.

Alle disse Traditioner griber ind i hverandre, og de modsiges ikke af den foretagne Undersøgelse, men bekræftes tværtimod. De danner en Mosaik, der ligesom falder i Lave til et Helhedsbillede, og sammenlagt danner Materialet en Række af Indicier af stor Vægt. Om Indicier som Bevismiddel siger den svenske Jurist, Arvid Wachtmeister:

»Man må vogte sig vel for mekanisk at opregne de indicerende Facta og kun af deres større eller mindre Antal slutte sig til en større eller mindre Grad af Beviskraft. Det er deres Samstemmighed, der giver dem Værdi som Bevis. Jo flere Facta,

der findes, som stemmer sammen, des mindre kan denne Samstemmighed tilskrives Tilfældighedernes gækkende Spil. Grunde til Mistanke, der stammer fra forskellig Hold, og som alle peger i samme Retning, giver en høj Grad af Sandsynlighed.

Angående Indiciernes Beviskraft i Almindelighed gælder det, at samstemmende Indicier har en betydeligt større Værdi som Bevis, end samstemmende Vidneudsagn, hvor man altid kan frygte, at det drejer sig om tidligere Overenskomst mellem Vidnerne eller om gensidig eller ligefrem kollektiv Suggestion.«

Enkelte Detailler i Rækken af Indicier i denne Sag kan måske anfægtes eller bortforklares, men hvis man vil skyde alle de samstemmende Traditioner til Side, må man erindre de nøgterne Ord, som Chambers siger i sin Bog om Beowulf: »Man kan ikke vente, at Kilderne altid mener det modsatte af det, de siger.«

Sammenholder man de fire Traditionsrækker med de seks usædvanlige Stillingsforandringer ved Skelettet i Graven, vil der særligt være Grund til at hæfte sig ved tre af disse Afvigelser fra det normale. Den første er Hovedstillingen, der ikke forekommer mellem Dr. Møller-Christensen's 2,000 Tilfælde. Den anden er Armenes strakte Stilling, der kun forekommer i eet Tilfælde mellem de 2,000. Den tredie er det bøjede Knæ og Foden, der er trukket op under det andet Skinneben, der også kun forekommer i eet Tilfælde blandt de 2,000.

Når denne sjældne Kombination af usædvanlige Stillingsforandringer netop forekommer i denne ejendommelige Sag, er den matematiske Sandsynlighed for et tilfældigt Sammentræf så lille, at den nærmer sig Nul. Når dertil kommer, at de meget udbredte Gravrøverier er en vel konstateret Kendsgerning, og at de foregik netop på denne Kirkegård, og at Madame Boden-

hoff som Københavns rigeste Enke må have frembudt en ganske særlig Fristelse for Røverne, så må Resultatet af Undersøgelsen blive, at Traditionen taler Sandhed og at Beviset er ført med så stor Sikkerhed, som en så gammel Sag overhovedet tillader, selv om hverken Sherlock Holmes eller Lord Peter Wimsey nogen Sinde har indladt sig på at løse et Mordmysterium, der var halvandet Hundrede År gammelt.

Kritik er en nødvendig Ting overfor ethvert Fænomen, der skal undersøges, og Skepsis er på sin Plads, når det drejer sig om usædvanlige Fænomener, men når Undersøgelsen har fundet Sted og Kendsgerningerne objektivt er blevet vejet, kræver disse Kendsgerninger en Forklaring. At ville afvise ikke blot et enkelt men hele Rækken af samstemmende Traditioner og Fund, vil ikke være en Forklaring, men en Bortforklaring. Det enkelte Indicium kan være en Tilfældighed, men Indicierne er mange og supplerer hverandre. Som den berømte Detektiv Hercule Poirot siger:

»No, no, everything cannot be a coincidence.«

Dr. Møller-Christensen skrev d. 8. Februar 1954 i Berlingske Tidende:

»På given Foranledning skal Undertegnede, der nøje har fulgt den Bodenhoff'ske Sag, og som har hørt Dr. Starcke's Foredrag både i »Dansk medicinsk-historisk Selskab«, i »Selskabet for Københavns Historie« og i »Det personalhistoriske Selskab« udtale, at Dr. Starcke bygger sine Undersøgelsesresultater på grundig videnskabelig Metode.

Selv om enkelte af Sagens underordnede Detailler stadig kan diskuteres, er der for mig ingen Tvivl om, at Hovedresultatet og den endelige Konklusion er rigtig, nemlig at Madame Bodenhoff blev myrdet af Ligrøvere, der under Udplyndringen af den

formodede Døde vækkede hende af den skindøde Tilstand og derpå dræbte hende.

Undersøgelsen viste nemlig, at Madame Bodenhoff må have bevæget sig i Kisten. Dette fremgår mest tydeligt af den Stilling, hvori Skelettets Ben blev fundet. Medens det højre Ben var strakt i Knæleddet, fandtes venstre Knæ bøjet i en omtrent ret Vinkel med Foden liggende nedenunder og udenfor højre Lægben omkring 10 cm. over Fodleddet. En så ejendommelig og karakteristisk Benstilling kan kun tydes som Resultatet af en aktiv Bevægelse i Kisten. --«

Hvad enten Kisten ved Begravelsen er blevet stillet direkte ned i Gravkammeret, hvis det på de fem Dage har kunnet nå at blive færdigt, eller den midlertidigt er blevet anbragt i det Hus, der brugtes til Opbevaring af Redskaber, har Graverne haft rig Lejlighed til efter Lukketid at åbne Kisten og plyndre den. Det var de lyse Nætters Tid, og Månen var mellem første Kvarter og Fuldmåne.

Hvis den unge Kvinde uventet vågnede op, rejste sig over Ende og gav sig til at tale eller skrige, vilde den første Impuls hos Røveren ikke være, at gå hen og hente en Økse eller en Spade. Han vilde gribe til det mest nærliggende Middel til at bringe hende til Tavshed: Lægge en Hånd over Munden på hende eller tage et Kvælertag om Halsen. Derefter vilde han lukke Kisten, skrue Låget til og skjule Forbrydelsens Spor.

Man kan derefter stille det Spørgsmål: Hvordan vilde man vente at finde Skelettet af en ung Kvinde, der var blevet kværket i sin Kiste? Man vilde vente at finde det i en lignende Stilling som den, Undersøgelsen viste. En Stilling, hvor den Døde har drejet Hovedet dramatisk bagover i en afværgende Bevægelse, hvor Ryggen er krummet krampagtigt, hvor Hænderne

er stemt ned mod Kistebunden, og det ene Ben i en Krympningsbevægelse er skubbet op under det andet Ben, vilde være et naturligt Resultat af den voldelige Kvælningsdød.

Det er en Hypotese, men det er en sandsynlig Hypotese, fordi den forklarer de objektive Fund med den enestående Kombination af sjældne Stillingsanomalier, og fordi den stemmer godt med de fire af hverandre uafhængige Traditioner.

Det er ejendommeligt, at Omstændighederne har formet sig sådan, at denne gamle Kriminalgåde, der i over et Århundrede har beskæftiget Sindene, nu har fundet sin Løsning. Dette Mordmysterium har kaldt på en Undersøgelse og en Opklaring. Undersøgelsen er nu foretaget, og den Slutning man efter mit Skøn må drage af de foreliggende Kendsgerninger, er den, at alting tyder på, at Traditionen er rigtig, at Madame Bodenhoff er blevet begravet som Skindød, vækket under Gravrøverens hårdhændede Behandling og myrdet i sin egen Kiste. Der er gået mange År siden disse uhyggelige Begivenheder fandt Sted, og nu hvor Forbrydelsen stiger frem i al sin Gru, kan den ikke andet end fylde enhver med en inderlig Medlidenhed med den ulykkelige unge Kvinde, hvis Liv tegnede så lyst, og hvis Død blev så mørk.

Relief på Andreas Bodenhoff's Monument.
Af Johs. Wiedewelt. 1796.

Bibliografi

Aakjær, Svend: »København før og nu«. 1950. Bd. 5. S. 94. (Tegning af »Kildevæld«.)

Andreasen, Ingeborg født Erichsen: »Barndomsdage«. 1924. Trykt som Manuskript hos G. Sandrin. Paris. S. 41 og 97.

Andrup, Otto: »Cornelius Høyer«. 1937. Dansk Biografisk Lexikon. Bd. XI. S. 165-167. Schultz.

Andrup, Otto: »Paul Ipsen«. 1937. Dansk Biografisk Lexikon. Bd. XI. S. 223-224. Schultz.

Andrup, Otto: »Om Andreas Bodenhoff's Buste«. 1925. Fra Arkiv og Museum. Serie 2. Bd. 3. S. 183 og 271.

Bastholm, D. C.: »En Opfordring til Kiøbenhavns Indvaanere om en offentlig Indretning, der sætter os i Sikkerhed for ikke at begrave nogen levende«. 1793. J. R. Thiele.

Bauditz, Gustav: »En lykkelig Tid.« 1926. V. Pio. S. 93-95.

Berg, A.: »Vestre Kirkegaard«. 1920. Festskrift i Anledning af Vestre Kirkegaards 50-Aars Bestaaen. Nielsen & Lüdiche.

Bobé, Louis: »Lystrejser og Lystgaarde«. 1913. 1915. Meddelelser om Staden København. 1. Række. Bd. 4. S. 512.

Bobé, Louis: »En Vragstump fra 'Jomfru Gertrud'«. 1934. Berlingske Tidendes Søndagstillæg. 1. 7. 1934.

Bodenhoff, E.: »Den gamle General«. 1914. Gyldendal. S. 10-14.

Bodenhoff, Harald og Nanna Lange: »Den Bodenhoffske Slægtebog«. 1914. A. Rosenberg.

Bodenhoff, Rasmus Andreas og Giertrud Catharina: »Sørge-Tanker over vores nu salige Søster Margaretha Maria Bodenhoff som forlod os og Verden og gik til Gud den 2den April 1773, i Sit Alders 13 Aar; og hvis Jordiske Levninger bliver hensatte til deres Hvile-Sted, hos hendes og vores forhen afdøde Salige Mama, i St. Nicolai Kirke, den 10. ejusdem. I Ord fremstillede af den Salig Afdødes efterlevende men dybt sørgende Sødskende, Rasmus, Andreas, Catharina Bodenhoff«. Kiøbenhavn trykt hos Paul Herman Höecke. (Universitetsbiblioteket.)

Bokkenheuser, Knud: »Det gamle Københavns«. 1919. Bd. 1. S. 193-209.

Bon, G. le: »Om Skindød og om forhastede Begravelser«. 1867. Oversat af V. Heise. C. A. Reitzel.

Brestrup, Joh. C.: »En splinternye *Afskeds-Sang* til de Døde tilligemed en udførlig Historisk Beretning hvorledes Graverkarlenes uhørte og umenneskelige Handlinger ere blevne opdaget«. 1804. Matthias Seest. Skillingsvise på Det Kgl. Bibliotek.

Brestrup, Joh. C.: »En yderst sielden og uhørt Tildragelse forestillet i en *Nye Vise* om de umenneskelige Graverkarle, som nyelig ere blevne grebne i den umenneskelige Handling at have opgravet de Liig, som for nyelig paa Assistens-Kirkegaarden vare nedsatte«. 1804. Matthias Seest. Skillingsvise i Peter Linde: 'Det kuriøse København'. 1931. P. Haase & Søn. S. 21-24.

Brestrup, Joh. C.: »Den mærkværdigste Tildragelse under Solen eller En mærkværdig og omstændig *Beskrivelse* om alle de Forbrydelser som Graverkarlene have begaaet, m.m. som Visen indeholder«. 1804. Matthias Seest. Skillingsvise på det Kgl. Bibliotek.

Bruhier, Jaque Jean: »Abhandlung von der Ungewissheit der Kennzeichen des Todes«. 1754. J. G. Jancke. Leipzig & Copenhagen in der Rothischen Buchhandlung. S. 34 ff.

Bruun, Carl: »Kjøbenhavn«. 1901. 3. Del. S. 317. 491. 823. 488.

Bruun, Henry: »Danmarks Amtsforvaltere 1660-1848«. Personalhistorisk Tidsskrift. 7. Række. 4. Bd. 1920. S. 87 og 102.

Bruun, Vidar: Meddelelse i Dansk Folkemindesamling. 1906/23. 3. ca. 1933-1935.

Bumann, L.: »Graverkarlenes *Poenitense-Psalme* i Anledning af den Dom, som de nyelig have faaet i Høieste Ret tilligemed deres Obergravere. Andre til afskrækkende Exempel«. 1804. Matthias Seest. Skillingsvise på Det Kgl. Bibliotek.

Christensen, Villads: »Begravelsesskikke og Kirkegaardsforhold i København i ældre Tid«. 1920. Festskrift i Anledning af Vestre Kirkegaards 50-Aars Bestaaen. Nielsen & Lüdiche.

Dahlerup, Hans Birch: »Mit Livs Begivenheder«. 1908. Gyldendal. Bd. I. S. 5. 16. 243. 245. II. 117.

Davidsen, J.: »Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn.« 1880. Gyldendal.

Fabritius, Albert: »Familien Wellmann's Stamtavle«. 1927. Schultz.

Finne-Grøn, S. H.: »Norsk Slekthistorisk Tidsskrift«. III. 1931. S. 318.

Fleischer, Esaias: »Forsøg til en almindelig Naturhistorie over Mennesket«. 1802. 10. Del. Bd. 3. Hefte 1. S. 462-467 og 457.

Friis, C.: »Assistentskirkegaarden paa Nørrebro«. 1868. Trykt i Slagelse hos Forfatteren.

Før og nu. 1921. Bd. 7 S. 182-221 og 1922. Bd. 8. S. 51 og 144-145. F. Zachariae.

Fædrelandet. 1867. Nr. 229. 3.-10.-1867. S. 3 og Nr. 243. 19.-10.-1867. Side 2.

Galster, Kjeld: »H. C. Andersen og hans Rector«. 1933. Konrad Jørgensen. Kolding.

Gotfredsen, Edvard: »Bange for Skindøden«. 1953. Berlingske Tidende. 11. 1. 1953.

Gravminder. 1912. Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse. S. 3. Pl. 7.

Harbitz, Francis: »Lærebok i Retsmedicin«. 1926. A. W. Brøgger, Oslo.

Haycraft, Howard: »Dictators, Democrats and Detectives«. 1942. Murder for Pleasure. Ch. XV. S. 298-318. Peter Davies. London.

Heise, Victor: »Om Skindød og forhastede Begravelser«. G. le Bon. 1867. C. A. Reitzel.

Heise, Victor: »Tilbagevenden til Livet. Tilfælde herhjemmefra fremførte til Godtgørelse af Faren for levende Begravelse«. 1868. Fr. Wøldike. S. 13. 14.

Heise, Victor: »Vor Lægestands Stilling til Spørgsmaalet om Levende Begravelse«. 1868. Fr. Wøldike.

Helms, Otto: »Overlægen fortæller«. 1940. Jespersen & Pio. S. 39.

Hennings, August: »Dagbog under hans Ophold i København 1802. Meddelt af Louis Bobé«. 1936. Danske Magasin. 7. Rk. I. S. 67 og 188.

Henningsen, Henning: »Sagn og Historier fra København og Omegn«. 1950. Fremtiden. S. 54-55.

Hermann, Carl: »Dyrehavens Mærkværdigheder«. 1863. 'Gravrøverne paa Assistents Kirkegaard'. Gamle Minder. Fortællinger for den unge Slægt. Pio. S. 21-27.

Hjorth-Nielsen, H.: »Danmarks Prokuratorer med kongelig Bevilling 1660-1869«. 1935. Levin & Munksgaard. S. 397.

Høegh-Guldberg, Frederik: »Assistents-Kirkegaarden, en Jambe helliget K. L. Rahbek«. 1796. Den danske Tilskuer. Nr. 46-47. S. 361-376.

Høegh-Guldberg, Frederik: »Assistents Kirkegaard. En elegisk Idyl i flere Scener helliget K. L. Rahbek«. 1803. Samlede Digte. II. Andr. Seidelin. S. 40-84.

Ingemann, Bernhard Sev.: »Den levende Døde«. 1834. Af et Brev dateret Skovby Præstegaard d. 30. April 1834. Samlede Eventyr og Fortællinger. Bd. IX-XI. Kunstforlaget Danmark. 1913.

Joachimglu, G.: »Morphinvergiftung und Scheintod«. 1919. Deutsche medicinische Wochenschrift. S. 1413-1414.

Kristensen, Evald Tang: »Dagbøger«. Dansk Folkemindesamling. bl. 8642 b. Trykt i DST. IV. 744. Fru Anna Holm. Vejen. 1902.

Kristensen, Evald Tang: do. DS. IV. 1301. Henrik Pedersen. Maribo. (DS. V. 108.)

Kristensen, Evald Tang: do. DST. IV. 743. Lærer Hansens Hustru. Torsted. ca. 1900.

Lahde, Gerhard Ludvig: »Assistenskirkegaarden«. 1801. Mindesmærker ved Kiøbenhavn. 1801-1805.

Lange, Nanna og Harald Bodenhoff: »Den Bodenhoffske Slægtebog«. 1914. A. Rosenberg.

Lebech, Mogens: »Gamle københavnske Billeder«. 1950. S. 265. Foto 1912.

Lengnich, J. C. L.: »Genealogier over adelige og borgerlige Familier«. 1851. Bd. V. Familien Rosted. J. E. Scharling.

Liebenberg, F. L.: »Bidrag til den Oehlenschlägerske Literaturs Historie«. 1868. Bd. 1.

Linde, Peter: »Det kuriøse København«. 1931. P. Haase & Søn. S. 21-24. Joh. C. Brestrup. Skillingsvise 1804.

Lorenzen, Gustav: »Cornelius Høyer«. 1934. Kunstmuseets Aarsskrift. S. 40-70.

Meier, Fr. J.: »Efterretninger om Billedhuggeren Johannes Wiedewelt«. 1877. C. A. Reitzel. S. 196-197 og 278.

Milan: »Stamtavle over Slægten Milan.« 1945. Uden Forfatternavn. Trykt som Manuskript. Berlingske Bogtrykkeri.

Mynster, J. P.: »Meddelelser om mit Levned«. 1854. Gyldendal. F. Hegel.

Møller-Christensen, Vilh.: »Nogle betragtninger i anledning af undersøgelsen af Gertrud Birgitte Bodenhoff's grav samt en meddelelse om et skeletfund fra Æbeltholt kloster stammende fra en formodet skindød med en byld i hjernen efter mellemørebetændelse«. 1953. Medicinsk Forum. Nr. 6.

Møller-Christensen, Vilh.: »Fru Bodenhoff og Dr. Starcke«. Berlingske Tidende. 8.-2. 1954.

Mørch, T.: »Ved Velædle Madame Bodenhoff's Død den 18. Julii 1798. - En Venneblomst til den Ædles Grav«. 1798. Universitetsbiblioteket.

Nielsen, August: »Assistents Kirkegaard«. 1939. Historiske Meddelelser om Staden København. 3. Rk. Bd. 3. S. 95-172.

Nissen, N. L.: »Om Skindød, Levendes Begravelse og Lighuse«. 1827. Andr. Seidelin.

Olrik, H. G.: »H. C. Andersens Dagbog fra hans sidste Slagelse-Aar 1825-1826«. 1936. Anderseniana. Vol. IV. Levin & Munksgaard.

Olsen, A. N.: »Veiviser til Familiebegravelserne paa Assistents Kirkegaardene udenfor Kjøbenhavns Nørreport«. 1831. Jens Hastrup Schultz.

Oehlenschläger, Adam: »Reichmuth von Adocht«. En Fortælling. 1813. Poetiske Skrifter i Udvalg ved F. L. Liebenberg. XV. Nordisk Forlag. S. 203-217.

Oehlenschläger, Adam: »Oehlenschlägers Ungdomserindringer«. Udg. af Louis Bobé. 1915. J. L. Lübecher. S. 209-210.

Petersen, Hans Rud: »En meget mærkværdig *Ny Vise* om de uforskammede Graverkarle, der ikke vilde tillade deres døde Medmennesker at hvile i Fred i deres Grave paa Assistents-Kirkegaarden uden for Nørreport, men grov dem op igien og berøvede dem baade Kister og Linnet, og kastede dem ganske nøgne i Jorden; hvorfor de nu den 9de Januar d.A. ere grebne i Gierningen og arresterte, og vente, efter et alvorligt Forhør, deres Dom og velfortiente Straf«. 1804. H. L. S. Winding i Store Kannikestræde No. 39. Skillingsvise. Ejes af Dr. Poul Dich. Dragør.

Petersen, Hans Rud.: »En meget mærkværdig *Ny Vise* om de fem arresterte Graverkarle og deres umenneskelige Forhold paa Assistents-Kirkegaarden. Tilligemed en Efterretning om, hvorledes de Torsdagen d. 26. Januar under Bevogtning af Politiet bleve førte ud paa Kirkegaarden, for at giøre Rede for, hvor de havde henkastet de plyndrede Liig m.m.«. 1804. H. L. S. Winding i Store Kannikestræde No. 39. Skillingsvise på Det kgl. Bibliotek.

Petersen, Hans Rud.: »En ganske besynderlig *Samtale* imellem Pernille, en Kieldersvend, en Bonde og en Betient, om Graverkarlenes Dom og den Straf de skal lide, udført i en Vise af Hans Rud Petersen. Student«. 1804. H. L. S. Winding. Store Kannikestræde No. 39. Skillingsvise på Det kgl. Bibliotek.

Rahbek, Knud Lyhne: »Den danske Tilskuer«. 1803. Nr. 19-20. S. 145-159.

Rautenberg, E.: »Ein bemerkenswerter Fall von Scheintod«. 1919. Deutche medicinische Wochenschrift. Jahrgang 45. S. 1277-1278.

Reckendorff, H.: »Før Graven aabnes«. 1953. Berlingske Tidende. 7.-9. Januar 1953.

Rosted, Christian Ludvig: »Christian Ludvig Rosted's Familie Annotationer fra Aaret 1795.«. Manuskript hos Viggo Starcke.

Schleisner, P. A.: »Bidrag til Belysning af Asphyxien og Døden«. 1868. Gyldendal.

Starcke, Viggo: »Blev Giertrud Birgitte Bodenhoff levende begravet?« 1952. Hjemmet 1.-1. 1952.

Starcke, Viggo: »Kendsgerninger og Traditioner«. 1953. Berlingske Tidende. 16.-2. 1953.

Sydow, C. W. von: »Om traditionsspridning«. 1932. Scandia. S. 321-344.

Thaarup, Thomas: »Ved Madame Bodenhoff's Grav«. 1799. Nytaarsgave for Damer. S. Poulsen. S. 97.

Therkelsen, Johs: »Et Gravmæle og dets Historie«. 1931. Aarhus Amtstidende. 5.-9. 1931.

Therkelsen, Johs.: »Et Drama paa Assistens Kirkegaard«. 1941. Mit Blad. S. 327.

Vollquartz, Ingeborg: »Et smukt, gammelt Gravmonument.« 1911. Maanedsmagasinet. Hjemmets Noveller. 3. Aargang. Nr. 16. S. 682.

Wachtmeister, Arvid: »Indicier som bevismedel«. 1953. Samtid och Framtid. December 1953. Natur och Kultur. Stockholm.

Weitemeyer, H.: »Graverboligen paa Assistens Kirkegaard og Jens Bang«. 1907-1908. Historiske Meddelelser om København. Bd. 1. S. 65-93.

Wentzel, Astrid: »O. H. Mynster«. 1928. Nyt Nordisk Forlag. Arnold Busck.

Werlauff, Erik Christian: »Erindringer«. Historisk Tidsskrift. 4. Rk. Bd. 4. S. 374.

Werner, J.: »Andreas Hansen Bodenhoff«. 1934. Dansk Biografisk Lexikon. Bd. 3. S. 345-346. Schultz.

Winsløw, Jacob Benignus: »Jacob Benignus Winsløws Thesis om Dødstegnene«. 1740. Oversat af V. Heise. Sorø 1868. Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Sorø Aakademis Skole. S. 3. ff.

Ørsted, Anders Sandøe: »Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse«. 1824. 1. Del. Nr. 75. S. 373-385. Hof- og Statsretsdom afsagt 25.-7. 1804. Andr. Seidelin.

Ørsted, Anders Sandøe: »Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse«. 1824. 1. Del. Nr. 24. S. 450-451. Højesteretsdom afsagt 4.-10. 1804. Andr. Seidelin.

I mere end hundrede År har det gådefulde Mordmysterium, der knytter sig til Giertrud Birgitte Bodenhoff's Grav, beskæftiget Sindene, uden at man var klar over Sagens Sammenhæng. Blev den unge, rige Enke virkelig, som Traditionen siger, begravet i skindød Tilstand og myrdet af Gravrøverne på Assistens Kirkegård?

De indgående Undersøgelser, som Overlæge Viggo Starcke i Fjor foretog i det gamle Gravkammer under Marmormonumentet, vakte stor og berettiget Opsigt i hele Verdenspressen. Konservator ved Nationalmuseet Peter Linde skriver:

»Den hele Undersøgelse, der har hentet Bistand hos Specialforskere af allerhøjeste Rang, er blevet et Mønster og Forbillede for fremtidige Forsøg på Løsning af lignende Opgaver. Når Undersøgelsesberetningen foreligger, vil den ikke bare være overmåde spændende Læsning for mangfoldige Mennesker i vide Kredse, men Fremstillingen af de anvendte Metoder vil ubetinget være en værdifuld Hjælp for Alverdens Gravforskere.«

Løsningen foreligger nu. Den enestående Sag, der her lægges frem for Offentligheden, er mere spændende end en Roman, og Bogen er forsynet med et interessant og righoldigt Billedmateriale.

BERLINGSKE FORLAG